

Delavska enotnost

Glasilu Zveze sindikatov Slovenije

V. d. glavnega urednika Franček Kavčič
V. d. odgovornega urednika Marjan Horvat

Ljubljana, 5. maja 1989
številka 17, letnik 48, cena 2500 dinarjev

Trnje na poti, trn v srcu

Devet let po NJEM je menda že vsem jasno, da Jugoslavija ne bo nikdar več takšna, kot je bila. Na dan so privrela vsa nasprotja v družbeni skupnosti, ki so le posledica predolgo zatajevane resnice, da smo si v njej zelo različni in da le s pametno politiko lahko najdemo tudi mnogo skupnega, takšnega, kar nas druži. Iskanje integracijskih prvin poteka zdaj sicer na izredno zaostrenem političnem prizorišču, na katerem namesto razuma, poštenega dialoga, prevladujejo podtikanja, politične laži in strasti, diskvalifikacije in še nekatere metode dela in vojskovanja iz orožarne brkatega Stalina.

Vir teh nesoglasij je slejkoprej v namerem nerazumevanju dejstva, da je Jugoslavija skupnost več narodov in narodnosti. Nastala je kot rezultat več zgodovinskih okoliščin in stoletne želje po skupnem življenju, v razmerah nenehne nevarnosti za svoj obstoj. Toda to samo po sebi, je dejal Tito leta 1975, ne zagotavlja trdnosti takšne večnacionalne skupnosti. Razvoj nove Jugoslavije prepričljivo kaže, da sta se njena stabilnost in kohezija krepili z vsakim novim korakom k uveljavljanju interesov delavskega razreda in v poglobljanju enakopravnosti narodov in narodnosti. Tito pri tem ni mislil samo na stabilnost skupnosti kot države, temveč tudi na nenehni družbeni in materialni vzpon vse Jugoslavije in vsakega njenega dela.

Po dvajsetih letih zmot, po nasilni prekinitvi procesa liberalizacije v državi, po zadolženosti do grla, ki so jo opravili kadri, ki so nasledili avtentično revolucionarno jugoslovansko vodstvo po fevdalizaciji države, v kateri so nekateri le nenasitno zahtevali družbeno pomoč, drugi pa tudi zaradi hudih pritiskov in zlomljene hrbtenice to dajali, je prišel čas poračunov pred ljudstvom. Ta proces prinaša mnogo vzpodbudnega, čeprav je moč zaznati marsikje silovite odpore. Reformna koalicija se krepi in v okviru nje bo bržkone vse manj nenačelnih zdrah ali celo zanikanja narodove suverenosti. Tudi v Sloveniji se uveljavlja vse bolj dosledna politika do jugoslovanske združbe, ki temelji na pravici do samoodločbe in celo odcepitve, pa naj različni teoretiki še tako modrujejo, da je vsebina takšnega ustavnega določila že konzumirana.

Tudi volitve v jugoslovanski državni vrh so prinesle novosti. Obstaja stvarna možnost, da se bo Jugoslavija znebila

pridevka, da je partijska država in da je ZK državna partija. Bržkone je ob tem zanimiv še en, dolgo pričakovan proces, ki teče za boljševisko logiko partije in države nenavadno hitro in odločno ter prispeva zelo pomembni delež k demokratizaciji družbe. Po desetletni zaščiti jugoslovanskih politikov, takšni, kot so danes zaščiteni kočevski medvedi, »nedotakljivi«, postajajo zdaj ljudje iz mesa in krvi. Če v preteklosti ni smela pasti nanje niti smet, upravičena in dobronamerna kritika pa je bila takoj proglašena za »napad na sistem«, se danes ta oklep, ki je varoval politike, razbija, njegovi šivi pokajo počez in po dolgem, politiki pa se vse manj obračajo navzgor, k modremu vodstvu in vse bolj poslušajo zahteve tistih, ki so jih izvolili.

Ob teh pozitivnih premikih v družbeni zavesti in praksi – ni pa rečeno, da ne bo prišlo do retrogradnih procesov – pa smo priče tudi pojavom, ko bi Jugoslavija morala zajokati kot ranjena zver. Zajokati ne zato, ker so se v nič razblinili upi in pridige po skorajšnji blaginji, ker je vse več ljudi, ki stradajo, inflacija pa jim odzira še tisto, kar imajo, ampak zaradi primerov, ki nas uvrščajo na neko drugo celino, v neke druge čase, ne pa v Evropo na pragu 21. stoletja. Dobili smo prostor, bojda v notranjosti Srbije, kamor so začasno »preseljeni« nekateri Albanci s Kosova. Ve se, kateri! Jok in srd prihajata iz srca, kajti razum takšnih potez ne dojema več. Kdo bi rekel, da je slovenska »četverica« obsojenih na vojaškem sodišču v Ljubljani s prvim primerom neprimerljiva. Nobena tehtnica ne zmore izmeriti razlike, saj bo še dolgo ostal trn v srcu naroda, ker je na njegovi zemlji, v njegovem glavnem mestu potekal proces v tujem jeziku. Več kot cinizem je, da se državno vodstvo Jugoslavije ni odzvalo na predloge o pomilostitvi, pristojni sodni organi pa tudi besede niso rekli o morebitni obnovi postopka.

Zgodovina in čas sta neusmiljena sodnika. Trn v srcu naroda je bridka stvar, taki pojavi pa se kopičijo v narodovem zgodovinskem spominu in prej razdvajajo kot združujejo jugoslovansko skupnost. Modrost politike se kaže v smotrnem ravnanju, v poštenosti in doslednosti, zlasti na tistem področju, na katerem je vsak posameznik in tudi narod najbolj občutljiv. Očitno pa jugoslovanska politika ni modra in ne poštena!

Marjan Horvat

Spomin na Tita

»Za naš odnos do Tita in do njegovega dela ni bistveno, kaj govorimo, ampak, kaj delamo. Zato čas brez razvojnih rezultatov in perspektive, nereševanje življenjskih vprašanj in eksplozivno širjenje socialnih problemov, birokratizacija in etatizacija družbenopolitičnega življenja, odstopanje od samoupravljanja, mednacionalni spori in blokiranje družbene reforme – to ogroža in ruši mnogo bolj kot različna oporekanja, tudi samo Titovo delo,« je zapisal član predsedstva CK ZKJ Ivica Račan ob 9. obletnici Titove smrti. Na včerajšnji dan pred devetimi leti je umrl Josip Broz Tito. Ob 15.05 so se tako kot vedno doslej po vsej državi oglasile sirene, najvišji predstavniki države so položili cvetje na njegov grob, po vseh šolah in enotah JLA pa so prvo uro pouka posvetili spominu na Titovo življenje in delo.

Iz vsebine:

Kako je Ante Marković osvojil srca slovenskih gospodarstvenikov
LJUBEZEN NA PRVI POGLED

Kam z nizko- in sredneradioaktivnimi odpadki
JEDRSKI DAMOKLOV MEČ

Z mariborske javne tribune o prenovi sindikata
BO DELAVEC OSTAL GOSPODAR IN POSTAL
POGAJALEC

Jože Antolin, predsednik občinskega sveta ZS Kranj
SMO ŽE KORAK NAPREJ

Franc Jamšek, direktor Republiškega zavoda za družbeno planiranje
V RAZVITIH DRUŽBAH
POZNAJO DVA STEBRA MOČI:
ZNANJE IN DENAR

S poti po domovini
DRUŽIJO NAS – SLABE CESTE

Davor Savin
NA EDINI MOŽNI POTI IZ KRIZE

PRAVICE IN SVOBOŠČINE NAJ SI ČLOVEK ODMERJA SAM

Ob prazniku Osvobodilne fronte se vsakič ponovno sprašujemo o duhovnem, gmotnem pa tudi političnem in evropskem položaju naroda, ki mu z jezikom, duhovno omiko in življenjsko usodo pripadamo. Sprašujemo se predvsem, kako smo si z narodnoosvobodilnim bojem kot nosilcem naprednih duhovnih in moralnih izročil naše zgodovine in s povojnim razvojem ustvarjali socialistično družbo po človekovi naravni meri.

Osvobodilna fronta kot izraz narodne enotnosti in predstavnica vsenarodnega osvobodilnega gibanja se je dobro pripravila na poznejše dogodke, saj je spoznala, da gre za vprašanja »ali naj se združimo in osvobodimo, ali se vdamo in umremo«.

Katere so bile najpomembnejše značilnosti osvobodilne fronte kot množične podlage slovenskemu partizanstvu? Prva je ta, da je predstavljala enotnost slovenskega naroda; druga, da je bil nosilec in vzdrževalec enotnosti slovenskih množic v osvobodilni fronti delavski razred s svojimi naprednimi pogledi in stališči, ki jih je že pred aprilsko vojno oblikovala in zastopala Komunistična partija Slovenije ter z njimi odgovarjala na ključna vprašanja takratne politike doma in v svetu. Tretja značilnost je bila njena velika demokratična širina, ki se je kazala poleg širokega in prostovoljnega vključevanja vanjo, ne glede na politično, versko ali drugačno prepričanje tudi v pritegovanju slehernega člana k aktivnemu delu in opravljanju konkretnih nalog za cilje Osvobodilne fronte po njegovih zmožnostih.

Pomemben in eden od temeljnih delov programa Osvobodilne fronte je načelo narodove samoodločbe, vključno s pravico do ocepitve. Tako sta Tito in Kardelj 2. januarja 1942 v sporočilu Komunistični partiji Slovenije in izvršnemu odboru Osvobodilne fronte v duhu programa Čebin povsem jasno zapisala, da morata poudariti pravo do samoodločbe slovenskega naroda. Še posebej je to postalo pomembno po razpadu Uzičke republike, ko se je pokazala objektivna nevarnost, da Jugoslavija – če se že obnovi – ne bo takšna država, za kakršno se je borilo ljudstvo v partizanskih enotah Jugoslavije.

Tudi danes, v izredno zapletenih političnih, nacionalnih, kulturnih in gospodarskih razmerah znova postajajo aktualne izvirne ideje programa osvobodilne fronte, kar dokazuje, kako globok in trajen duh veje iz njega. Še posebej je to pomembno v času, ko v Socialistični federativni republiki Jugoslaviji obstajata dva povsem različna pogleda na izhod iz krize: na eni strani je zavzemanje za centralistično in unitaristično državo z močno zvezo komunistov, ki naj bi v rokah držala vse vzvode oblasti, na drugi strani pa težnja za pluralistično, demokratično in sodobno samoupravno socialistično urejeno družbo, kjer meje človeških pravic in svoboščin ne bosta odredjala država in politična organizacija, temveč človek sam.

Rad bi ponovil tolikokrat potrjena stališča slovenskih delavcev: zavzemamo se za priznavanje posebnosti, ki izhajajo iz nacionalne pripadnosti, podpiramo temeljne sklepe avnojskega zasedanja in si prizadevamo za enotno, neodvisno, demokratično skupnost narodov in narodnosti z jasno opredeljitvijo vloge in odgovornosti republik in pokrajin za svoj in skupen razvoj.

Ljudje nečjeje več živeti v krizi, ki je bistvena značilnost zadnjih nekaj let in je že pustila globoke posledice v zavesti ljudi ter povzročila zastoj v samoupravljanju in izgubo vere v boljšo prihodnost. S krizo je ogrožena tudi sama ideja socializma. Zato je danes temelj reformskih prizadevanj preobrazbe naše družbe začrtati pot v novo vizijo socializma, ki bo kot kontinuiteta soci-

alistične ideje pripomogla k ekonomski, politični, socialni, delovni in tudi humani osvoboditvi človeka, k ustvarjanju možnosti za vse bogatejše človeško življenje, ne pa za čedalje večje siromaštvo in njegovo razdelitev. Zato bi se morali danes v vsej Jugoslaviji odločiti za socializem, ki ne bo samo popravil napak iz preteklosti, temveč za nov, sodoben, v svet odprt in tržno naravnano družbeno-razvojni socializem, ki bo svojo pot gradil na materialnih, tehnoloških, znanstvenih, informacijskih in drugih dosežkih sodobne civilizacije, za socializem po meri ljudi; za socializem, ki bo z odločnimi koraki, ne s počasnimi in le z lepotnimi popravki omogočil slehernemu posamezniku, ki iskreno hoče pošteno in ustvarjalno delati in živeti v sodobni družbi.

Učinkovita prenova gospodarstva, ki smo jo podprli vsi, zahteva tudi novo družbo, kar hkrati pomeni prenovo družbenopolitičnih organizacij, tako zveze komunistov, zveze sindikatov, socialistične zveze in drugih. Njihova prenova seveda ne more biti sama sebi namen, kot nekateri radi očitajo. Če bi bilo tako, bi se kaj hitro izkazali za utemeljene pomisleke, da gre le za manevar in le za navidezni oplesk na okrušeni fasadi strank, ki želijo še naprej ostati na oblasti. Bistvo prenove družbenopolitičnih organizacij je v tem, da bomo zaupali ljudem in njihovim pobudam, hkrati pa je to tudi boj za zaupanje članstva, za povrnitev lastnega vpliva in ugleda ter za doseg »nacionalnega« soglasja. Takšna prenova pa ni mogoča, če ni soglasja večinskega dela družbe o smotrih in izhodiščih temeljnih družbenih sprememb.

Pluralizem, tudi politični, ima svoj zdrav in vsebinski smisel le, če zagotavlja konkurenco različnih programov, svobodno konkurenco predlogov za reševanje družbenih problemov, pri čemer nima nihče monopola nad politiko, resnico in nad zveličavnimi rešitvami. Pluralizem mora pomeniti krepitev vloge človeka in državljanca, njegovo svobodno izražanje političnega interesa, organiziranje in odločanje, ne pa odločanje v njegovem imenu. To pomeni tudi njegovo prevzemanje odgovornosti za to, če so njegovi interesi in pogledi vključeni v skupno odločitev.

Seveda se moramo zavedati, da nedorečenost tega procesa nosi v sebi dobre in slabe stvari. Slej ko prej se bomo morali dogovoriti za »pravila igre«: da bo moral v procesu demokratizacije naše družbe vsakdo poleg pravic sprejeti tudi odgovornost za tisto, kar dela, za tisto, kar odpira in začinja. Demokratije, človeških pravic in svoboščin pa se ne da izsiljevati z napovedjo državljanske nepokorščine, z neposlušnostjo in ugovorom, ki zanika demokratično delovanje v legalnih institucijah političnega sistema za spreminjanje njihove vsebine in vloge.

Miha Ravnik na proslavi ob dnevu OF, 26. aprila 1989

Ob prazniku dela so rekli...

Hujškaštvo in demagogija sta nevarni

»Govori se, da je slovensko politično vodstvo omahljivo, da popušča v bistvenih stvareh boja za slovensko suverenost, za slovensko neodvisnost, za človekove pravice...«

Tisti, ki danes tako obrekujejo slovensko politično vodstvo, prav dobro vedo, da so oni sami pisali in govorili, kako je pravzaprav prav prvi napad usmerjen na slovensko politično vodstvo... Žal pa se srečujemo v razmerah, v katerih mora to politično vodstvo, ki je tudi državna oblast, izvrševati zakon in to po zakonih pravičnosti.

Ob očitkih temu političnemu vodstvu se zahteva t.i. državljanska nepokorščina. Opozoriti želim na nevarnost takega hujškaštva in take demagogije. Vsi dobro vemo, v kako težkih razmerah živimo danes v Jugoslaviji. Hujškanje na državno nepokorščino, na rušenje zakona v teh razmerah pomeni klicati hudiča v hišo. Vzemimo, da so Slovenci dovolj pametni in da ne bodo nasedali taki demagogiji in takemu hujškaštvu. Obstaja pa še druga nevarnost, na katero vas želim z vso iskrenostjo opozoriti. Slovensko politično vodstvo je bilo že dolgo časa izpostavljeno težkim in krivičnim napadom, blatenju in zmerjanju v časopisih, sredstvih javnega obveščanja celo s strani odgovornih funkcionarjev v državi. To, lahko vam povem iz lastnega primera, ni bilo lahko zdržati. Dokler je stal slovenski narod za nami, pa smo vse to vendarle vzdržali.

Veliko težje seveda je, ko se napad začne s hrbta. Danes začnemo, na žalost, pokati s hrbta. In se začnemo to hujškanje na državljansko neposlušnost, ki ima isti učinek in isti cilj, kot napadi, ki prihajajo iz drugih logov. Skupni rezultat pa je, da je ljudem na odgovornih položajih čedalje težje vzdržati.

JANEZ STANOVNIK, predsednik predsedstva SRS, na delavskem srečanju na Socerbu

Človek ne ve, ali bi jokal ob raznih člankih

»Najbrž ni potrebno nikomur več dokazovati, da nujno potrebujemo tudi v naši socialistični

samoupravni Jugoslaviji temeljito reformo našega ekonomskega sistema. Mogoče je potrebno ponovno poudariti, da prehod na nov, učinkovit način gospodarjenja ni mogoč brez temeljite in učinkovite prenove našega političnega sistema. Le-ta pa se ne more uveljaviti brez doslednega priznavanja družbene stvarnosti, kjer ima še kako pomembno vlogo pluralnost naše družbe. Zato je nujno potrebno upoštevati vse vrste pluralizma, tudi idejnega, svetovnonazorskega, političnega in ideološkega. Logično pa sledi, da bo takšno izhodišče odprto tudi možnosti in poti svobodni, poštene konkurenci političnih idej in programov v okviru naše socialistične samoupravne družbene ureditve. Takšno ustvarjalno izražanje in potrjevanje pluralističnih pogledov, na osnovi katerih se oblikujejo alternativni programi, pa vsekakor zahteva načrtno in vsestransko vsebinsko prenovo socialistične zveze.

Danes nekateri v Jugoslaviji veliko govorijo o vključevanju v Evropo, hkrati pa napadajo SR Slovenijo in SR Hrvaško zaradi sodelovanja v projektih Alpe-Jadrana. Mislim, da je govorjenje in pisanje, da projekti Alpe-Jadrana pomenijo obnavljanje avstroogrške monarhije, resnično največja možna bedarija. Človek ne ve, ali bi se smejal ali jokal ob raznih člankih, ko se nam očita, da hočemo preko tega priti v obnovljeno Avstroogrsko in se vključiti v nek podonavski katoliški prostor. Tisti, ki napadajo Alpe-Jadrana kot obnavljanje avstroogrške monarhije, so proti vključevanju Jugoslavije v evropski prostor. Mi smo v tem vedno videli možnost neposrednega vključevanja enega dela Jugoslavije v Evropo, in to v imenu vse Jugoslavije.

JOŽE SMOLE, predsednik RK SZDL Slovenije, na prvomajskem zborovanju občine Trbovlje

Naj nihče ne misli, da se mi je zareklo

»Naj nihče ne misli, da se mi je pri besedah mobilizacija in homogenizacija zareklo. Nasprotno. Menim, da sta bili mobilizacija in homogenizacija v Srbiji v minullem obdobju uporabljene pri napredni družbeni nalogi, ki je bila v interesu vseh državljanov Srbije, ni pa škodovala niti enemu delu naše države ali kateremukoli jugoslovanskemu narodu ali narodnosti. Poleg tega mobilizacija in homogenizacija nista veljali samo za Srbe, temveč za vse oziroma za večino državljanov Srbije. To sem dejal na 20. seji CK ZK Jugoslavije in to ponavljam tudi zdaj.

Resnici moramo pogledati v oči in priznati, da smo pogosto neumno upravljali dohodek, pa ne zato, ker naše ljudstvo ne bi bilo pametno, temveč zato, ker v do-

govorjenem gospodarstvu nihče ni imel niti priložnosti niti motiva, da bi vlagal produktivno. To rej se bo spremenil tudi odnos do porabe nasploh, še posebej pa do zapravljanja tam, kjer je birokracija desetletja in desetletja vodila – od zapravljanja za reprezentanco in različne proslave do pokrivanja zgrešenih naložb v tako imenovanem skupnem interesu.«

SLOBODAN MILOŠEVIĆ, predsednik CK ZK Srbije, na obisku v Titovem Uziču, v govoru političnemu in gospodarskemu aktivu uzičke regije in občine.

O izpuščeni določbi v ustavi

»V ustavnih dopolnilnih SAP Vojvodine je izpuščena določba, da je SAP Vojvodina konstitutivni element jugoslovanskega federalizma. Ta poteza ni samo izenačevanje določb treh ustav, temveč je rezultat prizadevanja ljudi v Vojvodini za krepitev integracijskih vezi v SR Srbiji, za enotnost republike in avtonomnih pokrajin znotraj nje. Temeljna in zgodovinska družbenopolitična vsebina ima svoje začetke v ustavi SFRJ, kjer piše, da sta pokrajini sestavni deli federacije. To pomeni, da sta pokrajini neposredno vključeni v federacijo in njene organe s pravico samostojnega sodelovanja v procesu odločanja...«

JANOŠ ŠREDER, v. d. predsednika skupščine SAP Vojvodine, v izjavi za prvomajsko številko novosadskega Dnevnika.

Teza, ki je bila podtahnjena zgodovini

»Ni bila samo Srbiji in srbskemu ljudstvu podtahnjena teza, da je slabotna Srbija edini pogoj za močno Jugoslavijo. Ta teza je bila podtahnjena tudi – zgodovini. Mar je takšna trditev lahko upravičena ob dejstvu, da sta to ljudstvo in ta država darovala za svobodo velikanske žrtve? V programu ZKJ, ki je bil sprejet pred tridesetimi leti, je zapisano, da ni nič tako svetega, da tega ne bi bilo mogoče spremeniti. Na »vlakcu časa« bo prostor za vse, ki se bodo podredili pameti z Jugoslavijo v srcu, ne bo pa ga za uničevalce. Ne bo prostora za tiste, ki bi radi, da bi lokomotive vlekla nazaj. Na slepem tiru zgodovine bodo ostali tisti, ki pozivajo k sovražstvu. Tudi reforma ne bo dopuščala, da bi se uveljavili tisti, ki nimajo znanja, ki so leni in nazadnjaški ali pa tisti, ki jih je strah.«

JUGOSLAV KOSTIĆ, predsednik predsedstva SAP Vojvodine, v intervjuju za Politiko-ekspres

Kako je Ante Marković osvojil srca slovenskih gospodarstvenikov

LJUBEZEN NA PRVI POGLED

Aplavz v dvorani Hotela Radin v Radencih, 24. aprila malo pred dvajseto uro, namenjen je bil odgovorom Antea Markovića, na vprašanja slovenskih direktorjev, je pokazal, kaj si direktorji najpomembnejših slovenskih podjetij (bilo jih je 120) mislijo o predsedniku jugoslovanske vlade in njegovem stabilizacijskem programu. Tako burna priznanja pobirajo ponavadi vrhunski umetniki ali športniki. Poslušalci v Radinu resda niso zahtevali povratka na tribuno, toda morda le zato ne, ker je Marković povedal, da se mu mudi v Beograd na neko sejo, na kateri bodo reševali vprašanja, o katerih so razpravljali tudi malo prej.

S čim je predsednik vlade prisluzil tako topel sprejem svojih zamisli, kako jugoslovanskemu gospodarstvu omogočiti izhod iz krize?

Nemara bi lahko zdaj potegnili vporednice med prejšnjim predsednikom Brankom Mikulićem in Antejem Markovićem, vendar mislim, da je trud nepotreben. Dovolj jasno se bo pokazala razlika, ko bom odgovoril na postavljeno vprašanje.

Marković je osvojil poslušalce s tem, kar je povedal in kako je povedal. Pri razlagi ukrepov na področju ekonomskih stikov s tujino mu je odlično »asistirala« Franc Horvat, minister za zunanjo trgovino in turizem, s podrobnostmi posameznih ukrepov. Predsednik vlade pa je s slogom človeka, ki ve, kaj hoče in tudi ve, kako željeno doseči, poudaril bistvene značilnosti novega stabilizacijskega programa. Bil je kar se da konkreten in odločen. Zanimivo se je odzval na nekaj nezaupanja v uresničljivost stabilizacijskega programa.

»Ni treba dvomiti, ali bomo stabilizacijo izpeljali,« je dejal. »Če je ne bomo, ne bo več ne te vlade ne Jugoslavije!«

Prstov ene roke ne bi porabili, če bi hoteli prešteti, kolikokrat je uporabili v dosedanji ekonomski politiki tako priljubljeno frazo »moramo« ali »treba je«, vendar vedno le za to, da je pojasnil ali poudaril smer ukrepanja. Po tem je dejal: »To smo že ukrenili, tole pa bomo naredili do takrat in takrat, naredil pa bo ta in ta organ.« Skratka, nobene skrivalnice ni bilo v njegovih besedah, mislim, da ni bilo treba ničesar iskati »med vrsticami«.

Denimo, na vprašanje, ali bolje rečeno mnenje, da bi vlada morala vnaprej pojasniti načrtovane ukrepe, da se bo gospodarstvo lahko pripravilo nanje, je Marković takole vrnil žogico: »Uvedli smo vrsto olajšav za gospodarstvo, uvozne obremenitve za izvoznike so zdaj enake ničli. Od vas je odvisno, kako boste izkoristili približno 1,5 milijarde dolarjev lažje breme. Mi pa se bomo potrudili, da vam pripeljemo pred vrata tujo konkurenco...«

Ali: »Eskontna sredstva morajo biti draga, posojila pa cenejša. Polagam vam na srce, da o tem malo razmišljate.«

Zaupajte, vlada ve, kaj dela! Zato ni nobenega razloga, da bi dvomili, da se, denimo: ne bi naprej razvijal maloobmejni promet, da banke ne bi mogle postati lastnice podjetij; da zasebniki ne

bi imeli dostopa na trg deviz; da vlada ne bo preprečila nastanka tako imenovanih republiških bank, ker bi le-te še naprej omogočale poseganje politične strukture v bančne blagajne; da država ne bi prenehala podpirati tako imenovanih skupnih izvoznih programov; da ne bodo nekatere

državne institucije, kot je na primer Zavod za patente, morale preiti na ekonomsko, komercialno poslovanje in tako naprej. Skratka, vse, kar počne vlada in bo počela še naprej, je namenjeno gospodarstvu – da se bo to otreslo varuštva birokratskih in ideoloških struktur, se odprlo v svet, da bi se lahko razvojno prestrukturiralo, kar bi dalo tudi nova delovna mesta in rešilo socialna vprašanja. »Za to je potreben »integralni trg«, trg dobrin, trg dela in kapitala in pri tem vprašanju vlada pošteno gara,« je dejal Marković.

Značilna je njegova misel o enotnem trgu: »Kakšen smisel ima govoriti o enotnem jugoslovanskem trgu? Jugoslavije bo imela toliko trga, kolikor bo sama del svetovnega trga!«

Kasneje je iz te misli izpeljal drugo o strahu nekaterih v Jugoslaviji pred dvojnimi ali trojnimi zmogljivostmi. Markovića ni strah – če le bodo take tovarne vključene v svetovni trg. Lahko imamo sto enakih tovarn, če vse uspešno izvažajo in uvažajo. Važno je, da imamo čimveč podjetij, ki so sposobna poslovati s svetom.

Predsednik vlade je končal nekako takole: »Opreti se moramo

na najboljša podjetja in na najboljše ljudi, ki jih imamo, in tem dati možnosti, naj vlečejo naprej. Če bomo pri tem uspeli, bomo premagali težave.«

Marković je osvojil srca direktorjev najpomembnejših slovenskih podjetij, ker je dokazal, da je vlada v središče svojega zanimanja in delovanja postavila izvoznike in dobre gospodarje in ker ne misli čakati na rešitev političnih, nacionalnih problemov in vprašanj ekonomskega sistema, ampak hoče takoj odpirati možnosti za razvoj; ker je poudaril, da bo v Jugoslaviji obveljal en gospodarski sistem, očitno njegova usmeritev v gospodarski razvoj ob popolni politični demokraciji, ker ne muči sebe in gospodarstva s posebnim protiinflacijskim programom, ampak so vsi njegovi ukrepi naperjeni direktno proti virom inflacije (protiinflacijski programi so kot zbijanje vročine, zoper bolezen samo pa ne koristijo); ker ga ni strah prehodnih gospodarskih in socialnih težav, saj ve, da jih le razvoj gospodarstva učinkovito zmanjšuje ker name-rava zagotoviti realne cene dela, kapitala in dobrin; ker se ne boji najemati posojil za zagotovitev dinamičnega razvoja, saj je prepričan, da jih bo gospodarstvo ob

večji navzočnosti na svetovnem trgu lahko vrnilo.

Tako govori Marković, »leteči« in preobremenjeni predsednik, ki je v svojih presoajah in napovedih tako zelo prepričljiv, pri »važnih« protokolarnih zadevah človeško (predsedniško) negotov, da zame-nja ladjo z letališčem, in na resnih sestankih duhovit, da s šalo mimogrede pove tudi kako grenko resnico (predsednik KPO velike elektronske industrije je vprašal, ali bo vlada na kakšen način podprla velike sisteme, ki se ukvarja-jo z visoko tehnologijo. Uro kasneje, ko je začel odgovarjati, Markoviću ni deloval mikrofoni. Nejevoljno je zagodel: »In s tem naj bi šli v 21. stoletje?« Ko je s pomočjo gostiteljev ugotovil, da je pozabil pritisniti na tipko, je popravil vtis: »pa je to le tehnologija za naslednje stoletje!«

Naj dodam osebni vtis s posveta: ko smo spremljali delo Mikulićeve komisije za spremembo gospodarskega sistema, sem se navadil napovedi brati med vrsticami. Za vsako navidez dobro zamislijo sem iskal skrite možnosti za zagovornike dogovorne ekonomije ali za sile, ki žele postaviti centralistični politični in gospodarski sistem. Navadil sem se, da je bil vsak korak k bolj tržno naravnemu sistemu plačan s korakom nazaj kje drugje na tej »fronti«. Ali je mogoče, da zdaj vsega tega ne bo več, da ne bo treba dvomiti o iskrenosti zakonotvorcev? Da bomo sicer še trpeli in se naperjali kot živali, toda hkrati bomo tudi lezli naprej? Je ta čas res že na obzoru?

Boris Rugelj

Kam z nizko- in srednjeradioaktivnimi odpadki

JEDRSKI DAMOKLOV MEČ

V Sloveniji se dobesedno pet minut pred dvanajsto resneje lotevamo reševanja nizko- in srednjeradioaktivnih odpadkov, ki jih »pridelamo« v naši republiki: ali jih bomo spravljali v odlagališču, zgrajenem v Sloveniji, ali kje drugje v Jugoslaviji ali pa v tujini. V krški nuklearni bo prostor za skladiščenje radioaktivnih odpadkov predvidoma do konca leta 1991, kar pomeni, da nam je nad glavo obvisel jedrski Damoklov meč.

Komaj zdaj pa so pripravili metodo z merili za izbor lokacije odlagališča teh odpadkov (RAO), medtem ko naj bi bila recenzija opravljena do konca maja. Pri njej sodeluje več domačih strokovnjakov in pooblaščenih institucij, k sodelovanju pa bodo povabili tudi predstavnika ameriške uprave za jedrsko varnost in izvedence Mednarodne agencije za atomsko energijo.

Zaradi tolikšne zamude pri obveščanju javnosti se ob vsem tem zbuja sumničenje, da so želeli ves proces iskanja primernih lokacij za odlagališče radioaktivnih odpadkov čimbolj skriti: odgovorne so k objavljanju podatkov v bistvu prisilili šele javni protesti

To pa daje slutiti, da se strokovno-politični krogi bolj nagibajo k temu, da bomo morali jedrske odpadke kar sami pospraviti nekje v Sloveniji, saj se jih tudi drugod po Jugoslaviji otepajo. Že sam naslov študije – Predlog metode in kriterijev za izbor lokacije odlagališča nizko- in srednjeradioaktivnih odpadkov v SR Sloveniji – nam pove, da so ta merila prirejena za slovenske razmere.

Miroslav Gregorič, direktor republiške uprave za jedrsko varnost, je na posvetu o tej problematiki sicer obljubil, da »si bodo še naprej prizadevali za morebitno gradnjo odlagališča v drugih delih Jugoslavije in hkrati iskati možnosti za odlaganje radioaktivnih odpadkov zunaj Jugoslavije.

»Toda tehtnica se nagiba k odlagališču v Sloveniji – vsaj dozdajšnje strokovno gradivo kaže tako.

Izdelali so tudi že rokovnik dejavnosti za gradnjo odlagališča radioaktivnih odpadkov. V letošnjem drugem četrtletju bodo dokončno izdelali metodo in merila za izbiro lokacije, idejno rešitev odlagališča in varnostno oceno. Potencialne lokacije za odlagališče bodo opredelili v letu dni in bodo znane avgusta 1990, v planske listine pa bodo morebitno lokacijo vključili do konca prihodnjega leta. Tako bo torej v prihodnjem letu padla kocka, kje bo odlagališče jedrskih odpadkov. Zgradili naj bi ga do leta 1995, obratovati pa naj bi začelo ob koncu tega leta, medtem ko naj bi poskusno obratovalo že leto prej.

Samo odločanje lokacije bo nedvomno najtrši oreh vsega postopka pri izgradnji odlagališča radioaktivnih odpadkov. V letu 1986 so na temelju geoloških raziskav določili 320 ustreznih območij za odlagališče, z uporabo dodatnih geoloških in drugih meril se je število nato zmanjšalo na 131, zdaj pa je ostalo le še pet takšnih, ki izpolnjujejo geotehnične pogoje.

Izbor morebitne lokacije za gradnjo odlagališča radioaktivnih odpadkov na območju Slovenije naj bi opravili sporazumno s kra-jani in skupščino občine, kjer naj bi zasadili lopate, pa tudi z neposredno prizadetimi občinami. Na

predlog republiškega izvršnega sveta naj bi lokacijo odlagališča določila republiška skupščina v družbenem planu Slovenije.

Marija Šavor, predsednica šaleškega ekološkega društva, očita merilom za izbor lokacije odlagališča to, da v njih niso zajeli pogostnosti padavin, ki predstavljajo potencialno nevarnost za uha-janje radioaktivnosti v okolje in ki izključujejo vse območje Slovenije. Prav tako v merilih niso zajeli obremenitve območja že z drugimi vrstami onesnaževanja, premalo pa je poudarjena tudi nevarnost psihološkega onesnaževanja, ki izključuje pomembno panogo – turizem.

Nedvomno bo prišlo v zvezi z gradnjo odlagališča radioaktivnih odpadkov še do veliko zapletov. Spomnimo se samo, koliko prahu so pred leti dvignile govornice o morebitni lokaciji tega odlagališča v Velunjskem grabnu. Predsednik republiškega izvršnega sveta je občanom velenjske občine tedaj obljubil, da brez njihove privolitve v njihovi občini ne bodo zgradili nobenega odlagališča. Toda kra-jani so po tistem postali previdni: zdaj se bojijo tega, da bo z iztekom predsednikovega mandata morebiti izgubila veljavo tudi njegova obljuba.

O izbiri lokacije odlagališča RAO vsekakor ne more odločiti samo stroka, saj bo to v prvi vrsti politično vprašanje.

Izbira lokacije bo morala potekati le s soglasjem krajanov oziroma, kot menijo na RK ZSMS – ki se je dozda kot edina politična organizacija izrekla o problematiki jedrskih odpadkov – z referendumom krajanov. Skratka, republiška skupščina ne bi smela

sprejeti odločitve, kje bo lokacija, če bi bili kra-jani proti. Če bi sprejeli odločitev proti volji krajanov, pa bi jo morali spremeniti.

Toda z vsem tem zapletov še ni konec. Tudi Krčanom, nič kaj zadovoljnim gostiteljem naše prve in edine nuklearke, je vsega tega zadosti in jih počasi mineva potrpljenje. Časovni plan, ki ga je bil pripravil slovenski izvršni svet, namreč predvideva začetek obratovanja odlagališča radioaktivnih odpadkov šele v drugem četrtletju leta 1995, torej čez šest let – v krški nuklearni pa je prostora za odpadke le do leta 1991, torej za dve leti. In kaj početi z odpadki v vmesnem obdobju?

Kot zagotavljajo v jedrski elektrarni v Krškem, je mogoče z nekaterimi izboljšavami tehnologije obratovanja jedrske elektrarne, to je s kompaktiranjem sodov z odpadki še zadržati te odpadke nekaj več časa v nuklearni. Ob tem naj omenimo podatek, da so do srede letošnjega aprila v jedrski elektrarni Krško kompaktirali 1930 sodov in iz njih dobili samo 617 sodov radioaktivnih odpadkov.

Seveda pa lokalni prebivalci ob vsem tem negotujejo. »Jedrsko odlagališče je bilo najprej jugoslovanski problem. Zdaj ni več niti slovenski, ampak krški. Hvala lepa za takšno energijo, tudi mi je ne rabimo,« je rekla na posvetu o jedrskih odpadkih Ivanka Petan, delegatka iz Krškega.

Vsekakor lahko rečemo, da postaja jedrska energija danes žrtev svojega lastnega mita – kar najbolj zgovorno dokazuje problem jedrskih odpadkov, katerih varno shranjevanje je izredno drago in hkrati nevšečno za okolico.

Marija Frančeškin

Z mariborske javne tribune o prenovi sindikata

BO DELAVEC OSTAL GOSPODAR IN POSTAL POGAJALEC

Velika stavka strojevodij železniškega gospodarstva Ljubljana je bila po nekaterih ocenah korak k prenovi sindikata. Zato so jo na tribuni o tej temi uporabili tudi organizatorji in povabljeni razpravljavci. Gre za veliko stavko, ki je dobila izjemno politično težo ne samo v okviru železnice, temveč v vsej družbi.

Strojevodje so po končani stavki za vsak primer še nekaj časa imeli stavkovni odbor, iz njega pa se je razvil »samostojni« sindikat, ki združuje vse strojevodno osebe na slovenskih in istrskih železnicah. Oznaka »samostojen« je ta sindikat dobil zato, ker je nakazal, da se bo za interese svojega članstva, če ne bo šlo drugače, ponovno bojeval tudi zunaj samoupravnih in poslovnih organov železnice in sindikata, v katerem so vsi delavci na železnici. Decemberska stavka je verjetno vsej družbi povedala in dokazala njihovo moč in le malokdo misli, da so zlorabili svoj položaj oziroma svojo nenadomestljivost v življenjsko pomembni javni službi.

Vračanje k sindikalni klasiki

Verjetno je prav zato Miha Ravnik ob oživitvi pomena te stavke in dogajanja ob in po njej, menil, da o prenovi sindikata ni mogoče govoriti le na podlagi te enkratne izkušnje, čeprav ni zanikal njene pomena za železnico in družbo.

Sociolog Vladimir Arzenšek, ki je na javni tribuni najbolj pretehtano in dokumentirano polemiziral s tezami za prenavo sindikata in s konkretnimi dosežki sedanjih sindikalnih vodstev, je verjetno postavil glavna vprašanja, na katera ni mogoče prepričljivo odgovoriti s papirji oziroma besedami, temveč le z dejanji. Teze o prenovi sindikata govore o neodvisni delavski organizaciji, ki bo temeljila na uveljavitvi delavcev kot upravljalcev z družbenim kapitalom in kot nosilcev politične oblasti. Po njegovem mnenju je takšno politično izhodišče, ki ga že dolga leta neuspešno postavljamo, sprto s sindikalno klasiko, ki se ponuja v tezah in nekaterih drugih listinah. Menil je, da so to v bistvu socialne zahteve (v sindikalni listi, glede najnižjih plač) in da teh stvari, ki jih sindikat za delavce dosega s pogajanjem in tudi stavkami, ni mogoče uskladiti s položajem delavcev kot gospodarjev. Sklepal je, da so te sindikalne zahteve uresničitev stvarnega položaja delavcev.

Mladinec Razpet pa je citiral Bajta, Mencingerja in druge ugledne znanstvenike, ki že dalj časa zatrujejo, da samoupravljanje izključuje trg oziroma narobe. Več razpravljalcev pa se je ogrelo za participacijo, h kateri težijo demokratične združbe v tržno uspešnih gospodarstvih in za odpravo samoupravljanja, ki je dokazalo svojo neučinkovitost.

Tine Jež in drugi so dokazovali, da pri nas ne vemo, s kom naj se pogaja sindikat, ker nasprotna stranka niso niti Gospodarska zbornica (zanjo ni jasno, koga zastopa) niti država ne delodajalci,

saj teh ni po veljavni ustavi oziroma so delavci sami sebi delodajalci.

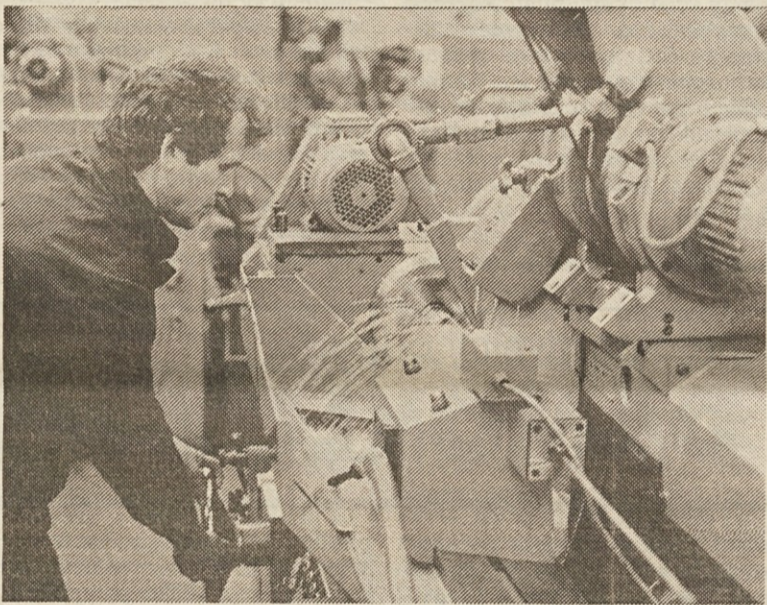
Mogoče je na ta izziv še najbolj odgovoril Franc Štelcer, ki je povedal, da mora sindikat tudi v tem hibridnem sistemu vleči poteze in postavljati zahteve. Treba je pač delati v tej nejasni družbeni ureditvi, kjer lahko trži in izsiljuje tisti, ki je v teh razmerah dovolj močan.

Sindikat za plače, direktorji za profit

Koliko se članstvo danes dejansko identificira s sindikatom in koliko je ta močan, pa sociologi ne vedo, ker ni nobenih novejših raziskav. Podatki, stari deset ali

ozdov, da pa so težave v celotnih panogah. Sindikat in nihče v družbi pa nima sprotih podatkov o višini osebni dohodkov v posameznih ozidih. Menil je, da se bo v tržnem gospodarstvu sindikat moral bojevati za delavske plače, medtem ko se bodo direktorji dajali za profit. Zato sindikat potrebuje sindikalno listo in razmišlja o kolektivni pogodbi za vse delavce.

Najbolj konkretna polemika se je razvila o vprašanju najnižjih osebnih dohodkov. Vladimir Arzenšek je očital Branetu Mišiču, da v intervjuju za Delavsko enotnost ni povedal, kaj bo sindikat ukrenil v primeru, če izvršni svet in zbornica ne bosta sprejela sin-

več let, ki so jih na tribuni obujali nekdanji raziskovalci, pa v današnjem kriznem položaju nimajo prave veljave. Miha Ravnik je ponovno povedal podatke o dvesto delavcih, ki so leta 1987 in 1988 v SR Sloveniji izstopili iz sindikata. Povedal je, da se sindikalne zahteve po najnižjih osebnih dohodkih udejanijo v 90 odstotkih

dikalne zahteve po 110 milijonov starih dinarjev (kljub napovedim se to ni zgodilo) in kako bo sindikat potem dosegel, da bodo delavci res dobili najmanj toliko. Menil je, da iz tega, kar sindikat javno objavlja, pogosto je citiral Delavsko enotnost, sklepa, da je sindikalno stališče le nekakšna neobvezna usmeritev, in da bi bili učinki večji, če bi sindikat javno objavil naslove ozdov, ki tega pripročila ne sprejemajo in tako ustvaril javni pritisk na poslovalne delavce in samoupravne organe.

Sindikat ne bi smel biti zadovoljen z izjavami, da zahtevanih najnižjih osebnih dohodkov ni mogoče izplačati. Sindikat, ki pristaja na takšne odgovore in izgovore, po njegovem mnenju ni avtonomen.

Za uveljavitev stanovskih interesov

Še neprijetnejša je bila polemika o tem, kako se odloča in kaj predstavlja najnižji osebni dohodek. Vsi razpravljavci so ugotavljali, da realna vrednost osebnih dohodkov že dalj časa pada. Miha Ravnik je dodal, da so od vseh omejitev, ki smo jih sprejeli, najbolj uveljavljene tiste o osebnih dohodkih. Najbolj odklonilno mnenje o najnižjih osebnih dohodkih je izrekel mladinec Branek Znuđerl, ki je menil, da ta znesek ne predstavlja protiuteži za ceno delovne sile, temveč administrativni dogovor. Zato ni mogoče govoriti o realnem vrednotenju

delovne sile, takšna cena, po mnenju Marka Jevnikarja, ni bila postavljena nikoli po letu 1945. Sindikat bi moral to področje bolj strokovno obvladati, kar še posebej velja za razpore OD. Namesto najnižjih OD naj bi zahteval optimalne.

Sindikat torej preveč cinca celo z zahtevami po najnižjih plačah, izračunanih po sedaj sprejeti metodologiji, in nihče ne ve, kaj bi se zgodilo, če bi sindikat zahteval stodontno povečanje plač in njihovo stalno mesečno ali štirinajstnevno usklajevanje v primerjavi z vrednostjo nemške marke ali druge trdne valute. Zdi se, da kar precej poznavalcev meni, da v tem primeru delavci ne bi šli za sindikatom, ker imajo rajši zanesljivo zaposlitev in nizko plačo kot pa visoko plačo in tveganje, da bodo ob delo. Mogoče je to eno od temeljnih vprašanj uveljavljanja tržnega gospodarstva, ki ne gre skupaj z vedno bolj razvito socialno miselnostjo in solidarnostjo med delavci, kar pa je posledica našega dosedanjega družbenega razvoja v smeri samoupravljanja.

Ostane vprašanje sindikata in smisla ter zmožnosti njegove prenove. Na tribuni smo slišali mnenje, da je bolje, da sedanji sindikat ostane uradni sindikat, ker sprememba v avtonomno delavsko organizacijo ni mogoča, sploh pa ne s sedanjim kadrom in s kolobarjenjem vodstev. Miha Ravnik je udeležence ponovno prepričeval, da republiško sindikalno vodstvo ni odvisno niti od Centralnega komiteja niti od vlade in da je glavna stvar, kako doseči, da bo članstvo oblikovalo in uveljavljalo sindikalno politiko. Dušan Rebolj pa je skušal orisati tudi organizacijske posege, ki bi naj omogočili prelevitev sedanje organizacije. Sindikat je bil dosej grajen tako, da bi bil protiutež oblasti (zdi se, da je bil bolj njen pomočnik ali celo birič), namesto da bi bil grajen na podlagi interesov članstva. Več bo treba narediti za promocijo lastnih kadrov. Tudi izkušnje velike stavke na železnici kažejo, da mora sindikat biti grajen na podlagi stanovskih interesov delavcev v panogah (ne

pa po pripadnosti različnim strankam). Arzenšek in nekateri drugi govorniki so tezam za prenavo sindikata očitali, da se ne opredeljujejo do sindikalnega pluralizma, to je do ustanovitve različnih in med seboj ločenih sindikalnih organizacij. Ta pluralizem izhaja iz mednarodnih konvencij, ki smo jih podpirali in zanj se v javnem sporočilu zavzema tudi odbor, ki ga vodi Ljubo Bavcon.

Sindikati ne bodo ustanavljali novih sindikatov

Predstavniki kritične javnosti so s tem na nek način predlagali predstavnikom sindikatov, naj tudi sami kaj store za oblikovanje alternativnih sindikatov oziroma naj sedanjo množično in navidez enotno organizacijo razbijejo na več delov. Sindikalci se pogovarjajo o sindikalnem pluralizmu, sodelujejo tudi pri dozdej neuspešnih pogovorih na Ptujju za oblikovanje novih sindikatov, o tem so govorili tudi na mariborski tribuni. Verjetno pa ne moremo pričakovati njihovih potez za razkroj sedanje organizacije, ki ostaja skupaj, četudi se posamezne vezi trgajo, nastajajo pa nove, ki lahko pomenijo trdnjšo zvezo in moč sedanje organizacije.

Danes, ko se nam zmanjšuje prepričanje, da so za nas najboljše izvirne in nam lastne samoupravne in politične rešitve, kaj radi pogledamo za mejo, kako delajo drugod. Kar pogosto omenjamo avstrijske, nemške in italijanske sindikalne izkušnje. Mižimo pa pred dogajanjem v deželi, kjer se je razvil klasični sindikalizem in kjer prisegajo na svoja demokratična izročila. Gre za Anglijo, kjer je konzervativna vlada železne »lady« pometla z državno lastnino in izničila moč sindikatov ter praktično onemogočila uspešnost stavk – najbolj klasične sindikalne metode dokazovanja moči. Ta država pa je tako kot naša podpirala in sooblikovala ne samo listine za Helsinke, temveč tudi številne druge, ki govorijo o svoboščinah delavcev. In ta država se danes znova prebija med najbolj razvite države sveta.

Franček Kavčič

SPOROČILO ZA JAVNOST

TOZD LJUBLJANA
OOS ZA VLEKO VLAKOV LJUBLJANA

1. Glede na sklep 2. konference Sindikata strojnega osebja Slovenije in Istre, na kateri so rešili vprašanja in ugodili zahtevam Centralnega stavkovnega odbora ta govori o potrebi po razpustitvi stavkovnih odborov, je na današnji seji IO OOS VV Ljubljana potrdila verificiran sklep članstva z naslednjo vsebino:

Članstvo OOS VV Ljubljana meni, da so zahteve Centralnega stavkovnega odbora izpolnjene in da ni potrebe po nadaljnjem obstoju stavkovnega odbora, zato se ta preimenuje nazaj v IO OOS VV Ljubljana.

Morebitne spore rešuje sindikat strojnega osebja Slovenije in Istre.

2. Z zaskrbljenostjo spremljamo razvoj dogodkov pri sojenju četverici in hkrati dajemo vso moralno podporo Odboru za varstvo človekovih pravic, h kateremu je na današnji seji kolektivno pristopilo strojno osebje tozda za vleko vlakov Ljubljana.

Zahtevamo obnovo sodnega procesa in neizvršitev nelegitimne in nelegalne sodbe.

»Fronta, na kateri smo doslej delovali, je bila odločno preširoka, zato smo se mimogrede ubadali še s številnimi nalogami, ki sploh ne spadajo v našo pristojnost. Vrh vsega se nam je pri tem dogajalo, da smo pomešali povode in vzroke; tako smo probleme napačno opredeljevali in zato tudi marsikaj storili – narobe;« je na letni seji občinskega sveta ZSS Kranj komentiral delo v zadnjem obdobju njegov predsednik Jože Antolin. »Zato jo moramo kar najhitreje ubrati po prenovitveni poti. Le tako bomo dokončno prenehali s prakso, da je sindikat povsod in nikjer in zato tudi kriv za vse slabosti v družbi.«

In kakšen naj bi bil prenovljeni kranjski sindikat? Po novem naj bi bil občinski svet nekakšen skupni sedež vseh kranjskih osnovnih sindikalnih organizacij in kot takšen potem tudi prostor za dogovarjanje, usklajevanje, koordiniranje in poenoteno delo. Občinski svet naj bi skratka postal učinkovit servis osnovnih organizacij. Njegovo predsedstvo bo sestavljeno v večini iz predsednikov konferenc iz izvršnih odborov osnovnih organizacij. Na občinskem svetu bodo zmanjšali število zaposlenih delavcev (do

Jože Antolin, predsednik občinskega sveta ZSS Kranj:

SMO ŽE KORAK NAPREJ

membna bo tudi zato, da bomo lahko opustili prakso, da je sindikat povsod in nikjer in je zato kriv za vse slabosti v družbi.« Antolin še enkrat poudari, kar smo zapisali v uvodu, nato pa pojasni, da v Kranju razumejo spremembe političnega in gospodarskega sistema v smislu uveljavljanja tržnih zakonitosti tako: da bodo imeli poslovodni delavci večje pristojnosti in odgovornosti za učinkovitejšo gospodarjenje s kapitalom; da bodo sindikati okrepili vlogo »gospodarjenja z delovno silo« v smislu varovanja in organiziranega uveljavljanja delavskih interesov in pravic; da bo delayski svet okrepil svojo nadzorno vlogo nad gospodarjenjem s kapitalom in delovno silo. »Zato je cilj preнове oblikovanja take delavske organizacije, ki bo organizacijsko, programsko in ka-

Jože Antolin

da je to korak naprej, ki bo veliko pripomogel k temu, da bomo od besed prešli k dejanjem. Saj, hitro

ne bo šlo, to vem, toda mora se premakniti...« Pod »B« pa se bo kranjski sindikat zavzemal za nadaljnji razvoj samoupravljanja, preobrazbo družbe ter za razvoj demokracije in svobodne pravne države.

»Učinkovitost sindikalnega delovanja bo odvisna od sodobnejših in učinkovitejših oblik in metod dela. Velika dosedanja slabost je nedvomno ta, da dobro oblikovana stališča in zahteve nismo znali dovolj uveljaviti. Pozabili smo tudi na nadzorno vlogo in učinkovitejšo informativno-propagandno dejavnost v sindikatih,« prizna Antolin. »Da bomo metodo in oblike našega delovanja bolj prilagodili konkretnim razmeram, bomo morali razviti sodobnejše oblike za seznanjanje celotnega članstva s politiko in delom sindikata (z internimi informacijami in s sredstvi javnega obveščanja), zagotoviti pravočas-

V Kranju bodo že kmalu začeli proces postopne profesionalizacije funkcij predsednika konference OO ZS, da bi bili kos nalogam in da bi učinkovito uveljavili interese svojega članstva ter še tesneje povezali OO ZS z občinskim svetom. Svet predlaga, da v letošnjem letu začno poklicno opravljati funkcijo predsedniki konferenc v Savi, Iskri Telematiki (po novem Telekom), Iskri Kibernetiki, KŽK. Tekstilindustri, Planiki in Merkurju.

no obveščanje delegatov v delavskem svetu, v skupščinskih zborih in skupščinah SIS z našimi stališči, razviti pogajanja za sklenitev kolektivnih pogodb in dogovorov s poslovodnim in samoupravnimi organi, donegovati dogovarjanje in sporazumevanje z drugimi udeleženci pri uveljavljanju in uresničevanju politike sindikata..., nenazadnje pa tudi uveljavitvi oblike pritiskov z grožnjo, najavo, organiziranjem in vodenjem stavk.«

Kranjčani so prenovo svojih sindikatov torej resno zastavili. Ker orjejo ledino, se seveda srečujejo s številnimi pastmi, toda kjer je volja, je tudi – moč...
D. K.

Gorenjski nagelj

Gor' je lažje kot dol'...

»Nadvse pomenljivo, da se je prvi k razpravi prijavil Branko Mervič, sekretar občinskega komiteja ZK Kranj, ki je zelo kritično seciral predlog sindikalne preнове, vendar ni izzval polemik,« je v poročilu z letne seje kranjskih sindikatov zapisal Gorenjski glas. »Le Darko Segula iz Tekstilindusa se je odzval nekoliko bolj polemično, ko je govoril o današnjem formalnem sindikatu in zahtevi delavcev po novem, pa naj bo kakemu komiteju to po volji ali ne.«

Da Mervič marsičesa ne razume in še manj pozna, je bilo več kot očitno. Jasno je bilo pa tudi, da si ne zna prav dobro predstavljati znamenitega »sestopa partije z oblasti«, o katerem zdaj menda že vrabci čivkajo. Bo kar držala stara planinska praksa, da je gor' lažje priti kot dol'...

»Božički« proti – cerkvi

V političnih forumih je naletel na val ogročenja plakat kranjskih sindikatov, ki je za 1. maj vabil njihovo delovno ljudstvo na tradicionalno proslavo na Joštu. Avtor si ga je zamislil tako, da bi poleg odgovorov na obvezna vprašanja kdaj, kje, kaj vseboval še likovno sporočilo s kranjskimi in prvomajskimi značilnostmi. Poleg rdečega nageljna, ki ob tej priložnosti pač spada v gumbnico slehernega proletarca, je narisal še hrib, in da bi vedeli, da je to Jošt, je gor seveda »postavil« še zanj značilno cerkev. To pa je tiste v SZDL najbolj zbudlo v oči.

»Pa prav vas, ki se na vseh frontah borite, da bi bil božički dela prost dan,« so jim vrnili sindikalisti in razobesili plakate. Ker cerkev stoji na Joštu že okroglih 800 let, SZDL pa je že po štiridesetih potrebna temeljite preнове...

Z letne seje mariborskih sindikatov

O PRENOVI SINDIKATOV PREDOLGO GOVORIMO

V uvodnem poročilu je Franc Štelcer, predsednik MS ZSS, dejal, da se položaj delavcev v Mariboru slabša zlasti zaradi nenehne naraščanja cen, ki vplivajo na gmotni položaj in varnost delavcev in njihovih družin. Več delegatov je povedalo, da ne zaupajo uradnim podatkom o rasti življenjskih stroškov in da kaže preveriti metodo in podatke, ki jih javno objavljajo. Aleksandra Kovačič iz Elektrokovine je protestirala proti temu, da morajo delavski sveti potrjevati zneske zajamčenih osebnih dohodkov, ko je vendar jasno, da ta sramotni znesek ni dovolj za življenjske potrebe delavcev.

Mariborski sindikat pa ima dve vprašanji, ki se nenehno ponavljata vse od velike stavke junija 1988. Najbolj jih peklje vprašanje participacije v zdravstvu. Ničkolikokrat so zahtevali njeno odpravo in povedali, da so jo pripravljene nadomestiti z večjo prispevno stopnjo iz osebnih dohodkov in dohodka ozdov. Zdaj, ko se obeta novo oziroma stalno povečevanje doplačila za zdravstvo in ko so mariborski sindikati ostali njegovi osamljeni nasprotniki, so delavci Tama znova zahtevali dokončno rešitev tega spornega vprašanja. Albert Veler, ki je o tem govoril v njihovem imenu in poslal pismo na različne naslove je pozval k sindikalnemu referendumu, s katerim bi se članstvo dokončno odločilo za participacijo ali proti njej.

Povečevanje stanarin je v delavskem središču ob Dravi občutljivo zato, ker je v družbenih stanovanjih bistveno več delavcev kot je povprečje naše republike. Ob tem, ko se zidava stanovanj zmanjšuje, ko ozdi delijo skrčena stanovanjska sredstva le za zasebno zidavo, pa so pogledi na stanarine objektivno različni. Nekateri

menijo, da so ekonomske stanarine mogoče le, če bo sindikat dosegel ekonomske plače, drugi pa ne razumejo, da je ob ekonomski ceni za kruh, mleko, elektriko in še kaj mogoče ostajati pri socialnih stanarinah, zlasti pri stanovanjih, s katerimi je mogoče pobirati denar na prostem podnajemniškem trgu.

Albert Veler, sindikalni predsednik iz Tama, je ugotovil, da večina zahtev, ki so jih postavili delavci v junijski stavki, ni bila rešena. Zato sindikat izgublja upanje delavcev. Podobno so govorili tudi drugi razpravljalci. Ivan Čuk, predsednik izvršnega sveta mariborske skupščine je skušal sindikalcem dopovedati, da je mestna oblast oziroma uprava konec lanskega leta le rešila nekaj vprašanj. Mariborčani so uspeli uravnati tok denarja, ki je bil potreben za zdravstveno dejavnost. Zmanjšali so tudi obseg sredstev za različne komunalne dejavnosti. Ob tem pa so vseeno ohranili raven splošne in skupne porabe v Mariboru. Priznal pa je, da v upravi hodijo ob robu prepada in da ne morajo prevzemati nobene odgovornosti za prihodnost. Sindikalnim delavcem je skušal dopovedati, da morajo oni v upravi zgladiti spor med zahtevami delavcev v gospodarstvu po razbremenitvi in med potrebami delavcev v zdravstvu (šolstvu...) po denarju za njihovo družbeno potrebno dejavnost. Omenil je, da lahko pričakujemo jutri stavko v eni dejavnosti, pojutrišnjem pa v drugi in da s to metodo problemi ne bodo rešeni.

Atif Blagajac je ocenil, da so sindikalni delavci opravljali predvsem »gasilske« naloge, niso pa uspeli odstraniti vzrokov za družbene zaplete. Sindikat, ki se je zaganjal v posledice, pa seveda ni mogel rešiti ničesar.

Zato je glavno vprašanje, kako sindikat uspeva v boju za gmotno in socialno varnost delavcev. Aleksandra Kovačič je podobno kot Franc Toš povedala, da so najnižje plače res prenikle, da delavci, ki dobivajo bolniško, res ne morejo preživeti in da vso sindikalno članarino namesto za pijanjevanje porabijo za socialno pomoč.

O prenovi sindikata je večina razpravljalcev menila, da o njej predolgo govorimo in zapleteno pišemo, namesto da bi naredili tisto, kar je treba storiti, da bi članstvo prepričali, da resnično hočemo drugačen sindikat, kot je dejal Franček Čontala iz Gradisa. Povedal je tudi, da za delavce sedanjni ni učinkovit in da hočejo organizacijo, ki ne bo filozofirala, temveč bo dejansko opozicija oblasti. Carskega reza, ki ga delavci zahtevajo od organizacije, pa se boji tako poklicni kot volonterski sindikalni delavci. Ta rez pa je treba narediti v mirnem času, ne pa takat, ko stavkajoči delavci ropotajo in razbijajo tudi pozitivne pridobitve.

Delavci zato ne potrebujejo tez za prenovo sindikata, ampak rezultate na podlagi teh papirjev, je razpravljalcem pritril sekretar RS ZSS Rajko Lesjak. Strinjal se je z mnenjem, da je sindikat toliko udaren in učinkovit kot velja in dela republiško sindikalno vodstvo. Povedal je tudi, da sindikat še ni uspel izbojevati takšnih plač za delavce, ki bi jim omogočale preživetja, pa mu že zdaj očitajo, da skuša z demagogijo pridobiti delavce. Zato mora sindikat delavcem ponuditi takšen socialno razredni program, da bo dosegel in prepričal delavce. V nasprotnem primeru se bodo delavci ogreli za tisto organizacijo, ki jim bo to lahko ponudila.

Franček Kavčič

naslednje letne seje za štiri), namesto njih pa bodo s polovičnim delovnim časom zaposlili predsednika konferenc osnovnih sindikalnih organizacij. »Seveda bo vse skupaj zahtevalo temeljito kadrovske preнове. Ljudi, ki so prišli na sindikalne funkcije zato, ker kadrovskim komisijam niso znali reči 'ne', bo potrebno zamenjati, ker niso sposobni narediti potrebnega preskoka,« nadaljuje Antolin in še enkrat poudari, da takšnega sindikata, kakršnega smo bili navajeni od osvoboditve sem, pač ne potrebujemo več.

»Pri opredeljevanju ciljev preнове sindikatov se srečujemo z različnimi pogledi, težnjami in ambicijami, zato bomo morali razmejiti sedaj opredeljene skupne interese in cilje delavskega razreda na tiste, ki jih bodo delavci organizirano uresničevali in uveljavljali v sindikatih, in na druge, ki jih bodo uveljavljali v drugih inštitucijah političnega sistema. Takšna razmejitev je nujen in izredno pomembna, saj bo predstavljala osnovo programskim usmeritvam in opredeljevanju ciljev ter odgovornosti sindikatov za njihovo uresničevanje. Po-

drovsko usposobljena za učinkovito uresničevanje interesov in ciljev svojega članstva na osnovi prostovoljnega vključevanja in interesnega organiziranja.« Malo enostavnije povedano: poslovodnim delavcem je (z novim zakonom o podjetjih še bolj) zaupan kapital, delavci pa bodo s svojim sindikatom »skrbeli« zase in zahtevali, da vodilni upravljajo s kapitalom tako, da bodo lahko vsi zaslužili za človeka vredno življenje. Če ne bo tako, bo sindikat tisti, ki bo zahteval zamenjavo vodilnih. Osnovna stvar sindikata v prihodnje naj bi bile torej plače in delovne razmere delavcev.

»V Kranju imamo nekaj dobrih firm, ki lahko že danes izplačujejo po 180 starih milijonov najnižjega osebnega dohodka, imamo pa tudi take, ki komaj zadovoljujejo zahteve iz sindikalne liste. Zato odslej rdeče luči ne bomo prižigali šele tedaj, ko se bo kje pokazala morebitna izguba, temveč takoj, ko plače ne bodo take in take,« je odločen Antolin. »Bomo pa poštene; upoštevali bomo posebnost firm, nalogo sindikata pa tudi tako opredelili, da bo načrtovani dohodek dosežen. Prepričan sem,

Ljudje se zadnje čase najbolj razvema-
mo v pogovorih o gospodarskih tegobah,
kar pa nas kaj hitro pripelje na »polje«
razprav o vsebini predvidenih novosti sloven-
ske ustave. Vsak dan bolj nas skrbi, kako
bomo živeli jutri. Odgovor na to vprašanje
pa je spet odvisen od tega, kako bomo svoj
jutri načrtovali. Kdo lahko o tem pove kaj
več in bolj »iz prve roke« kot Franc Jam-
šek, direktor Republiškega zavoda za druž-
beno planiranje. In tako smo ga prosili za
odgovor na nekaj vprašanj v zvezi s prihod-
nostjo planiranja nasploh in še posebej
v naši republiki.

– Zakaj govorimo, da smo v »globalni
krizi«? Na kaj vse vpliva sedanja kriza?

FRANC JAMŠEK: »Križa je »globalna«
zato, ker ni prizadela samo posameznih go-
spodarskih panog ali področij družbenega
življenja, temveč vse dele družbe, v kateri
živimo. V krizi sta tudi organizacijska ses-
tava družbe, sedanji model odločanja
v njej. Odločanje postaja dandanes – ob
spreminjanju slovenske ustave – osrednja
tema našega zanimanja, podobno kot plu-
ralizem v političnem življenju, ki zahteva
prenovo politične ureditve, in naj obrodi
bistveno bolj učinkovito delovanje vsega
družbenega upravljalkega sistema.

Z organiziranostjo in upravljanjem druž-
be so tesno povezani močni pritiski gospodar-
stva za razbremenitev, veliki primanj-
kljaji v družbenih dejavnostih, neučinkovit
sistem družbenega planiranja in končno
slaba motiviranost dela delavcev v javnem
sektorju, kar povzroča še dodatno nezado-
voljstvo uporabnikov teh storitev.«

– Ali je naša kriza naša posebnost, ali
jo poznajo tudi drugod po svetu?

FRANC JAMŠEK: »S takšnimi težava-
mi se srečujejo v številnih državah v razvo-
ju; nobena redkost pa niso niti v gospodar-
sko razvitih okoljih. Te ugotovitve so pom-
embne zato, da naše usode in naših za-
dreg ne bi doživljali kot nekaj posebnega,
kot nekaj, kar se drugod po svetu ne pojav-
lja. Če bomo te probleme obravnavali kot
»problem« in ne kot tabujsko temo, potem
bomo imeli tudi možnost, jih uspešno reši-
ti. Pri tem pa ni potrebno pretiravati z »ino-
vativnostjo«. Primerneje bi bilo, če bi na
podalgi te primerjave izbirali tiste rešitve,
ki bi ob upoštevanju naših specifičnih po-
treb zagotavljale učinkovitost našega druž-
benoekonomskega sistema. Tudi v javni
upravi ima strateško planiranje vse večji
pomen. Za ustanove v javni upravi namreč
velja, da morajo razumeti okolje, v katerem
delujejo. Zato morajo preučevati prihod-
nost in se ji tudi primerno prilagoditi.«

– Ali planerji obravnavajo ta vpraša-
nja kot probleme ali kot tabujske teme?

FRANC JAMŠEK: »Razprava o ustavnih
dopolnilih kaže na več konceptualnih vpra-
šanj. Zakon o planiranju bi namreč moral
odražati proces upravljanja, zato bi bilo
smotno družbeno organiziranost, ki jo (in
kakor jo) opredeljuje ustava, ovrednotiti tu-
di z njegovim upravljalnim mehanizmom –
sistemom družbenega planiranja. Sam
menim, da učinkovitega družbenega plani-
ranja niti ne moremo pričakovati brez pri-
merne družbene organiziranosti.

Vprašanja, s katerimi se ubadamo, razu-
mem kot »probleme« in ne kot »tabuje«. Zato
morajo predlogi, kako jih reševati, temeljiti
na lastnih ocenah možnosti, opirati pa se
morajo na sedanje stanje. Pri tem pa
družbenega odločanja nikakor ne želimo
ponestavljati, saj ti že po naravi niso enostav-
ni. Gre le za to, da bi jih obravnavali čim-
bolj strokovno, da bi povečali učinkovitost
sistema. Ob tem moramo oporekati lažni
tezi, da smo vsi odgovorni za vse, kakor
tudi tezi, da lahko vsi odločamo o vsem.
Politični pluralizem moramo uveljaviti
v skupščini in ne v izvršilnih telesih druž-
benopolitične skupnosti ali drugih javnih
ustanovah.«

– Kakšne možnosti oziroma perspekti-
ve mora ustava zagotoviti planiranju?

FRANC JAMŠEK: »Ustava mora zagoto-
viti planiranju predvsem možnosti za po-
stavitev normalnih sistemskih opredelitev:
»potrebe – možnosti – cilji.« V sedanjih
razmerah velja opredelitev: »želje – cilji
– možnosti«. Vzrokov zanje je več. Najbolj
očitne značilnosti – tega stanja so: hiperin-
štitucionaliziranost sistema, ki v sedanjih
gospodarskih razmerah nima niti zadostne
materialne podlage, njegova neučinkovi-
tost pa se vsepogosteje izraža v tako imeno-
vanem procesu neodločanja. Tudi družbe-
nemu planiranju smo v preteklosti pripiso-
vati veliko takšnih lastnosti, ki so ga samo
fetišizirale. Dosedanji sistem dogovorne

Franc Jamšek, direktor Republiškega zavoda za družbeno planiranje,
o »reformi« slovenske ustave in sistema planiranja

V RAZVITIH DRUŽBAH POZNAJO LE DVA STEBRA MOČI ZNANJE IN DENAR

ekonomije je v planiranju poskušal poiska-
ti nadomestilo za pojem in funkcije, ki jih
v razvitih ekonomijah opravljajo tako ime-
novane javne finance. Domnevali smo nam-
reč, da se v upravljalnem sistemu druž-
be mogoče uspešno dogovoriti za mnoga
opravila, ki naj bi bila skupnega ali sploš-
nega pomena. Ta domneva je temeljila tudi
na trditvi, da vsi pripomemo k družbene-
mu razvoju in da moramo zato tudi vsi
o njem odločati. To odločanje pa je bilo
organizirano z obredom družbenega plani-
ranja. Ob tem se je postopoma zameglil
eden izmed bistvenih elementov normalne-
ga systemskega delovanja, element možno-
sti. Funkcija javnega financiranja je tako
zdaj (ne da bi upoštevali ustanove finanč-
nega sistema) razdeljena na množico prora-
čunov družbenopolitičnih skupnosti, sisov
družbenih in gospodarskih dejavnosti.
Tem ustanovam pa vse doslej ni nihče po-
stavil vprašanja njihove učinkovitosti.«

– In kako je oziroma naj bo z veljavo
besede in volje davkoplačevalcev, ob-
čanov?

FRANC JAMŠEK: »Tudi interesi prebi-
valstva (davkoplačevalcev) so prav tako
ostali zunaj normalne systemske ureditve.
Ta pojav je še posebej značilen za vsa tista
obdobja našega družbenega razvoja, v kate-
rih smo imeli negativno gospodarsko rast.
»Davkoplačevalci« pričakujejo za svoje
več! Value for money! Gre gorej za sooče-
nje z vprašanjem upravljanja (managemen-
ta) javnih ustanov. Na tem področju smo
pri nas naredili zelo malo. Poskusi uvajanja
normativov v delovanju javnih ustanov
imajo podobne učinke, kot če bi v tržno
gospodarstvo ponovno uvajali tako imeno-
vano tonsko ekonomijo. Do takšnih spoz-
nanj pa v gospodarstvu počasi prihajamo.
Preobrazbo razvoja že lep čas označujemo
kot gospodarsko prenovo. V javnem sek-
torju in njegovih ustanovah pa se ta še ni
začela.

Če sistem upravljanja – družbeno plani-
ranje – želi povečati uspešnost, mu mora-
mo zagotoviti normalno systemsko uredi-
tev. To pa lahko dosežemo le tako, da vsa-
kemu subjektu v procesu družbenega odlo-
čanja karseda natančno opredelimo: pristoj-
nosti, odgovornosti, denar in nadzor. Teh
štirih parametrov za presojo nove družbene
organiziranosti pa ni mogoče določiti brez
jasnih predstav o tem, kaj si družba (davko-
plačevalci) za svoj denar sploh žele. Tudi te
želje bo potrebno prej ali slej ugotoviti in
jih uskladiti z možnostmi. Menim, da neu-
spešnost mnogih ustanov našega sistema
(sisov, družbenega planiranja uprave itd.)
leži prav v tem, da še vedno opravljajo nalo-
ge, ki jim jih postavlja v zanosu oblikovan
normativni sistem, in ne tiste, ki jih prič-
kuje dinamično okolje jutrišnjega dne.«

– Mar kaže v prihodnje ohraniti prora-
čunski sistem financiranja, svobodno me-
njavo dela ali...?

FRANC JAMŠEK: »Pomembna prvina,
ki bi jo bilo potrebno vpeljati v »reformo
javnega sektorja«, je podjetništvo. To bese-
do je potrebno razumeti tudi v smislu ak-
tivne vloge managementa v sektorju javne
uprave javnih podjetij in drugih, ki mora
zagotoviti: storilnost, ekonomičnost in učin-
kovitost delovanja teh ustanov.

Sedanje, po večini proračunsko financi-
ranje javnih dejavnosti, ni veliko pripomo-
glo k povečanju ekonomičnosti delovanja
omenjenih sektorjev. Celo nasprotno: v ne-
katerih primerih je prišlo do povečevanja
dejavnosti (več zaposlenih v družbenih de-
javnostih) brez posebnega vpliva na pove-
čanje storilnosti in učinkovitosti delovanja
sistema. Močno oporo pri izgradnji uspeš-
nega sistema bi morali iskati v takšni pro-
jektjni organiziranosti, ki je doslej ni bilo.
Delno pa je za takšne razmere kriv norma-
tivni sistem na področju delovnih razmerij,

delno pa je problem nemobilnosti delovne
sile, predvsem pa (in to želim poudariti)
slabo opredeljene ali pa sploh neopredelje-
ne pristojnosti »odgovornosti, denar in
nadzor.«

– Pri nas se ne odloča z dvigom rok,
marveč v zaprtih krogih. Kaj to pomeni
v ekonomskem smislu?

FRANC JAMŠEK: »Verjetno ni treba po-
sebej poudarjati (žal, naše ravnanje kaže
nasprotno), da uspešen sistem odločanja
pozna dve smeri: formalno in neformalno.
Podlago za uspešnejše upravljanje lahko
torej ustvari samo speljana prenova politič-
nega sistema, ki se mora izraziti kot »prav-
na država«. Če primerjamo tujo (na primer
italijansko) zakonodajo pri planiranju z na-
šo, lahko ugotovimo, da je naš sistem moč-
no razrahljan. Povsod po svetu je proces
»družbenega« odločanja natančno določen
in tudi nikomur ne pride na misel, da bi
delovali zunaj sistema. Učinkovitega plani-
ranja si torej ni mogoče zamisliti brez
»pravne države.«

– V javnosti je veliko slišati o nujnosti
nove opredelitve upravljalnih funkcij.
Kako si takšen poskus zamišljate pri vas?

FRANC JAMŠEK: »Z gospodarsko
prenovo pri planiranju smo že dosegli po-
membne uspehe. Preprečili smo vmešava-
nje »namišljene države« v podjetniško pla-
niranje. Te sreče pa nimajo vsa podjetja niti
samoupravne interesne skupnosti. Zvezna
ustava pušča na področju organiziranosti
javnega sektorja kar precej manevrskega
prostora. To nam omogoča, da ekonomič-
nost, uspešnost in učinkovitost delovanja
javnega sektorja sami opredelimo. Gre
pravzaprav za problem uspešne razmejitev
funkcij, ki se v sistemu družbenega plani-
ranja odraža kot razmejitev med indikativ-
nim in obveznim planiranjem. Dosedanja
razmišljanja v Zavodu SRS za družbeno
planiranje, ki temelje na praktičnih izkuš-
njah, kažejo, da bi bilo smotno opredeliti
upravljalne funkcije precej drugače in tu-
di bolj natančno, kot so v obdobju ustavne
prenove.«

– Katere vse? Nujna je na primer preo-
brzba sisov materialne proizvodnje
v razvojne sklade.

FRANC JAMŠEK: »Sisi materialne pro-
izvodnje so bili doslej organizirani tako, da
so se vedli pretežno kot samostojni sistem
družbe. Podsystem so bile le v smislu ugo-
tavljanja prispevnih stopenj v družbenem
dogovarjanju (dogovor o temeljih plana
SRS). V vseh drugih elementih opredelje-
vanja programov pa so bile zelo samostoj-
ne. Številne analize kažejo, da so si zagotav-
ljale uspešnost in učinkovitost na račun
ekonomičnosti. Problem delovanja sisov

materialne proizvodnje vidimo torej pred-
vsem v tem, da so omogočale monopolno
organiziranje izvajalskih podjetij.

Ce je osnovno vprašanje delovanja sisov
materialne proizvodnje v njihovi ekono-
mičnosti in učinkovitosti, potem bi kazalo
ta problem reševati tako, da bi se sisi preo-
blikovali v razvojne sklade. Delovne orga-
nizacije – izvajalci – se morajo preoblikova-
ti v javna podjetja, pričakujemo pa lahko
tudi nastanek drugih organizacijskih oblik.
Menim, da so temeljna načela gospodarje-
nja podjetij zadovoljivo prikazana v zakonu
o podjetjih in jih zato tu ne bom predstav-
ljal.«

– In kakšne naj bi bile funkcije teh raz-
vojnih skladov?

FRANC JAMŠEK: »Glavne naloge raz-
vojnih skladov bi morale biti: (so)financira-
nje razvojnih projektov in pripravah stro-
kovnih podlag za planiranje razvoja na nji-
hovem področju. Razvojni skladi bi morali
biti funkcijsko podrejeni IS SRS ali skupš-
čini SR Slovenije, saj delujejo v okviru raz-
vojne politike SR Slovenije, ki (naj) jo op-
redeljuje družbeni plan. Delujejo naj po nače-
lu upravne organizacije (razvojne organiza-
cije). Občinska organiziranost po moji oce-
ni ni potrebna. Razvojni skladi naj bi se
financirali: prek proračunov – (javne funk-
cije) in na trgu vrednostnih papirjev – (limi-
ti). Razvojni skladi naj sredstev ne bi po-
darjali, temveč jih pod ugodnimi pogoji po-
sojali.«

– To se lepo sliši. Kje pa bomo kljub
temu »priklicali družbeno pomoč«?

FRANC JAMŠEK: »Sodobna država se
tudi ne bo mogla odreči intervencijski vlogi
v kmetijstvu in usmerjanju regionalnega
razvoja. V razvitih državah porabijo največ
proračunskih sredstev prav za ta dva name-
na. Če bi prenesli izkušnje iz tujine na ta
področja, potem bi kazalo tudi za ti dve
področji organizirati posebne sklade. V pr-
vem primeru mora država poseči predvsem
na področje cen, torej gre za sofinanciranje.
V drugem primeru pa gre za financiranje
razvojnih projektov na gospodarsko manj
razvitih območjih.

Usmerjanje razvoja, ki je v pristojnosti
republike, je mogoče le prek vloge razvoj-
nih skladov. Ti morajo pri uresničevanju
razvojne politike delovati usklajeno in se
po potrebi dopolnjevati. TO pomeni, da po-
samesni projekt, ki je usklajen z razvojnimi
usmeritvami družbe, lahko dobi podporo
(financiranje) enega ali več skladov.«

– Največ očitkov zaradi potratnosti leti
v javnosti na njihovo dejavnost. Kako jih
posodobiti in poceniti?

FRANC JAMŠEK: »Novemu, nekoliko
bolj tržnemu pogledu, bi se morali prilago-
diti tudi sisi družbenih dejavnosti. Tudi nji-
hovo delovanje bi moralo biti organizirano
tako, da bo zagotovljena normalna sistem-
ska ureditev: potrebe – možnosti – cilji. To
pomeni, da bi uvajanje participacij moralo
spremljati tudi podjetništvo (storilnost,
ekonomičnost, učinkovitost) in javna odgo-
vornost. Ta odgovornost mora biti še po-
sebeno tesno povezana s tistim delom dejav-
nosti, ki jih financira država. Zato bi tudi
v družbenih dejavnostih v nekaterih prime-
rih kazalo razmisliti o možnostih njihove
preobrazbe v razvojne sklade. Le-ti pa bi
morali imeti precej različne vloge. Po mo-
jem verjetno res ni potrebno, da je razisko-
valna dejavnost organizirana na občinski
ravnini. Financiranje raziskovalnega dela bi
moralo biti organizirano kot sofinanciranje
dejavnosti. Sleherno raziskovanje mora
imeti svojega naročnika – uporabnika, ki
naj pri financiranju dejavnosti tudi partici-
pira. V takšen organizacijski model spadata
tudi kultura in telesna kultura.«

– Ali zdravstvo, šolstvo, socialno skrb-
stvo in otroško varstvo spadajo povsod po

svetu v tako imenovano »občutljivo področje«?

FRANC JAMŠEK: »Sleherno poseganje na to področje povzroča številne negativne reakcije. To bo še posebej veljalo pri nas, saj predstavljajo plače delavcev v teh dejavnostih kar 80 odstotkov vseh stroškov. Če bi v teh dejavnostih hoteli povečati storilnost, ekonomičnost in učinkovitost, bi po vsej verjetnosti kot na prvi problem našli na problem prevelikega števila zaposlenih. Glede na naravo teh dejavnosti bi bilo najprimerneje, da zadržimo samoupravno organiziranost. Ta pa se mora osredotočiti predvsem na minimalne (solidarnostne) standarde dejavnosti. Financiranje teh dejavnosti mora vsebovati financiranje dejavnosti in razvoja (investicije). Mislim, da bo mogoče na ta razvoj teh dejavnosti v prihodnje vplivati le prek investicij.«

- Kaj pa skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja?

FRANC JAMŠEK: SPIZ predstavlja v naši družbeni organiziranosti poseben problem, saj je povsem neprimerljiv s podobnimi organizacijami v svetu. SPIZ je potrebno preleviti v »pooblaščen sklad« z vsemi funkcijami zavarovalništva. Financiranje je potrebno spremeniti tako, da bo odvisno od potreb, možnosti in želja vsakega posameznika. Ob tem mora država zagotavljati le minimalni – solidarnostni program. Takšna iztočnica v slovenski ustavi bi bila potrebna tudi zaradi potrebe po strukturnem prilagajanju slovenskega gospodarstva. Le-ta bi zahtevala temeljite rešitve v navidezno zaposlenosti, ki jo brez instituta predčasne upokojitve niso izpeljali še nikjer v svetu. Drugače povedano: tudi na področju družbenih dejavnosti ni mogoče pričakovati napredka, če se sedanje izvajalske organizacije ne bodo prisiljene organizirati podjetniško. Zagotoviti je potrebno možnosti za delovanje tako javnih kot zasebnih podjetij oziroma organizacij. Veliko pomislekov, ki jih je danes moč slišati, bi odpadlo, če bi imeli organizirane službe, ki bi občana varovale pred nepravilnostmi, ki se lahko pojavijo pri delu teh dejavnosti. To bi lahko dosegli z inšpekcijskimi nadzori ali pa, kar je še ceneje, tako kot delajo v razvitih ekonomijah; nadzor bi prepustili kar zavarovalnicam.«

- Pa je planiranje še potrebno, če pa vemo, da ni učinkovito?

FRANC JAMŠEK: »Učinkovitost sem opredelil kot stopnjo doseganja ciljev te ali one ustanove. Številni kritiki družbenega planiranja so se zadovoljili s splošno oceno, da sistem družbenega planiranja – kot vse drugo – ne deluje. Takšen prizvok – mogoče začutiti tudi v pomislekih ob sedanjem zastavljenu opredeljevanju kon-

cepta planiranja, ki hoče njegovo učinkovitost povečati z nejasnim poskusom delitve prostorskega od ostalega planiranja. Pri tem zagovorniki teh tez prostorsko planiranje zamenjujejo z urbanizmom. Prostorsko planiranje ni »največji« urbanizem. Vloga prostorskega planiranja je določanje namenske rabe prostora in načina rabe naravnih virov, in je torej povezana s politiko policentričnega razvoja, regionalnega razvoja itd. Ločevanje teh funkcij bi po moji oceni pomenilo le organizacijsko podvajanje ustanov, kar ne more povečati učinkovitosti, temveč jo lahko le zmanjša. Tudi za prostorski del planiranja namreč velja, da deluje zunaj normalne sistemske ureditve. V tuji literaturi in priročnikih za prostorsko planiranje se uvodna poglavja vedno začnejo z ekonomiko rabe prostora. Osrednjo vlogo ima zemljiška renta. Številna nasprotovanja posegom v prostor po mojem mnenju temeljijo bolj na nerešenem vprašanju realnih nadomestil kakor na vprašanju nasprotovanja tudi posameznim posegom. K učinkovitosti planiranja bo veliko pripomogel že novi zvezni zakon, ki ločuje indikativno planiranje od obveznega dela. Ta ločitev je dvojna in pomeni ločitev samoupravnega planiranja od družbenega in indikativnega od obvezujočega. Ta ugotovitev se nanaša predvsem na vsebino družbenih planov. Na tej ravni pa je še precej nejasnosti. Obvezni del s stališča republike predstavljajo predvsem planska sorazmerja (delež narodnega dohodka za financiranje JLA) in skupni plani (železnica, ceste, ptt). To pomeni, da bo razvoj teh dejavnosti financiran tako iz skladov republike kakor federacije. Planiranje (državna intervencija) se torej spušta na raven konkretnega projekta. Uspešnost planiranja je zato mogoče opredeliti le kot doseganje tistih investicijskih namer, ki jih je (so)financirala država. Podobno je mogoče določiti uspešnost planiranja pri razvoju in delovanju družbenih dejavnosti, pri čemer je predmet presoje oskrbljenost ljudi.«

- Nemoč doslej uporabljenih oblik planiranja zahteva tudi spremembo metod. Kaj bo to »indikativno planiranje«?

FRANC JAMŠEK: »Merjenje uspešnosti planiranja zahteva, da ponovno razmislimo o kazalcih, ki jih pri planiranju uporabljamo. Sedanja kultura planiranja v Sloveniji zahteva od planerjev, da pripravijo plan, ki je predvsem ekološko neoporečen, usmerjen v Evropo in ki zagotavlja nagel družbeni razvoj. Tu nastopi konflikt med politiko in upravljanjem države (od vlade pričakujemo, da pripravi politični program obnem s planom, kar delajo politiki povsod po svetu). To vprašanje je po mojem mnenju rešljivo le tako, da se družbeno planiranje kar se da tesno poveže s pristojnostmi in odgovornostmi državnih ustanov.

Indikativni del planiranja bo po novem sistemu povezan s preučevanjem tržnega okolja, to je opredeljeno dovolj široko, tako da poleg informacij iz širšega okolja vsebuje tudi tiste iz mikrookolja.

V planskih listinah za obdobje 1991 – 1995 bomo trgu in delovanju tržnih zakonitosti namenili kar največ pozornosti. Vzrok za to je strukturno prilagajanje slovenskega gospodarstva spremenjenemu tržnemu okolju, za katerega so značilni integracijski procesi v Evropi 1992, preestrojka v Sovjetski zvezi in iskanje nove gospodarske usmerjenosti nevrščenih držav. Namen tega dela planske listine je, da da drugim subjektom planiranja oceno bodočega »okolja«. Ti jih uporabijo kot grobo usmeritev, vendar jih v ničemer ne obvezuje. V sistemu družbenega planiranja bo ta dejavnost namenjena predvsem ocenam rasti družbenega proizvoda in njegove delitve, projekcijam razpoložljivih sredstev za naložbe, oblikovanju programov financiranja v razvojnih skladih itd.«

- In predvideni rezultati te »novosti«?

FRANC JAMŠEK: »Rezultat indikativnega dela planiranja so ekonomski ukrepi, ki so sistemsko v pristojnosti republike. Rezultat obveznega dela planiranja pa so projekti, ki jih bo republika podprla s sredstvi skladov. V obvezni del planiranja spada tudi prostorski del plana. V sistemu javne uprave in nasploh v družbeno planiranje bi bilo treba vnesti določila, ki bi omogočila posege v primerih, če se sistema ne bi držala skladno z normami. To pa je po mojem mnenju mogoče narediti le tedaj, ko smo med pristojnostmi, odgovornostjo, denarjem in nadzorom stvarna in ne le normativna harmonija.«

- Kako daleč smo pri pripravi novega sistema planiranja?

FRANC JAMŠEK: »Zamisel novega sistema planiranja je predstavljena v delovnem osnutku novega zakona, ki izhaja iz sedanjih ustavnih rešitev. Tako je mogoče pričakovati od ustanov v javni upravi, da bodo sposobne sodelovati pri pripravi družbenega plana. Njihova naloga je pripraviti sektorske projekcije razvoja, predlagati ukrepe za njihovo doseganje in načine financiranja dejavnosti, investicijskih projektov in tistih, ki posegajo v prostor, kakor tudi predloge, kako naložbe smotrno urediti v prostor. Tudi udeležba v procesu planiranja je pomembna, če ne še bolj kot vsebina samega načrta. Zato je pomembno, če res želimo povečati uspešnost družbenega planiranja, da te ustanove sodelujejo med seboj po novih načelih.

Izkušnje z zveznim zakonom o družbenem planiranju kažejo, da nekateri deli gospodarstva ne razumejo razmejitve podjetniškega planiranja od družbenega. Po novem zveznem zakonu je namreč podjetniško planiranje ločeno od družbenega. Takšno usmeritev podpiramo tudi v Sloveniji. To seveda ne pomeni, da tista podjetja ali organizacije, ki načrtujejo posege v prostor ali pričakujejo sredstva iz razvojnih skladov, lahko to dosežejo brez sodelovanja z njimi. Celo nasprotno, mislim, da se morajo tudi v teh odnosih pokazati tržne zakonitosti. Slabo pripravljene programi razvoja, ki niso uskaljeni z razvojno politiko

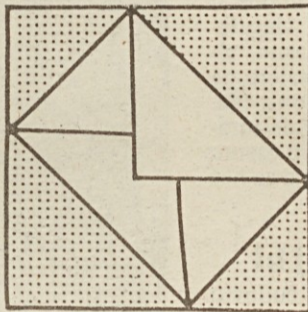
družbe pri financiranju ali v prostoru ne bi smeli dobiti podpore, ki jo zagotavlja javna uprava (financiranje skladov). Uveljavitev tržnih zakonitosti na tem področju je nujno, predvsem na strani podjetnikov. Tisti, ki bodo znali pravočasno pripraviti kakovostne razvojne programe in bodo tudi laže prišli do lokacij, ki pomenijo poseg v prostor in do dela sredstev. Povečanje učinkovitosti javne uprave mora temeljiti prav na uveljavljanju tržnih zakonitosti v tistih sektorjih gospodarstva, ki so se vse dosedaj vedli kot monopolna združenja.«

- Kdaj je indikativno in sploh vsakršno planiranje smiselno?

FRANC JAMŠEK: »Izkušnje v tujini kažejo, da je najprimerneje, če je proračun za srednjeročno obdobje izdelan indikativno, obvezno pa le kot letni proračun. To omogoča, da v javno upravo vpeljemo več načrtnosti, z letnim potrjevanjem proračunov pa tudi večjo prožnost pri izvajanju. Tako bi se lahko izognili nenehnemu drobnemu popravljanju družbenega plana, ki je zdaj v modi.

Profesor Bajt pravi, da je sedanje družbeno planiranje impotentno. Podobno mnenje imajo tudi drugi ekonomisti in sociologi. S takšnimi pripombami se strinjamo tudi planerji. Planiranje kot dejavnost (največ in najboljše planirajo v razvitih zahodnih državah) je smiselno samo, če mu povrnemo moč. Moč pa v razvitih tržnih ekonomijah predstavlja poleg znanja samo še denar.

Vinko Blatnik

PREJELI SMO

Skupščina občine Bežigrad je na seji 3. 11. 1988 sprejela Sklep očasnem ukrepu družbenega varstva samoupravnih pravic in družbene lastnine v DO Termika, tozdr Montaze Ljubljana in Delovna skupnost skupnih služb. Ukrep je začel veljati 4. 11. 1988. Sklep je skupščina občine Bežigrad utemeljila takole:

»V DO Termika, v tozdu Montaze Ljubljana in DSSS gre za bistvene motnje v samoupravnih odnosih in je prišlo do oškodovanja družbenih interesov. Razmere v DO Termika so tako zaostrene, da je nujno nastopiti z ukrepi družbenega varstva v DO, tozdu Montaze Ljubljana in DSSS, ker je le tako mogoče izvesti sanacijo v DO Termika in DSSS v skladu z zahtevami in potrebami tozdov ter zagotoviti materialno in socialno varnost zaposlenih v DSSS in tozdu Montaze Ljubljana oziroma posledično tudi v preostalih tozdih.«

Povedano na kratko: cilj začasnega ukrepa je bila zaščita družbene lastnine in zagotoviti socialno varnost delavcev.

Danes, po skoraj pol leta, ugotavljamo, da cilji začasnega ukrepa družbenega varstva niso doseženi. Posledica začasnega ukrepa družbenega varstva je bila predvsem ta, da se je iz DO izločilo pet tozdov, medtem ko preostali trije skupaj z DSSS tvorijo ostanek DO Termika.

Se pred uvedbo začasnega ukrepa družbenega varstva smo v DSSS z zunanjimi sodelavci pripravili elaborat o reorganizaciji DSSS, ki naj bi postala DO Commerc. Ta elaborat je predvidel novo, življenja zmožno obliko DSSS z manj delavci, ki bi koristila celotnemu sistemu Termike. Tozdi so res večkrat upravičeno oporekali preživelemu in okostenelemu načinu delovanja DSSS. Na začetku veljave začasnega ukrepa je ZPKO prevzel naš elaborat v svoj program reorganizacije DO Termika, ki pa ga tozdi ne le da niso sprejeli, ampak ga nekateri med njimi niso

Odprto pismo predsedniku skupščine občine Ljubljana Bežigrad Ferdu Lužarju

niti obravnavali. Pet tozdov se je decembra izrelo za izločitev iz DO Termika.

Pri odcepljanju petih tozdov ZPKO ni upošteval vseh pravnih in strokovnih poti niti ni pripravil analize škode, ki nastaja DO Termiki z odcepljivami, še manj pa koncepta razvoja ali vsaj obstoja preostanka DO (trije tozdi in DSSS). Žal se je ZPKO vse preveč ukvarjal s tistimi tozdi, ki so se odcepili, namesto da bi se usmeril k učinkovitemu reševanju tistega dela, ki ostaja v DO Termika. To je toliko bolj nerazumljivo, ker spada večinski del preostanka DO na območje občine Bežigrad. Pač pa so bili med posameznimi člani ZPKO in direktorji tozdov razni dogovori, ki so bili večkrat navadno barantanje in trgovanje z delavci DSSS. Dogovori so se menjavali, odvisno od odzivov posameznih tozdov. Tak način dela ni dal rešitve.

Po vsem tem so ZPKO in tozdi ustanovili komisijo, ki naj bi pripravila Samoupravni sporazum o medsebojnih pravicah, obveznostih in delitvi premoženja. Delo komisije je potekalo s številnimi težavami zaradi nasprotujočih si interesov podpisnikov sporazuma. ZPKO je nato pripravil predlog delnega (pravno vprašljivega) SAS o medsebojnih pravicah in obveznostih delavcev tozdi in DSSS s področja delovnih razmerij in začasnega financiranja DSSS. Komisija za pripravo samoupravnega sporazuma je ugotovila, da se predlog ZPKO ne ujema s predlogi, ki jih je že uspela pripraviti. Vendar pa se tudi ta »pravni konstrukt« ZPKO domnevno ni posrečil, ker po vsej verjetnosti ni bil sprejet. Ugotovitvenega sklepa volilne komisije namreč še ni.

To, da samoupravni sporazum o medsebojnih pravicah in obveznostih verjetno ni sprejet, potrjujejo odzivi tozdov. Proizvodnja Škofja Loka snubi zase izbrane delavce, naj dajo odpoved v DSSS in sklenejo delovno razmerje s tozdom v Škofji Loki. S tem pa bi bile možnosti za zaposlitev teh delavcev bistveno drugačne, kot če bi bili v tozdu sporazumno prerazporejeni iz DSSS.

Drugi poskušajo čimprej zasesti prostore DSSS na Kamniški 25. Najmanj, kar lahko rečemo, je, da gre v tem primeru za motenje posesti. Drugi tozdi hočejo na

vsak način priti do finančno-računovodske in druge dokumentacije. Vseh teh postopkov ne utemeljuje pismeni sklepi – vsaj med direktorji tozdov in ZKPO, pač pa samo domnevni ustni dogovori.

Nekateri tozdi ob tem razmišljajo, da so njihove obveznosti do DSSS zaradi razmer bistveno manjše od dogovorjenih ali pa da jih sploh ni več. Še posebno kritično je za tiste delavce, ki so z razkosanjem DSSS izgubili področje dela, a ostajajo nerazporejeni v druge tozde. Trenutne razmere so takšne; tozdr Proizvodnja Škofja Loka naj bi prevzela 47, TKV Novi Marof 5, tozdr Beograd 2 in tozdr Montaze Ljubljana 65 delavcev; 53 pa ostaja nerazporejenih delavcev DO Termike in naj bi bili ekonomsko-technološki presežek.

Zalostno je vse to, kar se dogaja v DO Termika, v Termiki, ki ni nikoli poslovala z izgubami in je slovela po svojih izdelkih in montažnih storitvah. Poleg tega je bila znana tudi po dobrem standardu svojih delavcev. Sedaj je vse drugače. Kriza vodenja, ki je povzročila probleme v DO Termika, je pripeljala do tega, da se sedaj že kažejo težave tudi v proizvodnih tozdih. To pa bo položaj delavcev samo še poslabšalo.

Tovariši predsednik, mislimo, da smo prišli v DO Termika do tiste točke, ko je zopet potreben poseg od zunaj. Ker je za ukrep začasnega varstva odgovoren tisti, ki ga je sprejel, mora skupščina občine Bežigrad takoj sprejeti določene ukrepe za reševanje DO Termika, kajti tisti, ki ste jih to naložili, tega očitno ne znanjo ali ne zmorejo. Če se ne boste takoj odločno odzivali, se boste morali soočiti z vsemi posledicami gospodarske škode in možnostmi večjega števila nezaposlenih delavcev DO Termika!

Skratka, nas delavce DO Termika v tem trenutku predvsem zanima, kdo bo varoval družbeno premoženje in približno 800 delavcev, ki ostajajo v Termiki, ki bodo, če ne bo šlo drugače, prisiljeni s transparentni na cesti iskati svoje pravice.

Za IO OO ZS DSSS DO Termika predsednica: Vida Cemič, za OO ZK DSSS DO Termika sekretar: Andrej Kastelic, za OO ZSMS DSSS DO Termika predsednica: Lidija Huško, predsednica SDK DSSS: Darja Tomanič

Nismo največji, naredili pa bomo vse, da bomo postali vplivni

Že zdaj prejema Delavska enotnost, glasilo slovenskih delavcev, 30.000 naročnikov, prebira pa jo precej več bralcev, približno trikrat več. Med njimi je največ sindikalnih aktivistov, članov organov samoupravljanja in vodilnih delavcev v gospodarstvu.

Berejo nas torej ljudje, ki so doslej poslušali, pa se jim vendarle obeta, da bodo končno predlagali, odločali. VPLIVALI!

Postajamo zanimivi za oglašanje in to po konkurenčnih cenah:

- črno-bela stran (1/1) 8.000.000 dinarjev
- pol strani (1/2) 5.000.000 dinarjev
- četrt strani (1/4) 3.100.000 dinarjev
- 1 st. 1 cm 40.000 dinarjev

Naročila, sporočila, predloge pošljite na naslov:

ČZP ENOTNOST
DO v ustanavljanju
Celovška 43, 61000 Ljubljana

Če nas pokličete po tel. (061) 313-942 in 323-951, boste izvedeli tudi kaj o nagradah...

Mimo katastrof

Pa od začetka. Lahko rečeva, da naju je pot vodila mimo dobršnega števila naših katastrof. Mednje sva prišla že kar našo cesto do Novega mesta. Naslednja po vrsti je Cazinska krajina in njen črni biser **Agrokomerc**.

Ti kraji so imeli le dve svetli točki – Nemčija in **Fikreta Abdića**. Nemčija še stoji, marke še prihajajo in zdomci jih pametno vlagajo – vsaka druga hiša je gostilna. V njih pa Krajišniki, ki imajo novega narodnega heroja, že omenjenega **Fikreta Abdića**. Nihče več se ne sprašuje, ali je možak kriv oziroma koliko in česa je kriv. Po modrosti sloveči bosanskohercegovski politbirokratski klani so zaslužni, da je vsak madež s **Fikreta** odpadel kot posušeno blato. Če se bo kdaj le vrnil iz zapora, ga bodo brez dvoma nosili na rokah. Če pa se bodo stvari odvijale tako kot doslej, bi se nič ne čudila, če bi ga to od nekdaj uporniško ljudstvo osvobodilo kar samo.

Kot jo je **Abdić** skupil za **Agrokomerc**, ki je vsaj nekaj obetal, kot je ni nihče skupil za razsulo potem, je ni nihče skupil za **Obrovac**. Ko se spustiš proti Zadru, se ta velikanski objekt ponosno zašveta v soncu. Ko se mu približaš, te rja mrtvega orjaka opomni, po kakšni deželi se voziš.

Na vulkanu

Zadar. Kot veliko obalnih mest čudovito v temi in od daleč, od blizu in podnevi pa – žrtev boljše-vistične zarote. Kot naš Koper, recimo. Arhitektonske nakaze, smrdljivi dimniki in podobne bedarije prav tam, kamor jih lahko postavi le idiot ali skrajni ignorant. No, morda še arhitekt in politik, ki zato požanjeta kakšno nagrado.

Sicer pa je Zadar mesto prijaznih, gostoljubnih ljudi. Do drugega litra vina. Celo pri gostilničarju, za katerega pravijo, da naredi in da za šport več kot vse zadrasko združeno delo, ni šlo brez politike. Kdor bi videl do fakirske stopnje zbrane, že zamaknjene obraze, ki dobesedno sledijo balinskim krogam, ne bi verjel, da hodi junakom še kaj drugega po glavi.

Morda jim še večeraj res ni, danes pa... Danes živimo pač na vulkanu, ki mu pravimo **nacionalizem**. In če ga kaj spodbuja, je to birokratski odnos do tega problema.

Pri nas namreč lipov list deluje čisto miroljubno, dokler se ga ne lotiš tako, kot pred časom v Idriji. V Zadru imajo zdaj podobne težave z nalepkami »Hrvaška – lepa naša« in »Hrvaška – moja domovina«. Normalna stvar, dokler po njih ne plane policija. In v Zadru je. Še dobro, da jih je prodajal »pripadnik srbske nacije«, ki meni, da je posel pač posel. To dejstvo z bridkim humorjem vsaj malo blaži ogorčenje.

Nekaj mora biti zadaj

Če si že v tem mestu, se kajpak ne moreš izogniti vprašanju, kaj je zdaj s slovečim **SASOM**. Odgovor naju je presenetil in slej ko prej ga bova še razčlenila:

»Ne tahnologija ne program ne trg ne opravičujeta bombastičnih rezultatov, vsak normalen človek mora zasluhtiti, da je nekaj zadaj.«

Še nekaj klasičnih tem – težave s slovenskimi organizacijami združenega dela oziroma z njihovimi **sindikalnimi domovi**, spor med mladino in borci – o tem le nekaj več besed: Borci tarnajo, da so se 25 let trudili postaviti veličasten spomenik maršalu Titu, in zdaj, ko so zbrali vse papirje, od

Spoznavaj domovino in še bolj jo boš ljubil

DRUŽIJO NAS – SLABE CESTE

Teden dni sva se klatila po naši lepi domovini. In zdaj naj bi vse te vtise strnila. Težka stvar, že če bi se je lotila čisto turistično. Tako pa... Človek še špricerja ne more v miru popiti. Najprej zato, ker ga zbegajo neverjetne razlike v ceni, ko pa to grenko kapljo s čašo rujnega le spravi po grlu, se ga gotovo kdo poloti. Ja, ta naš slovenski naglas. Takoj te prepoznajo. Včasih je to v redu, včasih jih slišiš, gotovo pa ta čas v Jugoslaviji kot Slovenec nimaš miru. Smo pač na glasu.

dovoljenj do bankovcev, so se spuntali mladinci. Češ, ni čas za spomenike, denar se da bolj smotrno vložiti, Titovo ime pa lahko mirno damo kakšni soli. Kdo ima prav, je jasno. Kdo bo zmagal pa še ne.

Je pa jasno, da je zmagal **Veljko Maričić**, gastarbajter iz ZDA, ki se je lotil gradnje prvega zasebnega hotela v Zadru, če ne kar na Jadranu. Mož je bil pripravljen vložiti poldrugi milijon dolarjev in (na osnovi obljub, kar je ena naših specialitet) začel je graditi. Kmalu bi si opekel prste in postal živo svarilo vsem tujim vlagateljem. Spotaknil se je, jasno, ob papirnato svinjarijo, za katero pa se je menda skrivala korupcija. Zdsaj le kaže, da je zmagala zdrava pamet in bo hotel kljub vsemu zrasel. Kar seveda ne velja za naš ugled.

Kdo drug pa naj bi

Potem naprej ob naši čudoviti obali, od katere bi v normalnih razmerah živelo še kaj več kot naša sesuta država. Razveseli naju vest po radiu, da zna celo naša slavna armada položiti orožje. **Vis in Lastovo** končno ne bosta več mrtva bunkerja, ampak odprta, živa, turistična otoka.

Ne veseli pa naju pogled na levo, v pobočju nad obalo. Cela **Dalmacija** je črna, **požgana**. Testna vprašanja na obali, kaj je vzrok tako množičnim požigom, dobijo splošen odgovor, ki že prerašča v neke vrste parolo. Grozljivo, nesmiselno, a zakoreninjeno. Poskusimo jo pojasniti z anekdoto.

- Kaj le je vzrok tem silnim ognjem?
- Požigajo nam, požigajo!
- Le kdo bi vam požigal?
- **Srbi!**
- Le zakaj bi oni to počeli?
- Ja, kdo drug pa naj bi!

Tak način razmišljanja pojasni marsikaj, kar se dandanašnji dogaja v Jugoslaviji. V Dalmaciji pa ga podkrepljuje nekaj, kar je neizpodbitno dejstvo – če naju ne bi opozorili nanj, bi ga verjetno ne opazila. Drži pa, da je meja požarov meja med Dubrovniško riviero in črnogorsko obalo, od tam, vse zeleno.

Obsojeni na vodstva

Hm, **Črna gora**. Bankrotirana republika. Da tako čudovita dežela obtiči v takšnem dreku, je spet posledica le in zgolj boljše-vistične zarote.

Nak, ne ponavljava se midva. V to so globoko prepričani vsi najini sogovorniki. In vejamite, Črnogorci nam te dni niso ravno prijetni sogovorniki.

Ja, če ne bi bilo »tradicionalnega prijateljstva in na vekov veke skovanega bratstva«, bi človeka v teh krajih prav skrbelo. Na srečo pa Črnogorci razmišljajo kot vsi normalni ljudje in za vse krivijo **vodstvo**. Tako kot svoje za be-

do, v kateri so obtičali, tako slovensko za vse spore in spopade. In midva nisva bila nič kriva, bila sva žrtvi svoje politbirokracije kot so oni svoje.

Saj veste, zakaj gre. Za tisto pismo razumevanja, če ne že podpore, ki ga je slovensko vodstvo poslalo nekdanjemu črnogorskeemu, ko je to ukazalo tepsti narod. Ni kaj, po svoje sva dala bratom Črnogorcem prav. Spomnila sva

vrli, onemogočili vsako pobudo. **Cisti fevdalizem!**

Ker smo se na človeški, demokratičen način znebili barab in parazitov, pa smo za vas pobesnele množica, drhal, zmanipulirana raja... **V rit pa institucije sistema!** Vsaj takšne in takšnega, kot je v Jugoslaviji. Prej še prdniti nisi smel, danes so ti odprta domala vsa vrata. Na vrh so prišli ne le mladi ljudje, pomembno je, da

se namreč številnih izkušenj pri glasilu slovenskega delavstva:

Kot o jari kači in steklem polžu mi o institucijah sistema in pravi vsebini, a nepravem načinu. Saj jo vsi poznate iz svojih delovnih okolij – brez dvoma imate prav, ker pa je treba spoštovati vse »samoupravne poti in mehanizme«, vaš boj za pravico in resnico zvođeni, zmanipulira, obtiči v tej pisarni in onem predalu...

Čisti fevdalizem

Vidite, tako razmišljajo Črnogorci. Kot hudič so jezni na »pametne Slovence«, ki iz daljav solijo pamet in vzvišeno obsojajo mitinge – »le čakajte, tudi vi boste na vrsti!«

»Ti klani, mafija, zabarikadirana za svoje funkcije in od vas tako opevane institucije sistema, so nas spravili na sam rob preživetja. Mislite, da bi se jih dalo odstraniti po demokratični poti?! Bi vraga! Mirno bi nas podavili, da bi le še naprej cveteli na svojih **privilegijah!**

Se je komu kaj zgodilo? Razen pretepenim delavcem, seveda! Nikomur ni padel niti las z glave, le s svojih fevdalnih višav so se morali spustiti. Očitno krivi ljudje! Vse so zavozili, pokradli, za-

se namreč številnih izkušenj pri strokovnjaki, ni jim do oportunističnega klanjanja, ampak do splošnega napredka in blaginje...«

Tako se je vsipalo po naju od mladince do zdravnika, od popa do aktivista socialistične zveze, od obale do Kolašina. **Glas ljudstva** torej in edino kar nama je ostalo, je bila želja – da le ne bi bili razočarani. Hm, so dodali, kaže, da ne bomo, čeprav je res, da se je po občinah še obdržalo precej stare zalege.

Nov veter

Sicer pa poleg te splošne zdaj premlevajo predvsem dve temi. Dva dogodka, ki sta jim v pokrepitev prvega. Še včeraj namreč ne bi bila mogoča, zdaj pa sta se zgodila in to brez posledic za akterje.

Najprej ploskajo novinarjem (in urednikom!!!) **Radia Bar**. Privoščili so si namreč izvrstno prvoprilsko šalo. Res ni izvirna, že Orson Welles si je privoščil radijsko dramo o obisku marsovcev, ki je bila tako prepričljiva, da je Ameriko zajela panika.

Tako je prvega aprila zajela panika strukture v Baru. Radio je

namreč poročal, da se je zbralo 1.000 luških delavcev in da so krenili proti zgradbi družbenopolitičnih organizacij. Ljudje so verjeli, čeprav so slišali, da je miting uperjen proti občinskemu vodstvu, na čelu kolone pa da stopajo prav občinski funkcionarji. Verjeli so, čeprav so slišali, da nosi Miloševićovo sliko direktor, ki je v svoji tovarni prepovedal obešati Slobove slike. Občinarji so se razbežali skrivati svoje avtomobile in ljudje so prepričani, da bi do pravega mitinga v resnici kaj hitro prišlo, če bi s pojasnilom, da gre za šalo, počakali le kakšne pol urice.

Najbolj presenetljivo za naše sogovornike, ki kljub navdušenju nad novim vetrom v žilah še nosijo spomine na diktaturo, je to, da se na Radiu Bar nikomur ni nič zgodilo.

Demokracija celo v policiji

Kot se ni nič hudega zgodilo **titograjskim miličnikom**, ki so če verjamete ali ne, sklicali zbor delavcev (!!!). Ne le, da so svoje

šefe javno prijeli za ušesa, zakaj so jih osramotili pred narodom, ampak so jim skresali v brk še celo kopico nečednosti – stanovanjske malverzacije, klanjanje skorumpirani politiki, familijarno kadrovske politike, mafijske posle... Res, miličniki svojim starešinam odkrito in javno!

»Si lahko to predstavljate v vaši republiki, v vaši cenjeni **Sloveniji**, ki jo razglašate za tak zgled demokracije?«

Spomnili smo se **Domadenika** in **Ertla**, udbaških nečednosti, procesa proti četverici – in tiho, skesano srknili požirek vranca. Ni kaj, dobro, pošteno vino, ki hitro požene kri po žilah.

Seveda pa imajo tudi Črnogorci ahilovo peto. Kdo je pa nima?! No, pri njih so to **Albanci**. Res, smisel za humor imajo. Debata na temo **Kosovo** se je začela z vprašanjem:

- Ali veste, zakaj Črnogorci beže s Kosova?
- ???
- Ker so tam začeli uvajati sankcije za nedelo.

Popu pop recept

Toda ko pomenek resno steče, vrag odnese šalo. **Albanci** so za

vor, da hodi vedno na večji kup srat. Tako je tudi Orahovac, občino, ki živi predvsem od vinogradništva, letos udarila huda pozeba. Posamezne vrste grozdja v bolj izpostavljenih vinogradih je mraz uničil tja do 90 odstotkov. Drago vino bomo pili letos.

Podnevi, na poti do **Prištine** in celo v mestu samem, ki sicer zbuja povsem vsakdanji videz, so bili do zob oboroženi policaji kar nekaj manj grozljivi. Človek je čudna žival, še takšne grozote se vse prehitro navadi.

Da ne pozabiva. Tudi v vsej evforiji nam Albanci vendarle nekaj zamerijo – prizadevanja demokratične javnosti v Sloveniji, naj se naši vojaki in policaji vrnejo s Kosova. Če verjamate ali ne, naše sprecialce so naravnost vzljubili.

Tudi policaje je moč ljubiti

Kot za marsikaj na Kosovu tudi za to velja – ni pomembno, kaj je res. Pomembno je, o čem so ljudje prepričani, da je res. Zato nisva preverjala, ampak vse vprek poslušala: »Če gresta v patrolo

srbski in albanski policaj, ima prvi v cevi prave naboje, drugemu zaupajo le slepe. Ob terorju, grozodejstvih, ki so jih policaji delali nad ljudmi, se je oblast upravičeno bala, kam bi albanski policaj lahko zasukal cev. Ni malo primerov, ko so se naši policaji stepli z drugimi, ker niso mogli gledati krivic in neupravičenega izživljanja nad nedolžnim prebivalstvom. **Vsa čast vašim enotam.** To so bili res ljudje na mestu in če bi jih ne bilo, bi bilo marsikje in marsikdaj še huje za nas Albance.«

To v nebo kovanje so nama potrdili novinarski kolegi v **Grand hotelu Priština**, ki je nekakšno novinarsko središče. In fantje že vedo, saj jim po policijski uri ne ostane drugega, kot da ždijo za šankom ali v baru – z našimi specialci, inšpektorji in drugimi oblikami strokovne pomoči tega časa. Prav nam je, saj smo sami kar naprej ponavljali, da denarne pošiljke za Kosovo niso dovolj, da je treba pomagati tudi strokovno, kadrovsko. In se je zgodilo.

Ciril Brajer, Ivo Kuljaj

Črnogorce **sovražnik države številka 1**. Celo **pop**, izredno razgledan širok človek, neobremenjen s kakršnimikoli dogmami, ki nas je navdušil s svojimi pogledi na svet nasploh in na domače razmere posebej, se je na tem kamnu zadržal:

»Albanci, to je nekulturen, neciviliziran narod. Na nek human način jih bo treba kultivirati, najbolje bi bilo s pravoslavjem...«

Slišala sva še konkreten primer uspešnosti **protibirokratske revolucije**. V odročnih zaselkih so ljudem le enkrat na teden dovažali kruh. Mlada ženska, fakultetno izobražena, ki je leta zaman čakala na službo, si je prav tako leta zaman prizadevala dobiti dovoljenje za zasebno pekarno. Zdaj bo to menda šlo.

Potem sva po republiko, ki bi bila med največjimi evropskimi državami – če bi jo zvaljal – odvijala proti meji s Kosovom. Ni kaj, Črnogorci so dokazano bojevniki naroda. Tudi za volanom. Ko sva le živa in celo ušla nekaj njihovim kamikazovskim akcijam, sva zatavala nekje v pogorju med Čakorjem in **Pečjo**. Dvignila sva se do snežne meje in se spominjala Dalmacije, kjer so že rdele češnje. Na kozjih stezah naju niso zgrabili ne medvedje ne volkovi, grozila pa nama je nova nevarnost. Prenočiti sva kanila v **Orahovcu**, toda neusmiljeno se je bližala **policajska ura**.

V deželi izrednih razmer

Na srečo so izredne razmere doobra spraznile ceste in bliskoma sva drvela mimo gosto posejanih patrol, ki so se zvedavo ozirale, za ljubljansko registracijo menda. Saj nikomur nič hudega niso hoteli ti naši varuhi reda. Malce ne lagodno se pa le počutiš, ko s promenade v prelestni **Dubrovniški republici** padeš med šleme, brzo-strelke, blindirana vozila in podobne dosežke človeške ustvarjalnosti.

Ne le da nama niso nič hudega hoteli. V Orahovcu so naju celo ustavili, vjudno povprašali, kam in zakaj naju vodi pot in opozorili, da je do policijske ure le še pet minut. Na varno sva se spravila do minute točno.

Tole kratko potovanje po Kosovu, deželi izrednih razmer v miro-ljubni, neuvrščeni Jugoslaviji, me

je kar naprej spominjalo na **Češkoslovaško leta 1968 in 1969**. Zaradi takratne naše uradne izjave, ki je po mojem občutenju sramotno blago in oportunistično obsodila okupacijo, so nas Čehi tedaj nosili po rokah. Na črpalkah niso hoteli sprejeti plačila za gorivo, natakariji niso sprejemali zapitka, vabili so te na domove, runde so deževale...

Pod albansko streho

Tako se zdaj Slovenec počuti na Kosovu. Vemo, da pod albansko streho ne prideš kar tako, da je to za tujca zaprt svet. Nič več. Za Slovence kajpak. Ne le bežni znanci, popolni tujci so naju vabili, naj pri njih prenočiva, naj ostaneva vsaj nekaj dni. Ta zdaj do konca zatrt, popljuvan in utišani narod »separatistov, kontrarevolucionarjev, iredentistov« in komaj še polljudi, se je očitno s srcem in dušo oprijel nekaj malega verbalne podpore, ki jo je užil iz Slovenije. Edina je, kaj bi.

Noč pod albansko streho je minila brez spanja. Prišli so sosedje, sorodniki, posedli smo v značilni kot – in se gledali. Novinarsko zasliševanje težko zdrkne z jezika. In njim besedovanje o tragediji, ki jo zdaj brez dvoma doživljajo. V Orahovcu mrtvih sicer ni bilo, je pa zato (kot tedaj v Pragi) dosti fasad, prerešetanih z debelimi izstrelki težkih mitraljezov, ki so jih po ozkih uličicah križemkraj sipala oklopljena policijska vozila. V bolnišnicah leži precej ranjenec, med njimi dosti žensk, otrok. To gotovo ni način, kako v ljudeh zbudiš **ljubezen** in domoljubje do republike **Srbije** in države **Jugoslavije**.

Skratka, bridkost in skrajna zagrenjenost na vsakem koraku. Najhujša beseda je nam prazna, precej posmehljivo razumljena beseda »**diferenciacija**«.

Človek je čudna žival

Albancem pa to pomeni zlomljeno hrbtenico, v strahu za tako dragoceno delovno mesto upognjeno glavo, pred zaporom pogoltnjeno odkrito besedo. Vsi objektivni vzroki in subjektivne odgovornosti gor ali dol, kdorkoli to stori kateremukoli narodu, bo prej ali slej okusil svetopisemsko modrost »kdor seje veter, bo žel vihar«.

Ko smo že pri biblijskih stvareh – za hudiča velja ljudski prego-

NE PREZRITE!!!

KAM NA DOPUST — KAKO NA DOPUST — ZAKAJ NA DOPUST

V teh sušnih časih krvavo resno vprašanje, mar ne? Morda vam bo pa le uspelo najti kakšen odgovor v novem priročniku **KAM IN KAKO NA DOPUST**: Po njem se splača polistati predvsem organizacijam Zveze sindikatov Slovenije, saj so odgovorne za sooblikovanje možnosti organiziranega oddiha. Priročnik je ustvaril specialist medicine dela dr. Anton Prijatelj. Izšel bo v zbirki Knjižnica Sindikati v okviru založniške dejavnosti ČZP Enotnost. Ker smo prepričani, da bo šla kot vroče zemljice, si jo zagotovitev v prednaročilu za 49.000 dinarjev.

Brez te knjižice boste le za dan dopusta odšteli njeno petkratno vrednost. Prednaročniška cena velja le do konca maja, zato pohitite. Z naročili nas lahko zasujete na naslovu ČZP ENOTNOST, Celovška 43, 61000 LJUBLJANA, ali po telefonu na številki (061) 323-951 in 311-951.

NAROČILNICA

Pri ČZP Enotnost nepreklicno naročamo izvod(ov) brošure KAM IN KAKO NA DOPUST (po ceni 49.000 dinarjev).

Pošljite na naslov:

Ulica, poštna št., kraj:

Ime in priimek podpisnika:

a) naročeno bomo plačali v zakonitem roku
b) naročeno mi pošljite po povzetju

Žig Podpis naročnika

Pod vtisom nastopa Anteja Markovića v Radencih: dr. Davorin Savin

NA EDINI MOŽNI POTI IZ KRIZE

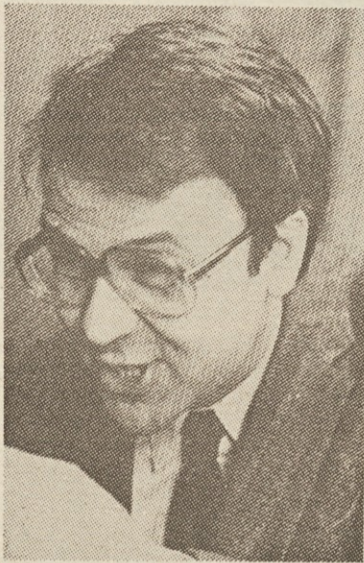
Menim, da Marković koraka ta trenutek po edini možni poti, ki nas lahko popelje iz krize, to je pot praktičnih, konkretnih kratkoročnih ukrepov, ki so ta trenutek mnogo pomembnejši za jugoslovansko gospodarstvo kakor dolgoročno, sistemsko ukrepanje. Ko bo Markovićevo pragmatizem dal sadove, in prepričan sem, da jih bo, če ga bodo le pustili delati, bo mnogo lažje posegati tudi v sam sistem. Tako bi lahko v nekaj stvkih izrazili vsebino pogovora z dr. Davorjem Savinom, znanim ekonomistom, predavateljem na mariborski VEKS, o stabilizacijskem programu nove jugoslovanske vlade pod vodstvom Anteja Markovića. Pogovarjali smo se neposredno po nastopu Markovića na sestanku s slovenskimi gospodarstveniki v Radencih, pred prvim majem.

– Dr. Savin, o Markoviću in njegovem programu si je bilo moč že prej ustvariti »prvi« vtis. Kaj menite o njegovem programu zdaj, po nastopu Markovića in ministra za zunanjo trgovino in turizem Franca Horvata v Radencih?

»Morda je nerodno, ker ste to vprašanje zastavili meni, ki že leta poudarjam, da Jugoslavija ne more čakati na spremembe političnega in gospodarskega sistema, da bi potem začela stabilizacijo. Mnogo ekonomistov trdi sicer drugače, toda moja logika je preprosta, sloni na dejstvu, da imamo v Jugoslaviji veliko uspešnih podjetij in tudi območij. Zato je moč veliko narediti kljub slabim gospodarskim razmeram. Pomembni so takojšnji praktični ukrepi, naravnani v tržno gospo-

darjenje. Dinamična opredelitev za tržno gospodarjenje pomeni, da s tem hkrati odpravljate različne prepreke, ovire, ki bi sicer ostale, če s tržnim gospodarstvom ne bi resno mislili. To je Marković zelo dobro opredelil in tudi vleče prave poteze. Na primer: lahko na veliko teoretiziramo o tem, da Jugoslavija ne potrebuje velikih sistemov, češ da ima ves svet majhna podjetja, ki so dobro prilagodljiva itd. Toda Marković je ob teoriji potegnil pravo potezo. Slišali ste ga, ko je dejal: naj se veliki sistemi povezujejo s svetom, naj nastopajo na svetovnem trgu. Če so sposobni uspeti, naj ostanejo, če ne, naj jih ne bo več. Ali poteza, s katero je presek razprave o tem, kakšne naj bodo banke v prihodnje, velike ali majhne ali združene. Spet ga citiram: z zakonom bomo omogočili, tako imenovane mešane banke (tudi s tujim kapitalom op. p.). Tako boste imeli povsem drugačne možnosti za gospodarjenje z bančnim kapitalom, oziroma kapitalom gospodarstva.

To je ta element pragmatičnosti, o katerem govorim že leta,« je nadaljeval dr. Savin, »seveda ne na tako visoki ravni in ne tako konkretno, kot Marković. Pragmatizem je edina možnost Jugoslavije v sedanjem družbenem, političnem in gospodarskem položaju. Zdaj nas od Evrope loči 180 let, če prepad izrazimo z dohodkom na prebivalca. Toliko bi namreč potrebovali, da bi pri sedanjih jugoslovanskih razmerah prišli do evropske ravni razvisti, če bi nas Evropa seveda čakala. Časa nam torej primanjkuje, zato potrebujemo takojšnje ukre-

pe. Če bo Marković nadaljeval začeto, lahko pričakujemo določene spremembe.«

– Marković je na posvetu poudarjal pomen motiviranosti zaposlenih in povedal, da država nikakor ne bo omejevala osebnih dohodkov. Nekateri ekonomisti pa navajajo, da plače v sedanjih razmerah še vedno povzročajo inflacijski pritisk...

»V sedanjih razmerah vsekakor in tako bi bilo tudi v prihodnje, če se razmere ne bi spremenile. Imamo izgubljeno, neučinkovita podjetja, slaba podjetja, plače pa morajo kljub temu rasti, ker inflacija pritiska na življenjske stroške. Toda če izkoristimo možnosti, ki jih ponuja tržno gospodarstvo, ponudimo možnosti za ustanavljanje podjetij drobnega gospodarstva, zasebnega sektorja,

če spremenimo odnose na področju lastnine in podobno, omogočimo ljudem, da dobijo novo delo ali začno na svoje. Skratka potem ni več težko zapirati neučinkovita podjetja, ker so zanje mnoge druge možnosti. Gospodarno ravnanje pa prinese tudi več plače. Jugoslavija nima druge možnosti kot povečati priložnosti za zaslužek v drobnem gospodarstvu, kmetijstvu, v turizmu, dejavnostih, ki ne stanejo veliko kapitala, lahko pa jih razvije takoj. To sicer ni dolgoročna perspektiva slovenskega gospodarstva, je pa izhod iz težav, ki nastajajo zaradi tehnoloških presežkov delavcev ali zaradi zapiranja podjetij.

– Jugoslavija nima kapitala, da bi odprla dovolj novih delovnih mest, tudi ne v drobnem gospodarstvu.

»Jugoslavija nima akumulacije – danes. Dobila pa jo bo z novimi gospodarskimi dejavnostmi, možnosti pa je seveda še več. Na primer stanovanjska zidava. Bančniki pravijo, da bi lahko v enem letu pridobili od zdomcev 2 do 2,5 milijarde dolarjev, če bi oživili zidavo stanovanj. To je velikanski potencial in podobno bi morali narediti tudi v drugih dejavnostih.«

– Ob zdajšnjih cenah stanovanj bi pri nas pritegnili »tuj« kapital?

»Cena stanovanj, avtomobilov ali kruha je v bistvu ista stvar in inflacija dviguje vse cene. Realna možnost, da se temu izognemo, je spodbujanje proizvodnje. V Jugoslaviji sta sicer dva filozofska koncepta o tem. Eni menijo, da je

mogoče stabilizirati gospodarstvo z omejevalno denarno politiko itd. S tem se ne strinjam, moja filozofska usmeritev je spodbujanje gospodarske rasti. Niti ene države namreč ne poznam, ki bi uspela izničiti inflacijo samo z omejitvami.«

– Mnogi tudi menijo, da je treba najprej utrditi sistemsko spremembo, denimo, lastninske odnose preden začnete s stabilizacijo...

Pustite to. Začnite najprej z gospodarskimi spremembami povsod, kjer je le mogoče in si tako z rezultati razširite prostor za spreminjanje sistema. Veste, kaj se bo zgodilo? Spremenila se bo psiha, filozofija navadnega človeka. Če bo lahko zaslužil s svojim delom denimo osem milijonov, namesto sedanjih dveh, bo zelo hitro pripravljen sprejeti racionalne odločitve. Tako ne bo nič ostalo od silnih teorij, s katerimi se zdaj ubadamo, o vlogitrgu, o definiciji družbene lastnine, o vlogi samoupravljanja, vlogi partije. Vse to bo dobilo povsem nove razsežnosti, ko bodo ljudje lahko resno vzeli svojo vlogo v družbi, ko bodo imeli možnost delovati kot faktor. Poglejte, danes pri nas veliko ljudi ne zaslužijo niti za življenjski minimum. Socialni položaj delavcev je zdaj v povprečju slabši, kot je bil pred drugo svetovno vojno, brezposelnost je veliko večja. Inflacija je ne vem koliko stokrat večja...«

– Ali je mogoče napovedati usodo ukrepov Markovićeve vlade – podobno, kot ste lani napovedali usodo majskih ukrepov, ki se je potem natanko uresničila?

»Za zdaj še ne, saj vlada pravi da bo večino ukrepov in sprememb zakonov pripravila do sredine maja. Takrat jih bomo razčlenili in videli, kaj bo lahko dalo sadove do konca leta in kaj ne.«

Boris Rugelj

ALI JE STAVKA LAHKO OROŽJE ZA PRENOVO

Pred kratkim sem po radiu ujel misel (ne vem, čigava je bila), da zveza komunistov ne more organizirati (voditi) stavke. Takoj sem se moral vprašati: Zakaj neki né? Če je stavka priznana sredstvo, s katerim si zaposleni v skrajni sili zagotavljajo minimum svojih zakonitih pravic, jo konec koncev popolnoma vseeno, kdo je organizira in vodi, dokler pri tem spoštuje vsestransko sprejeta pravila igre.

Bistveno je torej vprašanje, čemu stavka. Ako je v službi omenjenih zakonitih pravic, ne more biti v nasprotju z veljavno družbeno ureditvijo, saj so pravice zaposlenih priznane kot zakonite ravno z veljavno ureditvijo. Paradoxna je nastaja s tem, da je sedaj veljavno ureditev skrojila zveza komunistov in da je ta ureditev v bistvu zasnovana na oblasti zveze komunistov, zakriti s formalno oblastjo delovnega ljudstva. Iz te publike je nastala naslednja: da namreč pri nas delavstvo ne more stavkati, ker bi pravzaprav stavkalo proti sebi.

Ključno vprašanje zatorej ni, zakaj delavstvo stavka. To je kristalno jasno: zato, ker je (upravičeno) skrajno nezadovoljno in ga ni več moč potolažiti (prevarati) z novim svežnjem puhlih obljub. Po mojem prepričanju je osrednje vprašanje naslednje: proti komu delavstvo stavka?

V privatnolastniškem sistemu je tudi odgovor na to vprašanje sorazmerno jasn, ne pa vselej tudi preprost. Gospodarsko stanje podjetnika, proti kateremu je naperjena stavka, je odvisno od številnih objektivnih okoliščin, ki so lahko (mimo »oderuške volje« privatnega podjetnika) pomemben vzrok za stavko. Vendar je z gledišča delav-

cev stvar jasna: podjetnik je njihov nasprotnik.

Kdo pa je nasprotnik stavkajočih delavcev v samoupravnem socialističnem družbenolastniškem gospodarstvu? Je to poslovna »elita« ali samoupravna birokracija, podložna poslovodstvu in ne delavcem? Ali je to mogoče občinska ali republiška ali federalna uprava (državna birokracija)? Ali nemara mogočna kvazisamoupravna sisovska »paradržava«, ki se je poleg »klasične države« vsedla za vrat primarni proizvodnji in dodatno obremenila novoustvarjeno vrednost, ni pa v ničemer (kljub povečanim izdatkom za primarno in sekundarno področje) povečala (izboljšala) plodnosti vseh družbenih dejavnosti, zaradi česar za njihovo produktivno področje nenehno (zmeraj bolj) zmanjkuje sredstev? Ali pa je nasprotnik stavkajočih delavcev kar sama silno razbohotena politična birokracija, ki je v bistvu spiritus agens obstoječega sistema in so vsi segmenti državne in pradržavne birokratske oblasti samo njen nezaželjeni, a obenem nepogrešljivi otrok?

Da bi bila zadeva še bolj paradoksalna, je naša partija krepila in ohranjala tako svojo kot državno in pradržavno oblast z motivom (bolje rečeno – z razlago), da bi zagotovila prevlado in oblast delavcev. Pri tem je pojem delavca postopoma razširjala od klasičnega proletarca pa vse do sodobnega intelektualnega in političnega delavca. Razglabljanje o tem, na kateri strateški točki se je v tej svoji koncepciji partija uštel, bi bilo za to priložnost preobsežno. Dejstvo pa je, da je partija, da bi zagotovila oblast delavca, ohranjala tako pristojnosti klasične

države, ki jo je pojmovala kot revolucionarno orodje, ko pa je spoznala njeno moč in trdoživost, se ji je v interesu perspektivne oblasti delavstva skušala postaviti po robu s paralelno, tako imenovano sisovsko samoupravno oblastjo. Toda ena in druga za svoj obstoj potrebujeta ogromna gmotna sredstva, ki jih seveda nimata vzeti komu drugemu kot delavcu. A požiranje gmotnega temelja delavstvu ne more povečati njegove oblasti – nasprotno: privede ga v položaj, da mora stavkati.

Zato bi navidez pomenilo, da zveza komunistov, ki bo vodila stavko, deluje proti sebi kot proti voditeljici delavstva. Vendar se pojavita dve podvprašanji. Prvič: katero zvezo komunistov imamo v mislih? Ali tisto staro, dogmatsko, okostenelo in oblastniško, ki samoupravne institucije uporablja kot demokratično kuliso za svojo samovoljo – ali pa reformno, nemonopolno, pluralno razmišljajočo in delujočo zvezo komunistov, ki dejansko hoče biti avantgardna v smislu boja za dejanske koristi vseh delovnih (ustvarjalnih) ljudi? Ta druga se bo namreč morala spopadati tudi sama s sabo oziroma z ostanki stare miselnosti in prakse ter z njenimi nosilci. Takšna je ZK kaj hitro poklicana voditi tudi stavko. To bi po mojem pomenilo, da se je že distancirala od državne oblasti in birokracije kot nujnega zla, ki ga je treba ves čas budno nadzirati z močjo demokratične javnosti. Drugič pa gre za vprašanje, ali bi se s tem zveza komunistov bojevala zoper sistem socialističnega samoupravljanja (recimo kar neposredne demokracije) ali zoper njegove grozljive deformacije, ki pa so tudi produkt prakse

in miselnosti monistične, oblastniške partije.

Slejkoprej bi se pokazalo, da lahko zveza komunistov tudi z neposrednim vodenjem (ali le sodelovanjem!) stavke bije plodno bitko za svojo preobrazbo (tako imenovano preobrazbo), ki ni in ne more biti nič drugega kot afirmativni spopad in obračun s koncepcijo državne partije, ideološke dogmatike, vulgarno pojmovanega marksizma in posebej tudi družbene lastnine kot mehanističnega odgovora na slabosti zasebne lastnine. Zaradi univerzalne prevlade takšne ideološke optike v jugoslovanski praksi lahko opažamo presečišča vseh slabosti v zvezi komunistov starega kova. Zato je v bistvu vsaka stavka v tej razvojni etapi naperjena zoper nasledke te prakse in njene »neovalce«.

V tem smislu vidim vsako stavko, ki ni ožko »kruhoborska« in ki si zna zastaviti še kakšen drug, podjetniški cilj in ne zgolj nekajdnevno izboljšanje plač, kot objektivnega zaveznika progresivne preobrazbe zveze komunistov in sindikatov. Tadva pa ob številnih drugih političnih subjektih štejem za ključna arhitekta nove, svobodne, v vseh pogledih pluralne in demokratsko zasnovane družbe. Navzlic vsej težini to pred sleherno stavko postavlja daljnosežnejše ambicije kot jih praviloma izpričujejo doslej. Je pa to zapoved časa in predstavlja odprto polje, na katerem se lahko uveljavijo marsikdo že s kritiko obotavljive partije in sindikata, če ne uvidita v fenomenu stavk aduta svoje demokratske preobrazbe in prenovne afirmacije.

Martin Ivančič

Intervju z Bernardom Jurlino, predsednikom sveta Zveze sindikatov Hrvaške, za hrvaško sindikalno glasilo

SKICA ZA AVTONOMNI IN DEMOKRATIČNI SINDIKAT

Radniške novice: Če izvzamemo ustavne spremembe in sprejemanje novih sistemskih zakonov, torej normativno urejanje, se zdi, da mnogi osebki v sistemu še kar spijo. Sindikat pri tem sploh ni izjema. Ali lahko v kratkem pričakujemo, da bodo sindikati in Zveza sindikatov Hrvaške »poskočili« s svojim jasnim programom, usklajenim z reformnimi prizadevanji?

Bernardo Jurlina: Menimo, da se sindikalna organizacija mora prenoviti, pa ne zato, ker nas v to silijo razmere, marveč gre za biti ali ne biti sindikata. Sindikat sploh ne more ostati takšen, kot je in je to zanj velika priložnost in velik izziv. Članstvo je povedalo svoje. Noče sindikata, ki ne bi branil hotenj delavcev (torej vse, kar je povezano z reprodukcijo dela) in se ne bo zavzemal za sindikat, ki ne bo samostojno in avtonomno izražal interesov delavcev. Predvidena reforma ima štiri temeljna načela: prvo je načelo prostovoljnosti včlanjevanja v organizacijo, kar bo bistveno spremenilo položaj članstva v statutu in nasploh. Drugo je načelo samostojnosti in v okviru tega demokratičnosti (zagotavljanje pluralizma sindikalnih interesov). Tretje je sprememba vsebine in metod dela, hkrati s kadrovske prenoje. Četrto načelo pa pomeni novo organizacijsko in poklicno sindikalno delovanje. Ta temeljna načela so zdaj samo v načrtu programa z naslovom: Kakšen sindikat želimo, in verjamem, da so prvič tako zapisana. Odbor za prenojo in posodobitev sindikata se zavzema za to, da mora imeti tudi sindikalna organizacija svoj program, to stališče pa je mogoče sramežljivo najti tudi v tezah za prenojo Zveze sindikatov Jugoslavije. Pri tem seveda ne gre za program klasične politične stranke. Sindikat ni politična stranka, temveč je delavska organizacija. V tem programu si postavimo temeljna načela, smernice za spremembe, povezane s socialnim in gospodarskim položajem članstva in razčlenimo, kje in kako bomo nadzorovali doseganje političnih ciljev...

Radniške novice: Zdi se, da v hrvaškem sindikalnem vodstvu sploh ni enotnega mnenja o nekaterih pomembnih vprašanjih. Prav tako je mogoče opaziti močne reformske zasnove in žalovanje za zakonskimi rešitvami. V zadnjem času pa je bilo tudi nekaj takšnih forumskih sklepov, ki bi (lahko) v javnosti zazveneli proti prenoji. Ali ni to kljub temu velika ovira za prenojo sindikata?

Bernardo Jurlina: Osebno mislim, da je treba ljudi pridobivati za program, ne pa jih ščuvati proti njemu. Povsem se zavedam, da se objektivno pojavljajo tudi skupine, ki bi jim grobo lahko rekel protireformne, prepoznamo pa jih po tem, ker trdijo, da ni treba kaj bistvenega spremeniti. S tem da bi postalo vprašljivo naše samoupravno izročilo. Odgovoril bi jim takole: ni se treba sklicevati na nekakšno »ikonografska« izročila, ker je velik del delavstva že precej gospodarsko in socialno obubožan in tudi brez političnih pravic. Torej ne sodeluje pri odločanju niti v podjetju, še manj pa na višjih ravneh. Zavedam pa se tudi, da bo med nekaterimi sindikalnimi poklicnimi delavci precej odporov proti tem spremembam v sindikatu. Po prvih odzivih ljudi iz baze pa je mogoče sklepati, da so zamislili za prenojo hrvaškega sindikata zelo dobro sprejeli in da bodo dobile množično podporo članstva. Moj odgovor je torej, da se moramo v bitki za spremembe bojovati za ljudi, ki bodo nosilci teh sprememb, ne pa jih spreminjati v nasprotnike, ker to konec koncev pelje v črno-belo prikazovanje in spore.

Radniške novice: Ali lahko že zdaj z nekaterimi povsem konkretnimi akcijami, v luči sindikalne prenoje, mobiliziramo sindikalno članstvo?

Bernardo Jurlina: V okviru prenoje utrjujemo povsem novo področje – tako imenovano sindikalno javnost. Pred kratkim sem bil v Avstriji in sem v okviru skupnosti Alpe Jadran lahko spoznal, kako se sindikat v Avstriji s »sindikalnim marketingom« bojuje za uveljavitev 35-urnega delovnega tedna: z lepaki, video kasetami, risankami in podobnim. Ena od zamisli, ki jo bomo kmalu predstavili javnosti in je povezana z novim načinom dela in gospodarjenja, je ustanovitev tisoč majhnih podjetij z od deset do tristo zaposlenimi. Ta zamisel bo tudi v našem samostojnem programu. Že

šitve omogočajo sindikatu, da zares avtonomno in samostojno uveljavlja interese dela. Pri razpravah o tem, kaj bi morali »spraviti« v statut podjetij, se pojavljajo strahotne razlike: od odkritega uveljavljanja zakona o združenem delu do zahtev po ostri deregulaciji.

Bernardo Jurlina: Osebno mislim in to bomo zapisali tudi v program, da se sindikat zavzema za vse sodobne in stvarne oblike lastnine. Družbeno lastništvo je povsem najasna ekonomska kategorija. Absolutno nejasna in neoprijemljiva. Ta nelastninski

zdaj smo izdelali nekaj pomembnih računov. V vsakem podjetju naj bi torej delalo povprečno sto delavcev, torej skupno sto tisoč, na novo pa bi jih zaposlili od petinideset do štirideset tisoč. Pri tem se ne sme pustiti vplivati nikakršnim dogmam: upoštevati moramo svobodo dela, ne glede na to, s čigavo lastnino bo kdo delal, svobodo kapitala, svobodo znanja in sposobnosti. Vse to nameravamo narediti v obdobju petih let.

Radniške novice: Kako je s plačami delavcev? Mnogi mislijo, da bi se moral sindikat »pogajati« za ceno dela?

Bernardo Jurlina: Zdajšnja raven povprečnih osebnih dohodkov na Hrvaškem doseže okoli 240 zahodnonemških mark, po naših podatkih pa okoli četrtnina zaposlenih ne dosega najnižjega osebnega dohodka, ki smo ga določili za nekakšno spodnjo mejo cene živega dela. Zavzeti se moramo za koncept, da bi približno v petih ali sedmih letih to raven povprečnih osebnih dohodkov dvignili še za toliko. Temu je potrebno prilagoditi tudi povsem nov koncept spodbud in ga vgraditi v sistemske rešitve, da v podjetjih sploh ne bi smeli izplačevati osebnih dohodkov pod to ravni. V nasprotnem primeru mora sindikat takoj zahtevati ali spremembo programa, zamenjavo vedilnih ali celo stečaj. S takšnim konceptom nameravamo nastopiti propagandno in agresivno. Povedati moram, da doslej nisimo namenjali dovolj pozornosti delovnim razmeram. Množica delavcev dela v človeško nemogočih delovnih razmerah. Mi se zdaj ne moremo več zavzemati za to, da so težka dela bolje plačana in za beneficirano delovno dobo. To ni sindikalni program. To je proti delavcem. V ta namen bomo izdelali novo zasnovo, po kateri bo treba humanizirati delovne razmere. Za to se spleča bojevat.

Radniške novice: Pomembno je ugotoviti možnosti, ali dosedanje sistemske re-

prijem je privedel do realnega lastništva v političnih in državnih strukturah. Mislim, da moramo to dokončno opustiti in pretvoriti v čiste oblike – državno, zasebno delniško ali podobno lastništvo. Na ta način moramo priznavati načine blagovne proizvodnje in nasprotja, ki vlečejo naprej. Precej je tudi takšnih, ki zagovarjajo, da je treba zdaj v sindikalne smernice o izdelavi statutih podjetij marsikaj prepisati iz zakona o združenem delu. V zakonu o podjetjih piše, kaj se sprejema z referendumom. Nekateri poskušajo ta seznam zdaj povečati. Sam namreč ne zagovarjam tega, da bi morali pravilnike o delitvi osebnih dohodkov sprejemati z referendumom. O tem mora odločati delavski svet po poprejšnji obravnavi na zboru delavcev. Delavski svet mora odločati o mnogih drugih vprašanjih. Samoupravljanje ne varujemo z ustanovami, temveč s pravimi interesnimi vprašanji delavcev. Če se lahko s čim pohvalimo, potlej se lahko s številom samoupravnih institucij.

Radniške novice: Pa vseeno: ko govorimo o samoupravljanju, je malo svežih idej zanj. Preveč se opiramo na stare rešitve, preveč je zaletavanja in lahko rečem svojevrstnega dogmatizma.

Bernardo Jurlina: Samoupravljanje je velik in plemenit cilj, na katerega smo čustveno navezani. Obenj smo v preteklosti navezovali marsikaj, kar nima zveze s samoupravljanjem. Hvalimo se, denimo, da je večina predlogov poslovnih organov sprejeta na delavskih svetih, v resnici pa to ni dobro, kajti gre, v bistvu le za tako imenovano »samoupravno« pokritje. Hvalimo se, da predlogi izvršnih organov prodirajo na skupščinah v več kot 90 odstotkih primerov, kar prav tako ni dobro. To je pravzaprav ponazoritev nekritičnega odnosa med tistim, ki predlaga, in onim, ki »odloča«. Samoupravljanje moramo redefinirati in to predvsem v smeri nadzora delavcev pri doseganju ciljev. Pogojno rečeno, moramo vedeti, za kakšno delitev oblasti v podjetju

gre, kakšna je vloga posloводства (menadžerja), kakšna delavskega sveta in delavcev oziroma v katerih organih se njihova vloga uveljavlja. Ta trikotnik mora biti znan. S tem pa se spremeni tudi vloga sindikata v podjetjih. Mislim, da ni mogoče govoriti o klasičnih pogajanjih, kajti poslovodni organ ni klasični lastnik sredstev, je pa poslovodno »klasičen« lastnik sistema izdelave predlogov programa razvoja, nosilec sistema upravljanja in samostojen nosilec poslovnih funkcij...

Zato mora odgovarjati posredno in neposredno delavcem. Osebno mislim, da moramo priti do ozaveščene redefinicije samoupravljanja, ker ne potrebujemo nikakršne ikonografije in stalnega poziranja. Življenje pa bi se v resnici odvijalo povsem po drugem scenariju. Poznamo primere, da nekateri v imenu temeljnih načel samoupravljanja predlagajo tudi v bistvu poniglave cilje. Takšen primer je bil s kampanjo, da se zbor združenega dela uvede tudi v skupščini SFRJ. Zdaj je prav gotovo že jasno, da je bil to poskus skozi stranska vrata pripeljati v skupščino načelo preglasovanja.

Radniške novice: Očitno je, da daje sindikat dosti veljave raznim sistemskim mehanizmom, pri katerih pa vedno ne vemo, kdo za kaj odgovarja, a hkrati tudi ni speljana avtentična politična akcija, čeprav je bilo v zadnjih letih nekaj takšnih priložnosti.

Bernardo Jurlina: Ne želim opravičevati hrvaškega sindikata, ki ga vodim, poleg tega pa se samo delno strinjam s takšno oceno. Mi smo energično (morda nismo šli do konca) reagirali pri sprejemanju zakona o podjetjih. Zdaj se jasno kaže, glede na to, da je treba zakon spremeniti, da je imel hrvaški sindikat prav. Ni bilo treba jurišati za vsako ceno na sprejem tega zakona, saj bi po oceni nekdanjega zveznega izvršnega sveta morali začeti prenojo prvega januarja 1989. Pravtako smo bili med tistimi, ki smo menili, da zakon o delovnih razmerjih ne sme v postopek sprejemanja, ker smo ocenili, da takšen, kakršen je bil predlagan, ne varuje interesov delavcev. Po mojem mnenju je logično, da smo se tudi sindikalno vključili v dogodke, ki so pretresali to državo na Kosovu. Ne glede na pripombe, ki so bile – neargumentirane in nenačelne, kajti konec koncev so nekateri hoteli vpeljati nacionalno, pa tudi nacionalistično optiko v sindikat, smo uspeli zadržati svoja temeljna načela. Pomembnih akcij, ki jih javnost morda manj pozna je bilo še več. Sprejemam pa kritično sodbo, da ne delujemo politično dovolj široko, ker ne izkoriščamo vseh stopenj in oblik političnega boja za interese članstva. V tem sklopu naj vendarle omenim samostojno in avtonomno akcijo delavcev v izobraževanju, znanosti in kulturi, ki je za izboljšanje gmotnega položaja svojega članstva izbral vse metode, tudi metodo pritiska oziroma grožnje s prekinitvijo dela. Sicer, ko že govorimo o tem, ne bi bilo odveč spomniti, da je hrvaški sindikat, a ne po intuiciji, ampak iz prepričanja, zahteval odstop sedaj že bivšega ZIS.

Radniške novice: Dejstvo je vendarle, ne glede na to, kar smo naredili in česar nismo, da rezultatov praktično ni. Če sindikat hoče priti tudi do rezultatov, sami pa ste povedali, da takšen, kot je, ne more obstajati, je vprašanje, ali lahko računa na uspeh s sedanjim neustvarjalnim kadrovskim potencialom?

Bernardo Jurlina: Nove zamisli zahtevajo nove kadre, takšne, ki znajo, ki so sposobni razumeti zahteve članstva. Potrebni bodo pokončni ljudje, pošteni in spoštovani v sindikalni bazi. Ti bi morali biti povsem samostojni. Samostojni in neodvisni od poslovodstev in različnih političnih in državnih sestavov, torej morajo biti takšni, ki se ne bodo prodajali za kakršne koli interese.

To morajo biti nenazadnje ekonomsko neodvisni ljudje, torej plačani iz sindikalne članarine (to so tisti, ki bodo poklicno opravljali sindikalne dolžnosti v podjetjih). Povsem naravno je tudi, da morajo ti kadri biti predani sindikatu. Sindikat mora imeti svojo kadrovske reprodukcije. Ne želim govoriti o sedanji kadrovske sestavi v vodstvih sindikatov in zveze sindikatov. Posebej ne zato, ker bo prišlo do pomembnih sprememb. Zavzemam pa se za to, da v prenovi sindikata preidemo na povsem demokratične volitve.

(Pogovarjal se je Miljenko Majnarić)

○ zunanjetrgovinskem posvetovanju Gorenja

NUJNO PRILAGAJANJE EVROPSKEMU TRGU

Prejšnji mesec je bilo v Topolšici peto zunanjetrgovinsko posvetovanje delavcev Gorenja iz Titovega Velenja, ki so se ga udeležili številni predstavniki zunanjih predstavništev Gorenja. Ugotovili so, da je povečevanje izvoza nujno za nadaljnji razvoj podjetja, ki je lani zaslužio s prodajo na tuje okoli 250 milijonov dolarjev, letos pa naj bi izvozili za okoli 300 milijonov dolarjev blaga. Ta cilj pa bodo lahko zanesljivo dosegli le, če jim bo uspelo povečati konkurenčno sposobnost petnajstih delovnih organizacij, ki k skupnemu izvozu Gorenja prispevajo zelo skromen delež. Tri delovne organizacije namreč ustvarijo okoli 90 odstotkov izvoznega zasluga Gorenja.

Kot je bilo poudarjeno na posvetovanju, pa zgolj povečevanje fizičnega obsega izvoza ne bo dovolj, da bi Gorenje postalo mednarodna korporacija, ki bo uspešno poslovala. Potrebno bo povečati tudi dohodek oziroma dobiček. K povečevanju izvoznega zasluga bo vsekakor morala pristaviti svoje tudi država, predvsem s pomočjo ravnovesnega tečaja dinarja, nadaljnjo liberalizacijo uvoza in različnimi oblikami spodbujanja izvoznikov. Največ koristnega za povečevanje izvozne prodornosti pa bodo nesporno morali narediti prav v Gorenju, ki že zdaj veliko proda na zahodnoevropski trg. Če hoče Gorenje povečati tržne deleže na tem trgu, pa

se bo moralo zahtevam Evrope 1992 povsem prilagoditi. Predsednica republiškega komiteja za mednarodno sodelovanje Cvetka Selšek je delavce Gorenja seznanila z zakonskimi novostmi, ki bodo določale splošne okvire gospodarjenja na domačem trgu in vključevanja v mednarodne gospodarske tokove. Poudarila je, da se bo liberalizacija uvoza letos še povečala, kar med drugim zahteva tudi Mednarodni denarni sklad. Tako imenovani režim LBO naj ne bi imel več takšne veljave kot doslej, nekateri pa v okviru zakona o zunanjetrgovinskem prometu razmišljajo tudi o uvedbi globalne devizne kvote. Dolgoročne proizvodne kooperacije naj bi ohranili, poudarek pa naj bi bil predvsem na tehnološkem sodelovanju med jugoslovanskimi in tujimi podjetji.

Gospodarstvenike seveda zanima tudi, kakšne rešitve bodo v deviznem zakonu. Žal je ta še najmanj razdelan, predvidevajo pa, naj bi devizni trg še naprej deloval. Rok za vnos deviz v državo pa naj bi od sedanjih 60 dni povečali na 90 do 120 dni. Kreditiranje izvoza naj bi se nadaljevalo,

nasploh pa naj bi bilo tudi na tem področju čim manj administrativnega urejanja poslovanja podjetij. Vprašanje zase pa je, ali bo mogoče s tečajem dinarja izvoz bistveno povečati. Realni tečaj dinarja namreč ustreza predvsem aktivnim izvoznikom, manj pa pasivnim, ki zagovarjajo precenjeni tečaj dinarja. Morebiti bodo izvozniki oproščeni plačevanja carin, vendar je vprašanje, ali bo v razmerah skokovite inflacije to koristilo podjetjem ali državi. Ocenijo o tem bi morali narediti v podjetjih in z njo seznaniti slovensko oziroma jugoslovansko vlado.

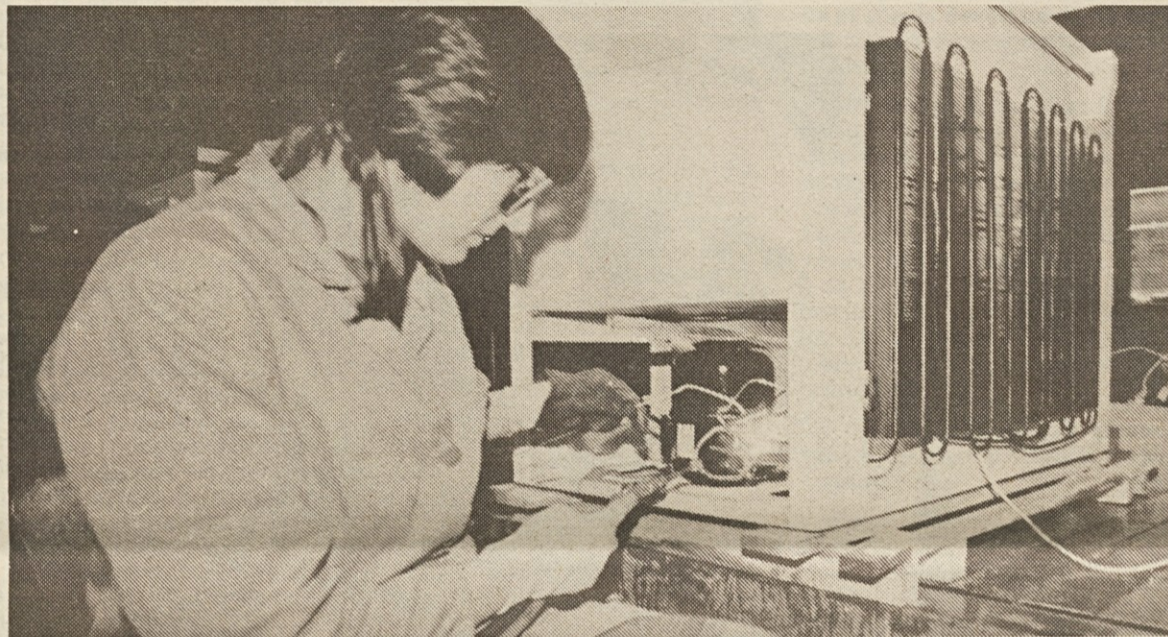
Delavci Gorenja se že zdaj zavedajo, da bo le notranje prestrukturiranje premalo, da bi uresničili ambiciozni cilj povečevanja izvoznega dobička. Potrebna bo izgradnja novega Gorenja – so poudarjali na posvetovanju zunanjetrgovinski delavci – to je razvijanje korporacijske strategije, informacijskega sistema, marketinške strategije in še bi lahko našte-

la, se bo verjetno največ spremeni v pretakanju kapitala v zahodnoevropskem prostoru. Pričakujemo lahko, da se bodo integracijski procesi med nacionalnimi gospodarstvi nadaljevali in okrepili. To pomeni, da se bodo podjetja povezovala in pripravljala na zahteven konkurenčen bojni evropskem trgu še bolj sistematično kot doslej tudi na področju bele tehnike. Tudi Gorenje bo torej moralo o tem razmišljati in se vključiti v ta ali oni koncerni saj samo zase ne bo moglo konkurirati velikim korporacijam.

Glede standardov velja, da nacionalni standardi ne bodo več obvezni element uvoza in konkurence. Veljali bodo enotni normativi in standardi, medtem ko bodo za strokovne standarde skrbele posebne za to usposobljene strokovne organizacije. To seveda ne pomeni, kot nekateri mislijo prinas, da se bo na evropskem trgu pojavil enotni proizvod, res pa je, da bodo nekateri izdelki bolj uniformirani kot so bili doslej. Kljub temu pa bo potrebno poznati različne okuse kupcev, različne možnosti za distribucijo itd. Tako naši kot tuji proizvajalci pa bodo imeli možnost zaščititi industrijsko lastnino in sicer pri patentnem uradu v Münchnu, pri kateri je mogoče zaščititi patente v 13 evropskih državah naenkrat. Proizvajalci bodo lahko zavarovali tudi blagovne znamke, kar pa bo meč z dvema ostrinama. Verjetno pa se bodo morala podjetja odpraviti uporabi klavzul o ekskluzivnosti distribucijskih poti in podobno, ker so takšne klavzule po evropskem pravu prepovedane. Za zdaj jih, na primer, dopuščajo v prihodnje jih morda ne bodo več. Tudi za predpise o antidumpingu lahko pričakujemo, da jih bodo še bolj dosledno uporabljali in da bodo v razmerah tesnejših povezav posamezni konkurenti naših izvoznikov lažje dobili soglasje za sprožitev antidumpingškega postopka pri Evropski gospodarski skupnosti.

Večja moč »konkurentskih lojbejev«, kot je Evropo 1992 poimenoval nekdo od zunanjetrgovinskih delavcev, potiska torej Gorenje v položaj, ko se mora resno pripraviti na zahtevno nalogo »ostati v Evropi« in na zahodnoevropskem trgu. Upajmo, da mu (nam) bo uspelo.

Emil Lah

V naših loviščih iz leta v leto več tujih gostov

OD ENEGA LOVCA ŽE 541 DOLARJEV

Prav v turizmu, to je eni izmed najbolj perspektivnih gospodarskih dejavnosti, imamo še veliko rezerv. In če jih bomo znali izrabiti, se bomo lahko pohvalili s precej več gosti in tudi obilnejšim dohodkom. Premoremo namreč še veliko tistega, s čimer se mnoge turistično razvite države ne morejo več pohvaliti. Še vedno imamo dokaj ohranjeno naravo, lepo morsko obalo, mrežo imenitnih peš poti, izredne možnosti za planinarjenje ali čolnarjenja na naših rekah..., skratka stvari, ki privlačijo goste od blizu in daleč. Premoremo torej zares dobre vabe, nekoliko nerodni oziroma neveselji pa so pri njihovem nastavljanju.

Lovci ne skoparijo

Poleg zdraviliškega uvrščamo med paradne konje našega turističnega gospodarstva tudi lovski turizem. Ta še zdaleč ni rekel svoje zadnje besede, ima pa v svojih rokah še precej močnih kart. Zdi se tudi, da jih ne namerava kar tako zapraviti.

Število lovskih gostov in dohodek od tujega lovskega turizma, tako v loviščih lovskih družin kot tudi v tistih, ki so združene v skupnost odzov za lovstvo in ribištvo, občutno naraščata. Tako so rezultati tujega lovskega turizma v naši republiki za leto 1987 zares spodbudni. Po podatkih

Lovske zveze Slovenije je v tem letu lovilo pri nas 4140 tujcev, dohodek od strelnih in dnevnih lovskih pristojbin pa je bil več kot 2,2 milijona ameriških dolarjev. Leto prej je bil za dobro četrtino manjši. Ob tem je vsekakor dobro vedeti, da gre le za dohodek od omenjenih lovskih pristojbin in da je bil dejanski dohodek od omenjenih gostov, ki so pri nas tudi jedli, spali, kupovali in podobno, dejansko še precej večji. Gre torej za turiste, goste ali kogarkoli že, ki imajo nekaj pod palcem in so s tega zornega kota vredni pozornosti, ljudi, ki radi hodijo s svojimi šolanimi psi po travnikih, močvirjih in gozdovih, pa še niso seznanjeni z vsemi možnostmi tovrstne rekreacije v Sloveniji, je onkraj naših meja gotovo še zelo veliko.

Medtem ko je leta 1983 obiskalo slovenska lovišča 3100 tujcev, jih je čez dve leti že več kot 3500, predlani pa kar 4140. Zanimiva je tudi naslednja primerjava: pred šestimi leti je bil dohodek na vsakega lovca 417 dolarjev, pred dobrim letom pa že 541 dolarjev. Pri tem športu namreč ne gre za drobiž. Zato se velja potruditi in nastaviti dobre vabe.

Med več kot 4000 tujimi lovci, ki so predlani uživali v naših gozdovih in drugod, je bilo daleč največ Italijanov in sicer 56,8 odstotka. Dobra petina je bilo Avstrijcev, nekoliko manj Nemcev, prav

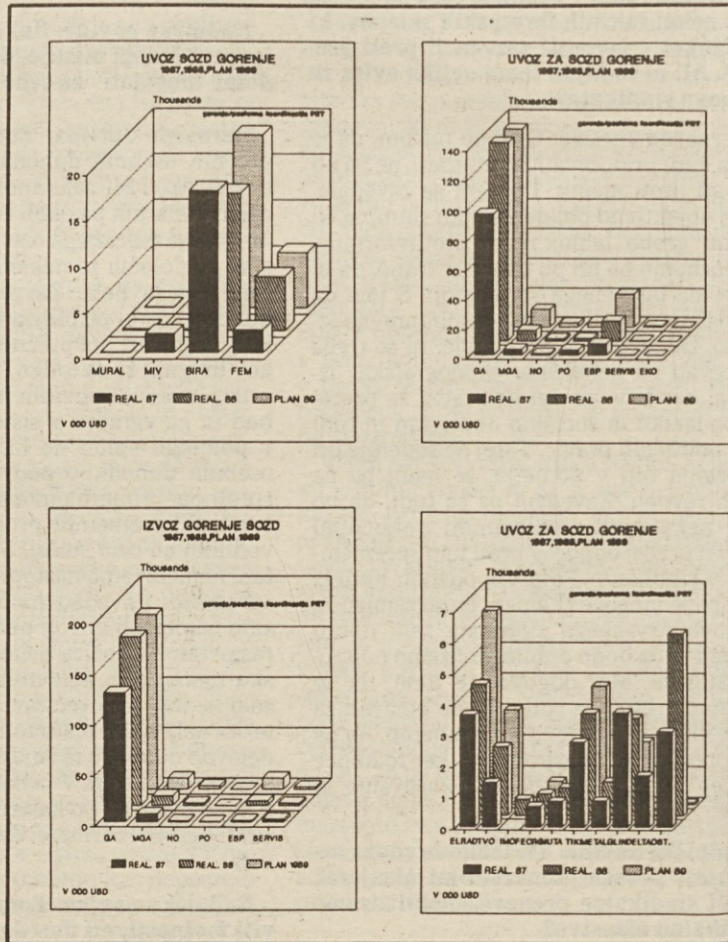
na repu pa so po številu Švicarji, Francozi... Torej rezerve nikakor še niso izkoriščene.

Še premalo reklame

Pri Lovski zvezi Slovenije poudarjajo, da bi v letošnjem letu lahko iztržili, če bo šlo vse po načrtih, od tujih gostov poltretji milijon dolarjev. Takole razmišljajo: »Če bomo hoteli obdržati stalne lovske goste, ki prihajajo k nam že dolga leta, in obenem pridobiti še nove, bomo morali tudi v prihodnje paziti na kakovost lovskih storitev, ki jih ponujamo tujcem. Biti bomo morali solidni in korektni pri vodenju lovcev kot tudi pri ocenjevanju trofej in seveda pri samem obračunavanju storitev. To je pogoj za kakovost in dobro ime, ki je najboljša reklama...«

Seveda ob tem slovenski lovci ne pozabljajo, da bo potrebno v prihodnje tudi bolj organizirano nastopati s ponudbami na specializiranih lovskih razstavah in sejnih in se s svojimi ponudbami pojavljati v lovskih strokovnih časopisih tistih dežel, iz katerih prihaja v Slovenijo največ gostov. Brez reklame seveda ne gre, četudi je kakovost na najvišji ravni. Zato velja zavihati rokave in nekaj vložiti v seznanjanje tujcev z našo ponudbo v lovskem turizmu.

A. U.

Dr. Maca Jogan: Ženske v kolektivnem industrijskem konfliktu (5)

TEKSTILNE DELAVKE V STAVKI LETA 1986

Razmere med stavko

Po ocenah respondentk je bilo več neposrednih povodov za začetek stavke: 1. prenizki osebni dohodki (73,4%); 2. previsoke norme (12,5%); 3. nezaupanje v vodilne (9,4%).

Tri delavke niso odgovorile na to vprašanje, kar lahko razumemo tudi kot dokaj visoko stopnjo ozaveščenosti glede osebnih razlogov za udeležbo v stavki. Pobudo za stavko so dale delavke na normo, po mnenju velike večine respondentk (85,9%). O tem, kje se je začela stavka, ni enotnega mnenja: 37,5% respondentk je označilo šivalnico, 26,6% ves kolektiv, 17,2% tozda Perilo in 9,4% oddelek srajc. Zanimljivo je število tistih, ki ne vedo, kje se je začela stavka (2 osebi oziroma 4 osebe, če upoštevamo še tisti dve, ki nista odgovorili na vprašanje). Vsekakor je pomembna informacija, da se je stavka začela v neposredni proizvodnji; natančno definirano kraja pa je verjetno tudi odvisno od bližine in neposrednih stikov med različnimi enotami. Večina respondentk (70%) ocenjuje, da je zastala celotna proizvodnja, en del (25%), da je deloma zastala proizvodnja oziroma, da ni. Verjetno so te ocene posledica individualnih presoj in poznavanj »proizvodnje«. Obveščanje o tem, da se stavka, je potekalo različno: pogovor, preprosto posnemanje (prenehali delo), telefonično. Pomembno je ocenjevanje, da je večina (82,8%) respondentk točno vedela, kaj hoče s stavko doseči: torej ni šlo za neko sugestijo posameznih »grešnic«, temveč za individualno zavestno sprejet načrt dejavnosti. Samo 15,6% jih je izjavila, da ni čisto točno vedela, za kaj gre in da so se pridružile iz solidarnosti.

Ocene o reakcijah vodilnih na stavko so takšne:

- 1 - ogorčenje (18,8%),
- 2 - miritev (17,2%),
- 3 - želja, da bi se vrnilo na delovna mesta (12,5%),
- 4 - niso jemali resno (10,9%),
- 5 - obrazložili so vzroke (7,8%),
- 6 - strinjali so se (3,1%).

Četrtnina jih na to vprašanje ni odgovorila, tri (4,7%) respondentke pa so izjavile, da ne vedo.

Značilna je izjava ene od respondentk: »Na začetku so nas hoteli prisiliti, da bi se vrnilo na delovna mesta, ko so prišli novinarji, so jih odpeljali v pisarno.«

Ocena o posameznih relevantnih osebnostih v DO in v tozdu (predsednik izvršnega odbora konference OO ZKS v tozdu, predsednik ZSMS v tozdu, sekretarji ZK, predsedniki delavskih svetov tozdog in predsednik DS DO) kažejo, da so v glavnem vsi predvsem mirili in poskušali delavke spraviti nazaj za stroje, manj pa so razlagali položaj in pojasnjevali vzroke za stavko, ali pa se celo strinjali z zahtevami delavk (le po eden v vsaki kategoriji, razen pri ZSMS, kjer je dvoje tako ocenjenih). Od polovice do skoraj dveh tretjin respondentk pa sploh ni odgovorila na to vprašanje, ali pa je odgovorila z »ne vem«, kar po svoje tudi dobro naznanja razmere in vlogo vodilnih v njej.

Na še večjo neobveščenost (in verjetno tudi na odtujenost ustreznih organov) kažejo ocene odziva občinskega vodstva, ki je po različnih linijah tudi samo merilo.

Dve tretjini respondentk izjavljata, da nista razmišljali o tem, da bi lahko bile kaznovane zaradi sodelovanja v stavki; tretjina je sicer razmišljala, a jih to ni ustavilo.

Na vprašanje »ali ste bili priprani, da boste edino s stavko dosegli izboljšanje«, je skoraj pol-

vica respondentk (48,4%) odgovorila, »da, vendar sem dvomila«, 35,9% respondentk pa, »da, popolnoma sem bila prepričana«. Samo 10,9% respondentk izjavlja, da niso bile prepričane o tem, tri osebe pa niso odgovorile.

Pri oceni odziva vodilnih predvključuje nezadovoljstvo respondentk in precej manj delno zadovoljstvo (npr. pri direktorju tozda 42,2% proti 31,3%; pri predsedniku sindikata 40,6% proti 12,5% podobno pri sekretarju ZK v DO ter tudi sekretarja občinske konference ZKS). Nezadovoljstvo z učinkom stavke se kaže tudi v prevladujoči oceni (70,3%), da je bilo le nekaj zahtev stavkajočih uresničenih:

- malo večji osebni dohodek (56,3%);
- večja vrednost točke (6,3%); večina pa je neuresničena;
- zmanjšanje norm (21,9%);
- upoštevanje delavcev (10,9%).

Dve tretjini respondentk ocenjujeta, da nista imeli občutka krivde, ker nekaj časa nista delali, le 12,5% jih je ta občutek imelo, 17,2% pa jih ni vedelo, ali so ga imele ali ne. Soraj dve tretjini (62,5%) respondentk je položaj zelo razburil in samo dveh oseb sploh ni razburil. Skoraj polovica respondentk je podrobno poročala svojemu možu o tem, kaj se je dogajalo med stavko, medtem ko svojim otrokom v glavnem ne. Nihče od bližnjih ni svetoval, naj ne bi stavkale! Da je stavka potekala sorazmerno mirno, lahko sklepamo na podlagi odgovorov na vprašanje: »Ali so delavke v času stavke komu od vodilnih grozile?« Da niso grozile, ocenjuje skoraj polovica (48,4%) respondentk, veliko jih ne ve, le 14,1%

pa meni, da so grozile komu od vodilnih.

Razmere po stavki

Če omenimo šest najpomembnejših (po ocenah respondentk) organov, ki so se po stavki lotili reševanja problemov, potem je vrstni red takle:

1. direktor tozda (39,1%),
2. delavski svet (37,5%),
3. sindikat (35,9%),
4. direktor DO (34,4%),
5. vodilni delavci tozda (32,8%),
6. Zveza komunistov (23,8%),
7. kolegij DO (23,4%).

Od zunanjih dejavnikov je na prvem mestu izvršni svet skupščine Maribor Pobrežje (37,5%), na drugem pa občinski in mestni sindikat (18,8%), medtem ko so respondentke nizko ocenile ZK (6,3), kar pa je verjetno tudi posledica prešibke obveščenosti. Samo dve respondentki (3,1%) sta izjavili, da se ni nihče od zunaj lotil njihove problematike.

Večina respondentk (51,6%) izjavlja, da po stavki ni občutila nikakršnih posledic zaradi tega, ker so stavkale, po nekaj jih navaja manjše posledice (npr. štiri osebe omenjajo nezaupanje vodilnih, tri navajajo, da so morale nadoknadi izgubljeni delovni čas, 34,4% jih pa na to vprašanje ni odgovorilo (kar verjetno kaže na to, da ni bilo resnično nobenih pomembnejših posledic).

Glede na to, da se je leta 1986 oznaka stavka v uradnih krogih še potiskala ob rob, smo povprašali udeležence, kako je bila stavka uradno označena in dobili takšne odgovore:

1. prekinitve dela (50%),
2. nezadovoljstvo delavk (23,4%),
3. izsiljeni sestanek (15,6%),
4. stavka (4,7%).

Polovica respondentk ocenjuje, da je morala opraviti delo, ki ni bilo opravljeno zaradi stavke. Pri tem, kdo je predlagal nadoknadnje, pa ocene nihajo: po ena tretjina jih meni, da vodstvo DP in tozdog ali »spontano, nihče ni predlagal«, 4,7% jih meni, da vse delavke, dobra četrtnina pa ni odgovorila na to vprašanje. Število tistih, ki so po stavki razmišljale, da bi zapustile DO, se je zmanjšalo, kar kaže vendarle na večjo identifikacijo z organizacijo in kolektivom po tej kolektivni akciji. Kljub temu pa večina (65,5%) ne ve, ali se je spremenil kakšen samoupravni akt.

Ob koncu bomo navedli še nekaj podatkov o samih respondentkah. Najmočnejše so zastopane respondentke z osnovnošolsko izobrazbo (42,2%), ki jim sledijo tiste s strokovno (nepopolno srednjo - 37,5%) in končno srednješolsko izobrazbo (12,5%). Glede na starost se enakomerno razporejajo od 54 do 19 let, večina je poročenih (67,2%; samskih je 17,2% in razvezanih 6,3%, brez odgovora 9,4%), 18,8% jih nima otrok, sicer pa večinoma enega ali dva. Večina (60,9% respondentk), dosega normo povprečno, (samo 12,5% norme ne dosega), 71,9% jih meni, da bi glede na postavljen normo imela višji osebni dohodek in višjo življenjsko raven, če bi živela in delala v ZR Nemčiji. S svojimi sodelavkami se velika večina dobro razume (89,1%) in 71,9% se tudi doma v glavnem dobro razume z vsemi člani družine. Večina (76,6%) ni dejavna v družbenopolitičnih organizacijah, tiste, ki so, pa so pretežno v organizacijah v DO, ali v društvi (Partizan, planinsko društvo). Po poklicu so v glavnem šivilje in strojne šivilje.

Glede na nizke dohodke so se morale mnoge (35,9%) v letu 1987 odreči nakupu oblačil in dopustu (12,5%) in tudi sicer nimajo visokega življenjskega standarda; če ga merimo s posredovanjem nekaterih materialnih dobrin, potem ima le 9,4% njihovih otrok motorno kolo, 57,8% navadno kolo, 34,4% smuči, 43,8% sani, 18,8% gramofon. Delitev dela v domačem gospodinjstvu je tipično prehodna: dobra tretjina (35,9%) respondentk izjavlja, da si z možem enako delita obveznosti, 10,9% jih izjavlja, da morajo vse opraviti sa-

me, 29,1% respondentk pa opravlja večino gospodinjstkih del sama, ob pomoči moža, otrok, ali drugih bližnjih sorodnikov. Večina jih ne bere (54,7%), poslušajo pa radio (poročila 62,5%) in gledajo televizijo (67,2% - poročila in 70,4% zabavne oddaje ter 82,8% filme), ker jih to ne veseli (9,4%) ali pa, ker nima časa (45,3%).

Zavedamo se, da je groba predstavitev ene »ženske« stavke v tekstilni industriji neprimerna podlaga za kakršno koli posploševanje. Je pa lahko kljub temu zanimiv primer, ki kaže, kako se obče težnje izražajo v posameznem primeru; hkrati pa je z metodološkega vidika pomembno, da se podrobneje izoblikuje raziskovalni prijem. Da bi mogli pojasniti morebitne posebnosti, ki so povezane s posebnim (težjim) celotnim položajem žensk, bi morali imeti primerljive podatke o stavkah v mešanih in pretežno moških kolektivih. Upamo lahko le, da se bo ustrezno zanimanje za stavke v prihodnjem raziskovanju obogatilo s »feministično senzibilnostjo«, če drugega ne, vsaj toliko, da bi lahko dokazali, da je (morebiti) ta linija razlaganja sploh nepotrebna. Dokler nimamo dovolj ustrezne evidence, pa lahko samo domnevamo in oblikujemo (apriorne) hipoteze.

Da je nova senzibilnost potrebna, opozarjajo tudi izsledki nekaterih drugih raziskav, kjer so jo (vsaj delno) upoštevali. Tako je v jugoslovanski raziskavi leta 1985 večina anketiranih članov sindikalne organizacije ocenila, da so ženske delavke v neugodnejšem položaju kot zaposleni moški (Mirčev, 1986: 53), predvsem zaradi svoje bio - in socioreproduktivne (»naravne«) vloge v družini. V isti raziskavi ženske anketiranke same bolj kritično ocenjujejo svoj položaj in ga pogosteje kot moški anketiranci povezujejo s podcenjevanjem in prenikim vrednotenjem ženskega dela v delovnem kolektivu. S poudarjanjem nove senzibilnosti nikakor ne zanikamo vrednosti ugotovitev (tudi tujih sociologov), da sta predvsem neposredna delovna situacija in položaj neke panoge na trgu pomembni določilnici odzivov zaposlenih (ne glede na spol) na neustrezne razmere.

Konec

Dr. Bogomil Ferila

PERSPEKTIVE UVAJANJA TRGA DELOVNE SILE V SLOVENIJI

Kadar govorimo o prestrukturiranju slovenskega in jugoslovanskega gospodarstva ter družbenih dejavnosti, ne moremo mimo težav in vprašanj o (ne)funkcioniranju trga delovne sile. Tudi če pogledamo le njegovo najbolj občutljivo stran - reševanje ekonomskih in tehnoloških presežkov delavcev, podzaposlenosti, nezaposlenosti, se nujno soočimo s paleto zelo pomembnih vprašanj ekonomskega in sociopolitičnega razvoja (socialna varnost delavca in njegove družine, celoten kompleks motivacijske strukture zaposlenih in nezaposlenih - sistem »korenčkov in palic«, vprašanje solidarnosti, pravno-zakonske urejenosti delovnega razmerja, izobraževalnega sistema itd.).

Z razvojem tržnega gospodarstva in zanj značilne velike dinamičnosti gospodarskih procesov (ustanavljanje in zapiranje podjetij, njihovo hitro prilagajanje novim ekonomskim in tehnološkim zahtevam) postane pojav ekonomskih in tehnoloških presežkov delavcev vsakdanje vprašanje, ki potrebuje ustrezen mehanizem in postopek za reševanja. Nujni pogoj za kakršno koli tržno preobrazbo je uvajanje prvih trž-

nosti na področje zaposlovanja tako novih delavcev kot tudi prezaoposlovanja obstoječih in nastajajočih ekonomskih in tehnoloških presežkov. Tržna logika ne priznava podzaposlenih delavcev.

Nepriznavanje in nedelovanje trga delovne sile je imelo številne kvarne posledice: zaprtost ozdov pred novimi, tudi boljšimi delavci; deformiranost medrepubliške in medpanožne sestave osebnih dohodkov; neodzivnost osebnih dohodkov na odnose ponudbe in povpraševanja po delu itd. S tem se nikakor ne zavzemamo za trg delovne sile kot edinega in izključnega regulatorja zaposlovanja. Tudi v razvitih tržnih gospodarstvih trg delovne sile ni edini mehanizem, je pa vedno najbolj pomemben. Posegi države, delovanje sindikatov ter kolektivni posegi samoupravnih organov pomenijo neogibne dopolnilne mehanizme.

Vse to zahteva temeljite spremembe pri regulaciji dela kot proizvodnega tvorca tudi v Sloveniji - pri čemer se je nekaj pozitivnih procesov že začelo. To terja dograjevanje normativno-institucionalne operacionalizacije trga dela v pripravi in uveljavljanju

ukrepov aktivne politike zaposlovanja ter v zagotavljanju dovolj denarja kot nujne gnotne podlage za razvijanje tržne logike na tem verjetno najbolj občutljivem področju prenove.

Prav na tem področju pa je potrebno jasno poudariti, da tu ne more biti univerzalnih jugoslovanskih rešitev, podrobno predpisanih v zvezni zakonodaji (razmere v republikah so namreč različne, čeprav tudi v Sloveniji še zdaleč niso tako ugodne, kot to kaže na prvi pogled). Na zvezni ravni je potrebno določiti samo temeljna načela in merila, vse drugo pa prepustiti republiški zakonodaji, ki edina lahko upošteva drugačnost razmer in uveljavlja specifične rešitve.

Popolna zajamčenost varnosti zaposlitve s strani posameznega podjetja ni skladna s konceptom tržnega gospodarstva. Zaposlitev je primarna skrb vsakega posameznika, nato podjetja in širše skupnosti. Podjetje, ki se posodablja oziroma ima tehnološki, ekonomski ali kakršenkoli drug presežek delavcev, ne more nositi izključne odgovornosti za njihovo prezaposlitev. To lahko preveč zave njegov tehnološki in ekonom-

ski razvoj ter mu poslabša možnosti za odzive na zahteve trga.

Analiza razmer - kritičnih točk na posameznih področjih

Vrsta kazalcev o delu in zaposlovanju v SR Sloveniji nam kaže relativno ugodno sliko tudi v primerjavi z razvitimi, celo najbolj razvitimi gospodarstvi: zelo visok odstotek aktivnega (zaposlenega) prebivalstva glede na vse prebivalstvo, visok delež zaposlenih žensk, majhen delež kmečkega prebivalstva, malo brezposelnih.

Vendar - nekoliko bolj analitičen pogled razkrije tudi resne težave:

● V Sloveniji imamo izrazito neugodno sektorsko sestavo zaposlenih v gospodarstvu, saj imamo daleč največ zaposlenih v primarnem in sekundarnem sektorju, le malo pa v najbolj propulzivnem terciarnem in kvartarnem sektorju.

● Drugače je z relativno brezposelnimi (presežki delovne sile), kar je povezano predvsem z izobrazbeno in kvalifikacijsko sestavo zaposlenih in nezaposlenih delavcev. Kljub relativno nizkemu tehnično-tehnološkemu nivoju proizvodnje (da ne omenjamo tehnoloških standardov Evrope 1992), je izobrazbena raven še precej nižja - samo desetina delavcev ima višjo in visoko izobrazbo, kar 39% delavcev pa je brez strokovne izobrazbe. Prav nič boljša ni slika tistih rodov, ki prihajajo - vsako leto iz sistema izobraževanja izstopi tretjina generacije brez poklica (s končano ali nedokončano osnovno ali srednjo šolo).

Nadaljevanje prihodnjic

Zbirka Razgibajmo življenje bogatejša za dva nova zvezka

NOV KORAK NA POTI DO SKUPNEGA CILJA

V zbirki Zveze telesnokulturnih organizacij Slovenije in Telesnokulturne skupnosti Slovenije sta pod okriljem akcije Razgibajmo življenje izšla dva nova strokovna zvezka: Rekreativni

knjižici sta podprla Slovenijašport in Geodetski zavod Slovenije, zato cena posameznega zvezka vsekakor ni pretirana: 5.000 dinarjev. Prihodnja tovrstna dela, ki naj bi prišla spod tiskarskih strojev prav kmalu, pa bodo namenjena športom na vodi, gimnastici in kolesarjenju.

Avtor knjižice Rekreativni tek Janez Pence je znan atletski strokovnjak, obenem tudi dober praktik in pedagog. Športna javnost in ljubitelji teka poznajo Janeza Penco tudi kot privlačnega pisca, zato sodi njegovo najnovejše delo na vsako športno knjižno polico. Podobno velja tudi za zvezek Romana Volčiča oziroma njegov Orientacijski tek. Ta šport ima namreč pri nas vse več prijateljev in, gledano skozi prizmo jutrišnjega dne, imajo aktivnosti v naravi posebno pomembno mesto. Orientacija v naravi je pri nas sicer bolj mlada športna zvrst, zato pa toliko bolj zanimiva in privlačna za vse starostne kategorije, za oba spola.

Vsaka nova knjižica pod okriljem akcije Razgibajmo življenje predstavlja pomemben korak na poti do skupnega cilja, da postane športni narod. Ozaveščanje, izobraževanje, učenje, aktivno sodelovanje, strokovno delo... so tiste stezice, po katerih moramo napredovati, da bomo uresničili svojo lepo zamisel.

Šele na začetku poti

Nekateri so sicer še vedno prepričani, da telesna kultura ni povezana s storilnostjo, gospodarstvom, kakovostjo življenja, zdravjem in podobnimi stvarmi. Toda prav nasprotno. V razvitem svetu so že pred desetletji spoznali, kako velik vpliv ima na gospodarstvo prav organizirana športna dejavnost. Zato v mnogih državah sistematično vlagajo v telesno kulturo, s čimer povečujejo družbeni proizvod. Obresti pa so v tem primeru precej večje od naložb.

Tudi domače raziskave so pokazale, da postaja športna rekreacija eno izmed najbolj učinkovitih orodij proti stresom in drugim kvarnim posledicam sodobnega življe-

nja. Zato je množična in organizirana športna dejavnost družbeno koristna in - potrebna. Ob tem študije opozarjajo na neposreden vpliv športnikov na večjo produktivnost v primerjavi

športne rekreacije. Tako se je tudi rodila akcija Razgibajmo življenje.

Kar precej muh na mah

Z zdravstvenega vidika ima akcija predvsem preventivni značaj, opozarjajo njeni pobudniki. Bolje in veliko ceneje je preprečevati kot zdraviti. Preprečevali naj bi nekatere škodljive življenjske navade in razvade in tako pripomogli k boljšemu zdravju prebivalcev. Seveda bi to pripomoglo tudi k boljšim gospodarskim dosežkom. Na delovnih mestih naj bi čas bolj izrabili in tako povečali storilnost. Na račun večjega števila aktivnih športnikov bi seveda tudi povečali prodajo in proizvodnjo mnogotere opreme za šport, rekreacijo, turizem in prosti čas. Torej, kar precej muh na mah.

Akcija Razgibajmo življenje je vsekakor ena najpomembnejših nalog srednje-ročne in dolgoročne usmeritve razvoja telesne kulture v Sloveniji. Je sestavni del celotnega družbenoekonomskega razvoja naše republike, zato ni le stvar telesnokulturnih delavcev, temveč vseh družbenih dejavnikov. Konec koncev gre za dolgoročni interes naroda, da razvija in krepi svoje ustvarjalne in delovne sposobnosti. To so naše doslej zelo slabo izkoriščene »skrite« rezerve.

A. U.

z drugimi delavci, pa naj gre za takšno ali drugačno delo, ročno ali umsko.

Seveda smo v Sloveniji šele na začetku poti. Do cilja, ki smo si ga zastavili, da postanemo športni narod, je še daleč. Po podatkih zadnje tovrstne študije se v naši republiki bolj ali manj redno ukvarja s športno rekreacijo le od 15 do 20 odstotkov ljudi. To je sicer več kot pred leti, a kljub vsemu še vedno odločno premalo. Zato sta Telesnokulturna skupnost Slovenije in pa Zveza telesnokulturnih organizacij Slovenije sklenili napraviti korak naprej pri širjenju in uveljavljanju množične

tek (Janeza Pence) in Orientacijski tek (Romana Volčiča). Zbirka, ki je namenjena rekreacijski dejavnosti, je torej bogatejša za dve deli. Doslej so izšle tri knjižice: Koledar športnorekreativskih prireditev v SRS za leto 1989, Hoja in Hoja in tek na smučeh. Skupna naklada za novima dvema zvezkoma je 17 tisoč izvodov.

Ob tem povejmo, da ima uredniški odbor zbirke Razgibajmo življenje v načrtu še precej podobnih strokovnih priručnikov. In če bo dovolj denarja, če bo tudi vnaprej pomagalo združeno delo, potem zagotovo ne bo ostalo le pri načrtih. Zadnji dve

V prazničnih Dupljah 1200 tekačev

ČE NE PO SNEGU PA PO SUHEM

V Dupljah so bili pod pokroviteljstvom DO Slovenijales trgovina in ob odlični organizaciji 13. množični teki »Po poteh Kokrškega odreda«, ki se jih je udeležilo kar 1200 tekačev v 29 kategorijah iz vse Slovenije. Pot je udeležence teka na 12 kilometrov vodila

do Strahinja in po Udin borštu nazaj pred šolo v Duplje, kjer sta bila štart in cilj prireditve. Krajše proge pa so bile speljane okrog vasi Spodnje Duplje. Vreme je bilo muhasto, aprilsko in sicer ob 9.30, ko so štartali cicibani, je močno deževalo, čež pol ure pa je že posijalo sonce, tako da se je prireditve končala v vsesplošno zadovoljstvo sodelujočih.

Najhitrejši na 12 km je bil Klemen Dolenc iz Radovljice s časom 37.10 min, na 6 km pa je bila najboljša Marija Trobec iz Polhovega Gradca s časom 23.03 min, lep uspeh pa so dosegli mladi tekmovalci iz tržiške občine, ki so osvojili več prvih mest v posameznih kategorijah. Precej tekmovalcev pa je bilo tudi iz nekaterih kranjskih delovnih organizacij kot so Iskra, Sava itd.

Prireditve se je udeležilo tudi 70 borcev, med njimi Janko Prezelj-Stane, predsednik odbora skupnosti borcev Kokrškega odreda, med njimi pa sta bila tudi dva preživela borca bitke v Udinem borštu Minka Peraič in Karel Kraucer. Vsi pohodniki so z minuto molka počastili spomin na padle borce NOV pri spomeniku v Strahinju, na katerega so položili tudi cvetje.

Vas Duplje je bila praznično okrašena, povsod so vihrale zastave v pozdrav udeležencem, poskrbeli pa so

Narobe svet

Smučarska sezona je za nami in z njo vred tudi peta akcija Podarim-dobim, ki je potekala pod geslom »Za zmage se borimo skupaj«. Bilanca zadnje akcije slovenskih smučarskih zagnancev je zares imenitna. To pot smo namreč pokupili reci in piši več kot 2,4 milijona darilnih kartic! Z drugimi besedami to pomeni, da smo prispevali v smučarski sklad blizu 10 milijard dinarjev. To pa je, za nekoliko lažjo primerjavo, več kot 10.000 lanskih povprečnih osebnih dohodkov v Sloveniji. Res, globoko smo segli v žep za to našo smučarijo in seveda tudi zato, da bi se komu izmed nas morda vendarle nasmehnila sreča. Če že ne v obliki avtomobila ali poltonskega bika pa, denimo, vsaj v obliki domače potice.

Prerokovanja nekaterih, da bo akcija Podarim-dobim po uspešnem štartu kmalu pozabljena, češ da zanjo in naše smučanje ne bo več takega zanimanja, se torej niso uresničila. Prav nasprotno. Prvo leto smo pokupili nekaj več kot 800.000 kartic, potlej pa ni šlo navzdol, temveč navzgor. Vsako leto so naši smučarji vnovčili več svojih srečk, samo zadnjo sezono, kot že rečeno, več kot 2,4 milijona, v vseh petih letih pa 9.280.000. Rekord brez primere.

Seveda akcija ni uspela le zaradi velike ljubezni do našega tekmovalnega smučanja. Če ne bi bilo toliko mikavnih nagrad, ki jih je prispevalo slovensko gospodarstvo, pa tako uspešnih organizatorjev in pokroviteljev, če ne bi na pomoč priskočila sredstva javnega obveščanja, če ne bi bilo toliko sodelovanja, vzajemnosti in obenem tudi odrekovanja, se danes ljubitelji belega športa ne bi mogli tako veseliti. Zanos in ponos na opravljeno dela pa sta še toliko večja, ker se je ves trud organizatorjev dvojno obrestoval. Sredstva, ki smo jih vložili v naš tekmovalni rod, so spet obrodila sadove, kar zgovorno potrjujejo lepi dosežki naših alpincev.

Pred letom dni smo ob uspelem zaključku akcije Podarim-dobim zapisali, da se nam za usodo našega tekmovalnega smučanja, če bo šlo tako naprej, ni potrebno bati. Pa ni čisto tako.

Medtem ko smo pripravljene zbrati denar za tekmovalce in nam to očitno dobro uspeva, pa ne najdemo primerne poti za nagrajevanje njihovih trenerjev. Za vrhunske rezultate dela bi morali imeti ti možje, ki so posvetili vse svoje sile smučarji in se s tem v glavnem odpevali svojemu zasebnemu življenju, če že ne vrhunske pa vsaj dostojne plače. Pa jih nimajo. Drugače povedano: za tekmovalce imamo denar, za tiste, ki jih vzgajajo, ki so glavni ljudje v našem belem cirkusu, pa ne. Narobe svet, bi rekel človek. Zato nas sposobni trenerji proti svoji volji zapuščajo. Onkraj meje imajo namreč pravo, pošteno ceno.

Ja, ko bomo pri nas drugače cenili znanje, pobudo, prizadevnost, kreativnost in podobne lastnosti dobrih delavcev, bo verjetno marsikaj drugače. Tudi v naši smučarji. Andrej Ulaga

so za svoja likovna dela in najboljše spise na temo iz NOB prejeli knjižne nagrade.

Rezultati:

Ml. cicibani 600 m: 1. Jure Šubin, Naklo; ml. cicibanke: 1. Saša Ahačič, Tržič; cicibani 1000 m: 1. Klemen Eržen, Tržič, - cicibanke: 1. Tea Lapajna, Šk. Loka, ml. pionirji (1.500 m): 1. Andrej Starman, Bistrica, ml. pionirke: 1. Tanja Zelenc, Hotedrščica;

st. pionirji - (200 m): 1. Anže Rener, Križe; starejše pionirke - (1500 m): Urška Eržen, Loka;

mlajši mladinci - (4000 m): 1. Boris Zelenc, Hotedrščica, - ml. mladince: (2000 m): 1. Suzana Didič, (Golnik), st. mladinci: (4000 m): 1. Boštjan Šinko, Kranj, st. mladinke: - (2000 m): 1. Urška Fečur, Logatec;

ml. članice: 1. Sabina Bradač, Kokrica, (tekle so 4000 m), članice: 1. Ana Jerman, Tržič; veteranke: 1. Jožica Lampe, Ljubljana;

ml. člani (6000 m): 1. Marija Trobec, Polhov Gradec, članice: 1. Ana Žakelj, Predoselje; veteranke: 1. Terezija Filipič, Logatec, ml. člani: 1. Tomaž, Lesce; člani: 1. Tomaž Kalan, Zabnica; ml. veterani: 1. Konrad Merlak, Logatec; veterani: 1. Jože Meglič, Podlublje, st. veterani: 1. Drago Smodiš, Ljubljana;

ml. člani (12 km): 1. Klemen Dolenc, Radovljica, člani (12 km): Jože Bohinc, Tržič; ml. veterani: 1. Lojze Oblak, Gorenja vas, veterani: 1. Janez Ambrož, Križe; st. veterani: 1. Dušan Pliverič, Ljubljana; milica, TOJLA - (6000 m): 1. Milan Kotnik, Radovljica.

Janez Kuhar

Naročilnica za časopis Delavska enotnost

Delavska enotnost

Naročam(o) tednik Delavska enotnost od (dne)

dalje.

Število naročenih izvodov:

pošiljajte na nsllov:

Ulica, poštna številka, kraj:

Račun bom(o) plačal(i) v zakonitem roku.

Ime in priimek podpisnika

(če naroča DO ali OO sindikata)

žig

podpis naročnika

Naročilnico pošljite na naslov: ČZP Enotnost - DO v ustanavljanju, 61000 Ljubljana, Celovška 43, p. p. 313-VI, telex 31787.

Miroslav Stiplovšek:

STROKOVNO – SINDIKALNO – GIBANJE NA SLOVENSKEM (1918–1921)

Nove razmere za razvoj in delovanje strokovnih organizacij po letu 1918

Nova družbenopolitične in socialnoekonomske razmere, ki so nastale po koncu prve svetovne vojne in ustanovitvi Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev, so prelomno vplivale tudi na razvoj in rast številčne moči strokovnih organizacij ter okrepitev njihovega delovanja. Izjemno težak položaj delavstva, ki ga je prva svetovna vojna zaostila do skrajnih meja, je terjal revolucionarni boj, za katerega je bila zgled oktobrska revolucija v Rusiji. Oblasti nove države je bilo treba z njim prisiliti k radikalni socialni zakonodaji in k uveljavitvi najširših političnih svoboščin. Nastanek jugoslovanske države pa je omogočil tudi povezovanje delavskih organizacij, ki so se dotlej razvijale ločeno. Bistveno se je spremenil tudi položaj okrnjene Slovenije in Hrvaške, ki sta bili v nekdanji habsburški monarhiji industrijsko manj razviti pokrajini, v novi jugoslovanski državi pa sta postali vodilni v tej panogi gospodarstva. V Kraljevini SHS je tedaj živelo od kme-

Iz obsežne uvodne študije o značilnostih razvoja in delovanja strokovnih – sindikalnih – organizacij na Slovenskem od leta 1868 do narodnoosvobodilnega boja iz knjige prof. dr. Miroslava Stiplovška Prispeljki za zgodovino sindikalnega gibanja na Slovenskem, objavljamo poglavje, v katerem je avtor osvetlil prvo povojno obdobje. Dogajanje pred približno sedmimi desetletji je bilo velika prelomnica v razvoju in delovanju strokovnih – sindikalnih – organizacij na Slovenskem.

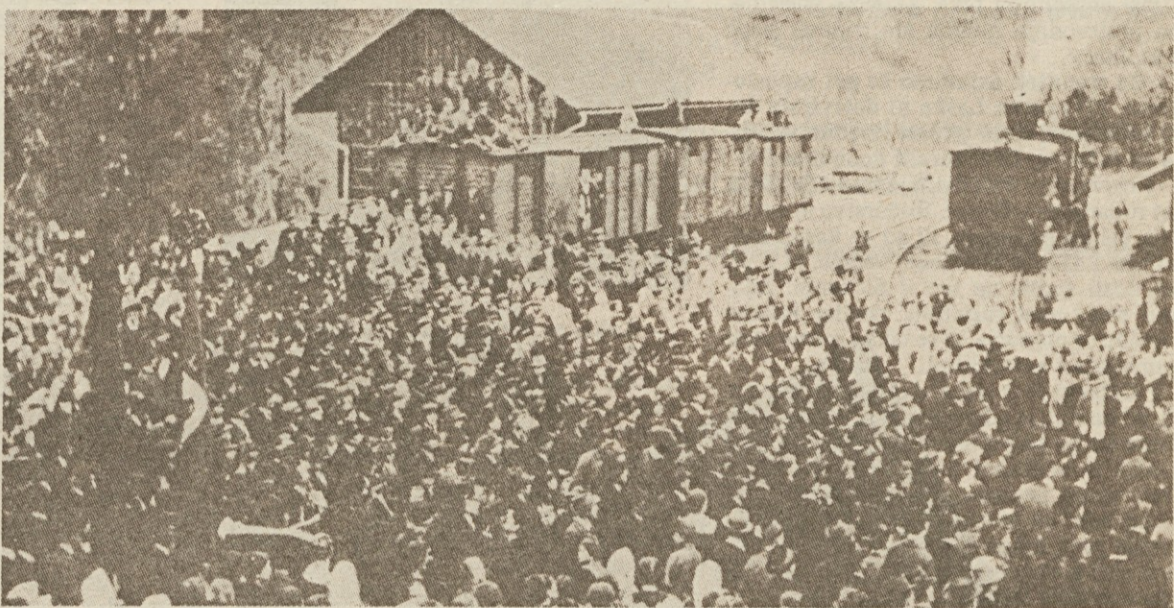
tijstva okoli 80% prebivalstva, v Sloveniji pa okoli 65%. V industrijsko nerazviti državi je bilo ugodno tržišče za prodajo različnih tovarniških izdelkov. Prihodnost slovenskega gospodarstva je bila predvsem v pospešeni industrializaciji, ki se je začela že kmalu po preusmeritvi vojne proizvodnje v mirnodobsko in po proučitvi potreb jugoslovanskega trga. Hkrati s širjenjem obstoječih tovarniških obratov (teh je bilo ob prevratu 275) in z urejanjem novih je naraščalo tudi število zaposlenega delavstva. Pri delavski bolniški blagajni se je število zavarovancev z 42.020 leta 1920 povečalo na 50.420 v naslednjem letu, na železnici in v rudnikih pa je bilo tedaj okoli 25.000 zaposlenih. Obenem so se krepile tudi trgovine, bančništvo in druge panoge neagrarnega gospodarstva, za katerega je po kratkotrajni krizi neposredno po vojni značilna konjunktura. Delavci in tudi nameščenci so bili v takih

razmerah bolj kot kdajkoli prej pripravljeni, da se z vključitvijo v strokovne organizacije borijo za izboljšanje socialnopolitičnega in ekonomskega položaja. Največji vzpon je doživelo razredno strokovno gibanje, v katerem je nato prišlo do razcepa na reformistične – socialnodemokratske in revolucionarne – komunistične organizacije, prepoved slednjih z zakonom o zaščiti države avgusta 1921 pa pomeni omejitve svobode delovanja najbolj borbenih sindikalnih sil. Je sklepni mejnik velikega poprevratnega razmaha strokovnega gibanja na Slovenskem. Konec leta 1918 je prelomnica tudi zato, ker so ostala nekatera pomembna industrijska središča na Primorskem in Koroškem, kjer je bilo pred vojno delavstvo sindikalno dobro organizirano, zunaj meja jugoslovanske države. Strokovno gibanje v teh pokrajinah se je nato

razvijalo v posebnih razmerah in najprej na Primorskem, nato pa tudi na slovenskem Koroškem, ločeno od strokovnih – sindikalnih-central v jugoslovanskem delu Slovenije.

Te so se morale za uspešno izpolnjevanje svojih nalog čimprej združiti s strokovnimi organizacijami v drugih jugoslovanskih pokrajinah, navedene razmere pa so terjale tudi uporabo radikalnejših sredstev v njihovih socialnoekonomskih in drugih akcijah. Kot so bile že dotlej velike razlike v organizacijskem, programskem in akcijskem pogledu med razrednimi, krščanskosocialnimi in liberalnimi – narodnimi – strokovnimi organizacijami, tako so na različne načine reševale tudi nove pereče naloge v obdobju od jeseni 1918 do srede leta 1921, ko so ustvarjale temelje za nadaljnji razvoj med vojnami.

Nadaljevanje prihodnjič

Praznovanje prvega maja leta 1919 v Hrastniku

NAGRADNA KRIŽANKA

ŠT. 17

AVTOR KRIŽANKE R. NOČ	ZNAŠTVENI PREIZKUS	LEVSTIKOV KNJIŽNI JUNAK	POVRŠINA OBMČJE	JAPONSKA DENARNA ENOTA	LADO LESKOVAR	FRANC. PEVKA ŠANSONOV PIAF	MESTO V NEVADI, ZIGRALNICAMI	ITALL. FILMSKI PRODUCENT (CARLO)	POLITIK HUMO	PERZJSKI POLOSEL	LANI UMR. LI FRANC. FILMSKI IGRALEC	KIP ALI SLIKA GOLEGA TELESA
DELAVEC V EMALIRNICI							JOSIP "ZORIN" IT. Ž. IME TELUR					
SL. PARTIZ. PESNIK (KAJUH)					UPRAVNIK GLEDALIŠČA PESTNER							
POMRZNIJEN SNEG												
STVARNIK SVETA PRI EGIPČANIH				ZAREZA V SODU PRI DNU PREBIVALCI ANAMA			AFRIŠKA REPUBLIKA NOČNO ZABAVIŠČE					STAR SLOVAN
IZRAELSKA LUKA V AKABSKEM ZALIVU							NAPOVEDOVALKA KOROSČEVA AKTINIJ		IGRALKA RAS RUS. VPREZNI VOZ			
RAJKO NAHTIGAL		NIKOLAJ OMERSA VEČANJE			OČE HERČE GOVEČ			VOJAŠKO SPREMSTVO ŠPANSKI SAHIST				
RIBJE JAJČECE					FR. IGRA S KARTAMI PISATELJ DUJUN					NIKOLA TESLA ETNIČNA SKUPINA V NIGERIJU		
DRUGO IME ZA BRAMORJA							VULKANSKA KAMNINA NIKOLAJ PIRNAT					RIBIŠKA MREŽA
PETA CRKA GRŠKE ABECEDE							VULKAN NA ANTARKTIKI ILJU IN					
ITALL. KEMIK, NOBELOVEC (GIULIO)						STAROGR. FILOZOF IN MATEMATIK, AVTOR IZREKA O PRAVOKOTNEM TRIKOTNIKU (a ² +b ² =c ²)						
TOMISLAV NERALIC			IVAN VIDAV				SIBIRSKI VELETOK				ANDREJ KURENT	

Rešitev nagradne križanke številka 17 pošljite do 16. maja na naslov: DELAVSKA ENOTNOST, Celovška 43, Ljubljana, s pripisom na ovojnici: NAGRADNA KRIŽANKA ŠT. 17. Nagrade so: 100.000, 60.000 din 50.000 dinarjev.

Rešitev nagradne križanke številka 14 SKITI, PAMPLONA, LOSANGELES, ČAP, AMER, RT, RIBERA, VPRAŠALNICA, IT, KRESANJE, AMATI, OE, LAAGE, AMAN, GSTAAD, OMAKA, ROOT, AVDI-TORIJ, URNIK, EERO, ECO, MIKLAVŽ, ANGLEŽ, JAA, RA, TANAKA

Izzrebani reševalci nagradne križanke številka 14

1. Metka Podlesnik, Celovška 103, 61000 Ljubljana,
 2. Anica Maurič, Smrečnikovo 4, 62392 Mežica,
 3. Anton Maček, Brezovica 9, 64245 Kropa
- Nagrade bomo poslali po pošti.

Delavska enotnost

List je bil ustanovljen 20. novembra 1942. Predsednik Josip Broz Tito je Delavsko enotnost 15. novembra leta 1967, ob njeni 25-letnici, odlikoval z redom zaslug za narod z zlato zvezdo

- Izdaja ČZP Enotnost – delovna organizacija v ustanavljanju, 61000 Ljubljana, Celovška cesta 43, poštini predal 313-VI, telex 31 787
- V. d. direktorja in glavnega urednika: Francšek Kavčič, tel. 323 951
- V. d. odgovornega urednika: Marjan Horvat, tel. 313 942
- Člani uredništva: Boris Rugelj (komentator urednik – družbenoekonomski odnosi, delitev); področni uredniki: Andrej Agnič (posebne naloge, fotografija), Ciril Brajer (reportaže in samoupravni odnosi), Marija Frančekin (socialna politika in varstvo okolja), Ivo Kuljaj (ekonomska ureditev), Emil Lah (mednarodni ekonomski odnosi in politika), Janez Sever (posebne naloge), Andrej Ulaga (turizem, rekreacija, sport in oddih), Igor Žitnik (znanost, kultura in izobraževanje), Damjan Križnik (urednik – reportaže), Remigij Noč (urednik – drobno gospodarstvo, delavci v samostojnem osebnem delu), Sonja Seljak (redaktorica-lektorica), Brane Bombač (oblikovalec), Jožica Anžel (tajnica)
- Naročnine in prodaja, Celovška 43, 318 855
- Centrala 318 855
- Center za razvijanje obveščanja v združenem delu in servis za tisk glasil organizacij združenega dela, Ljubljana, Celovška c. 43, 323 951
- Računovodstvo, Ljubljana, Celovška 43, 318 855, 323 951
- Žiro račun 50101-603-46834
- Posamezna številka Delavske enotnosti 2.500 din
- Rokopisov in nenaročenih fotografij ne vračamo
- Poština plačana v gotovini
- Tisk ČGP Delo, tozđ Tisk časopisov in revij, Ljubljana, Titova 35
- Časopisni svet: Albert Vodovnik (predsednik), Meta Benčič, Franc Berginc, Andrej Coklin, Silvester Drenšek, Ivo Grilc, Vlado Haas, Ivo Janžekovič, Niko Klavžar, Rajko Lesjak, Mira Maljuna, Slavko Pekar in Nada Serajnik

Ludvik Lavrinc, prvomajski nagrajenec

MOŽ, KI JE BOLJŠI OD KOMUNISTOV

Resnici na ljubo je treba zapisati, da bi o Ludviku Lavrincu morali pisati že lani ali vsaj deset let prej. Verjetno pa bi enako pisali čez deset let. Ludvik hodi isto trdo pot navkreber.

- **Vam so leta 1971 zaupali vodstvo varilnice. Torej »kuhinje«...**

»Da. Toda pred tem sem spoznal sleherno delovno mesto v pivovarni. Varilnica piva je ne samo kuhinja, to je srce pivovarne. Ob majhni napaki bi šlo v nič delo več dni, izničili bi ne samo delo nekaj sto ljudi, nastal bi izpad, ki si ga težko predstavljam. Poglejte, leta 1958. so v tej pivovarni zvarili 60.000 hektolitrov piva. Za letos načrtujemo proizvodnjo milijon sto trideset tisoč hektolitrov...«

- **Za trenutek ostanimo še pri zaposlovanju. Pivovarna Laško ni doživljala dosti pretresov. Zato je bila izredno vabljiva za delavce. Tudi zaradi dohodkov.**

»Pivovarstvo v Laškem je tradicija. Tako kot rudarjenje v Rečici. Rudarstvo je doživljalo veliko pretresov, ki so se kazali tudi pri nas. Laško je bila dolgo občina, ki je po razvitosti sodila na rep v Sloveniji. Zdaj smo sicer med razvitimi, vendar imamo v občini še območja, ki se lahko mirne vesti primerjajo z nerazvitimi.«

V Laškem je le nekaj delovnih organizacij, od katerih je odvisen razvoj. Poleg pivovarne sta tu še Volna in TIM, že omenjeni rudnik in vsekakor papirnica v Radečah. Toda razen papirnice in pivovarne ne bi mogli reči, da nismo doživljali kriz, ki so pestile svet, državo in republiko. Te krize so v naši gospodarsko šibki občini povzročale temveč težave.

Zato že dolgo ni vseeno, kje si zaposlen. Tu mislim na socialno varnost. Prav zato na pivovarno nenehno računajo vsi: tako občina kot vsa društva od gasilcev do čebelarjev...«

Akumulacija je bila enaka deležu za nerazvite- **Toda pivovarna ni nikoli obrnila hrbta občini, kraju...**

»To je zanimivo vprašanje. Namreč ta soodvisnost. Vsa leta, kar sem zaposlen, zdaj bo že skoraj četrto stoletje, je to vprašanje še kako aktualno.«

Gre za to, da pivovarna »dobro stoji«. In ko nekdo »dobro stoji«, naj pomaga drugim, ki »ne stojijo dobro«, oziroma, naj prevzame še del bremen drugih. Za popestritev vam povem, da smo tudi zato lani ustvarili komaj toliko akumulacije, kot je bil znesek, ki smo ga morali dati za - nerazvite! To ni pravično. To tembolj ne, ker sva že rekla, da je v laški občini kar nekaj območij, ki ne dosega niti razvitosti onih, za katere v drugih republikah trdijo, da so potrebni pomoči širše družbe, države in republik.«

- **Koliko ste pred prazniki prinesli v kuverti?**

»Nič, ker dobivam osebni dohodek na tekoči račun.«

- **In vendar, koliko ste zaslužili?**

»Če verjamete ali ne, ne vem.«

- **Kako, ne veste, koliko zaslužite?**

»Ne vem, koliko je bila vredna točka, povrh vsega pa plače ne vidim, ker jo dobi žena. Fanika, koliko je bila vredna točka? Dobro, torej krat ure, krat, trenutek, dva milijona stotisoč in nekaj dinarjev...«

Ob istem času, vendar leto prej, so v Pivovarni Laško z enakim pričakovanjem čakali na vest iz Beograda. Na vest o prvomajskih nagradah.

»Ne vem, kaj so takrat zapisali in ne vem, kaj so tokrat pripisali. Jaz sem enako presečen. To tembolj, ker navaden delavec teže naredi toliko, da si zasluži takšno nagrado. Vsako delo, kaj šele razvoj, poteka in mora potekati po nekem redu, od vrha, znanja, navzdol. Gre za piramido, višje si, več je od tebe odvisno.« razlaga Ludvik.

»Decembra nismo dosti pripisali, le to, da si spet vpejal tehnično izboljšavo,« razlaga Fanika Vigerle.

»Ne gre omalovaževati nobenega dela, če je v redu opravljeno, vendar sem presenečen, da smo v državi spet začeli ceniti delo, da namreč tudi navaden delavec dobi takšno nagrado...«

»Ti predvsem nisi navaden delavec,« priprija Fanika. »O, ko bi bili vsi takšni! Država ne bi bila, kje je...«

- **V prijavi možnega kandidata za prvomajsko nagrado dela smo naleteli na zanimiv stavek: »... Ludvik Lavrinc sicer ni član partijske organizacije, je pa velikokrat veliko boljši kot marsikateri član ZK...« Ta, po svoje zanimiva trditev, bo verjetno prisilila vaše člane zveze komunistov k razmišljanju...**

»Ludvika vsi poznamo in vemo, kakšen delavec in človek je. O, ko bi bili vsi takšni...«

Od vajenca do vodje

Ludvik Lavrinc je Laščan. Z dušo in telesom. Njegova prva zaposlitev je bila v pivovarni. Kot mlad fant je prestopil njen prag in ostal.

»Poklic pivovarja in sladarja je takšen, da ne nudi dosti možnosti za nove in zaposlitve. Ne gre samo za moj primer, vsaj polovica v pivovarni zaposlenih je takšnih, ki bodo delovno knjižico dvignili ob odhodu v - pokoj,« pravi Ludvik. »Najprej gre za kvalifikacije, takoj za tem pa za zračenost z delovno organizacijo. Pivovarna Laško

spada med delovne organizacije z majhno fluktuacijo delavcev.«

- **Tudi zaposlovanje je omejeno.**

»Drži. Pivovarna zaposluje nekaj več kot 450 delavcev, k temu moramo dodati še okrog 150 onih, ki so zaposleni v prodajnih enotah, število se bistveno ne povečuje. Večja proizvodnja je odraz posodabljanja, uvajanja nove tehnologije.«

- **Kot vodja varilnice? To ni dosti.**

»Ni. V Laškem in še kje mislijo, kako dobre plače si delimo. Iz srečanjam, da ob vsaki podražitvi piva ljudje preklinjajo nas, pivovarje. Resnica pa je drugače...«

- **Kje?**

»Trenutno je cena steklenice piva v naši pivovarni tisočtrideset dinarjev. Skupaj s prevozom 1.480 dinarjev. Zdaj pa primerjajte ceno v trgovini ali v lokalni.«

- **Torej še vedno ne vrednotimo dela!**

»Ne. Delo še vedno ni ne cenjeno in še manj pravično plačano.«

- **Srečujete se s pivovarji v tujini. Tudi sami hodite v tujino. Kako so oni plačani? Denimo, vodja varilnice piva v sosednji Avstriji, v Nemčiji?**

»O tem raje ne bi govoril.«

- **Pred leti ste bili mladinski funkcionar. Bili ste tudi sindikalni aktivist. Bili ste v samoupravnih organih, ste delegat občinske skupščine. Kolikšna je razlika, če seveda je, od tistega, kar ste načrtovali, in od tega, kjer danes smo?**

»Velika. Upam si celo trditi, da je danes ta razlika še večja od one, o kateri smo takrat govorili. To je hudo in to je neizmerno slabo. Kakorkoli obrneš, stimulacija in motivacija sta odvisni od - denarja. Kako boš ti sodelavca opozarjal ali navduševal za še več dela, če je slabše nagrajen! Nekoč smo rekli: potrpi. Še to bomo naredili, pa še to in bo bolje! In si potrpel. Stisnil si zobe, delal v soboto in nedeljo, tudi za vse praznike. Prigaral si novo varilnico, pa še novejšo in še novejšo, več si delal, zvaril še več piva... Na koncu pa si na slabšem kot prej...«

- **Kje so po vaše vzroki?**

»Eden najbistvenejših je ta, da v delu države še po štiridesetih letih živijo v prepričanju, da mora nekdo drug zanje delati! Ta politika je v bistvu zgrešena, ker spominja na otroka, ki ga navadiš, da samo dobi in ga ne vzgajaš, da bi se osamosvojil, odrasel in se usposobil, da bi prevzel del bremen. To je to. Najlažje je protestirati, kazati s prstom na druge. Žal, kaže, da bo pri nas še dolgo tako.«

- **Niste optimist?**

»Danes? Kdo pa je lahko danes pri nas optimist?! Poglejte, kaj se dogaja. Danes sem - prestrašen. Toda pustiva politiko. Jaz se ne ubadam s politiko.«

- **Kako se ne ukvarjate s politiko, če je to del življenja in vašega dela.**

»Mislim na politiko kot politiko. Srečen sem, ko sem v pivovarni, ko se ubadam s problemi, ki se porajajo tu in je od mene, tudi od mene odvisno, ali jih bom lahko rešil, drugo pa skušam odriniti...«

- **To je le del resnice, ker vemo, da ste doma edino ob 19.30, ko je po televiziji dnevnik...**

»Da, to je res. Še žena mi to očita.«

- **Za vas trdijo, da ste v pivovarni več kot doma...**

»Naše delo je takšne narave, da ne pozna oddiha. Do letos misimo mogli nikoli na dopust, kot bi komu ustezalo. Šele, ko je bilo v pivovarni vse v redu, si lahko šel. Nič ni nevsakdanjega, če moram sredi popoldneva nazaj v pivovarno in nič nevsakdanjega, če delamo vse praznike. Proizvodnja piva je sezonskega značaja, sredi poletja je konica. Vse je podrejeno temu. Danes je malo laže, ker smo uspeli prigrisodari nekaj denarja za nove hladilnice, večje in sodobnejše, tako da blažimo nihanja porabe.«

- **Kako si potem urejate družinsko življenje?**

»Vse je podrejeno pivovarni. Tudi žena je zaposlena v pivovarni in ve, kako je s tem. Pivovarna reže obema kruh...«

- **Imate dva otroka. Bosta tudi onadva zagrizla v isti kruh?**

»Sin je na fakulteti in je dobil od pivovarne štipendijo. Hči se je odločila za medicino, žal, v Laškem trenutno ni prostih delovnih mest...«

- **Med tiste, ki naj bi jim pivovarna pomagala k lepšemu jutri, je tudi Zdravilišče Laško. Pred časom ste sprejeli nalogo, da pivovarna postane nosilec turistično zdraviliškega razvoja v občini. Vi ste kot delegat glasovali za to.**

»Kot delegat in kot delavec pivovarne. Mislim, da je tako prav, da vsi pomagamo kraju, občini.«

- **Pomagali ste graditi tudi most prek Savinje, ki pa ni potreben samo...**

»Tudi most čez Savinjo, tudi kaj drugega. Tako je prav. Ni pa prav, da denar, ki ga tudi naša občina daje republiko, obogaten ali v drugi obliki ne pride nazaj, denimo za ceste, reciva za omenjeni most...«

- **Tudi to gre na račun vaše kuverte...**

»Ko bi bilo samo to!«

- **Kaj počnete v prostem času?**

»Prijatelji me zafrkavajo, da sem oženjen s pivovarno. Res pa je, da je žena na Ljubnem ob Savinji podedovala nekaj zemlje. Sram bi me bilo, da bi bila tam pušča, zato sem tam zasadil ribez. Prav zdaj trepetam, da mi nasad ne bo oklestila pozeba. Prej sem zidal hišo, dela je vedno dovolj...«

- **Trikrat ste že bili med občinskimi nagradenci za inovacije...**

»Trdim, da je ni tako dobre reči, ki se ne bi dala še izboljšati. Naj vam povem, da smo ob uvajanju nove tehnologije, ki smo jo kupili v Nemčiji, bili v Nemčiji le tri dni! In vam povem, da bomo mi to tehnologijo v Laškem izpopolnili. To je to, kar osrečuje, da nenehno delaš in tuhtaš, kako bi ti bilo še lažje in bolje...«

- **Dokler doma ne sedeš pred televizor in si ne natočiš kozarca piva, ki si ga izdelal za tisoč tristo trideset dinarjev in kupil v trgovini za...**

»Ne morem doumeti, kako smo lahko vse tako hudičevno zavozili, da brat brata tepe, da si nekdo z avnojskimi načeli briše... Nehajva raje in si pogledva mojo »kuhinjo«, ki je ni na Balkanu. Ali sem vam rekel, da smo bili še pred nekaj leti na šestem mestu v državi in da danes izdelamo največ piva v državi? In to piva, ki ga zahtevajo tudi drugod po državi in tujci...«

Janez Sevel

LIPE SVEDER: STIMULACIJA